

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Mojca Gajšek

POZDRAVLJENA, MLADOST

Berilo za 9. razred osnovne šole

Prilagojeni izobraževalni program
z nižjim izobrazbenim standardom

Ljubljana, 2007

Mojca Gajšek

POZDRAVLJENA, MLADOST

Berilo za 9. razred osnovne šole

Prilagojeni izobraževalni program
z nižjim izobrazbenim standardom

Strokovno pregledali	Dragica Langerholc mag. Marica Žveglič dr. Egidija Novljan
Ilustrirala	Alenka Vuk
Oblikoval	Žiga Valetič
Jezikovno pregledal	Tine Logar
Uredili	Darinka Ložar Petra Jager
Urednica založbe	Marija Lesjak Reichenberg
Prelom	Kočevski tisk Kočevje d. d.
Izvedba	Racman Audio Video Studio d. o. o.
Izdal in založil	Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Za založbo	Gregor Mohorčič
Naklada	280 izvodov
Ljubljana	2007

Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje je na svoji 104. seji dne 5. 7. 2007 na podlagi 25. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 115/03 – ZOVFI-UPB3) in 15. člena Pravilnika o potrjevanju učbenikov (Ur. l. RS, št. 57/06) sprejel sklep št. 6130-1/2007/236 o potrditvi učbenika Pozdravljena mladost, berila za 9. razred osnovne šole – prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom.

Učbenik je izdan s finančno podporo Ministrstva Republike Slovenije za šolstvo in šport.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821-82(075.2)

POZDRAVLJENA mladost [Elektronski vir] : berilo za 9. razred osnovne šole : prilagojeni izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom / [sestavila] Mojca Gajšek ; [ilustrirala] Alenka Vuk]. - Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2007

ISBN 978-961-234-600-3
1. Gajšek, Mojca, 1955-
231467776

© Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2007

Vse pravice pridržane. Brez založnikovega pisnega dovoljenja gradiva ni dovoljeno reproducirati, kopirati ali kako drugače razširjati. Ta prepoved se nanaša tako na mehanske (fotokopiranje) kot na elektronske (snemanje ali prepisovanje na kakršen koli pomnilniški medij) oblike reprodukcije.

Vsebina

BRANJA

• • • str. 5 • • •

Tone Pavček: DOBER DAN, ŽIVLJENJE	str. 6
Vitan Mal: VSE NEDELJE NEKEGA POLETJA	str. 8
Tone Seliškar: BRATOVŠČINA SINJEGA GALEBA	str. 10
Oton Župančič: ŽEBLJARSKA	str. 12
Žarko Petan: POSLEDNJA VOJNA NJEGOVEGA VELIČANSTVA	str. 14
Ivan Tavčar: ŠAREVČEVA SLIVA	str. 18
Miško Kranjec: DVE ŠE NEPREBRANI KNJIGI	str. 20
Janez Menart: JAZ	str. 22
Ivan Cankar: SKODELICA KAVE	str. 23
Ivan Minatti: NEKOGA MORAŠ IMETI RAD	str. 25
Desa Muck: TEST IZ SPRETNOSTNEGA LAGANJA	str. 26
Polonca Kovač: TUDI ČE LOMIJO ROKE	str. 29
Simon Jenko: JEPRŠKI UČITELJ	str. 31
France Prešeren: APEL IN ČEVLJAR	str. 33
Janko Kersnik: MAČKOVA OČETA	str. 35
Jonathan Swift: GULIVERJEVA POTOVANJA	str. 39
Josip Murn – Aleksandrov: PESEM	str. 41
Anton Tomaž Linhart: ŽUPANOVA MICKA	str. 43
Mile Klopčič: MARY SE PREDSTAVI	str. 45

Fran Saleški Finžgar: POD SVOBODNIM SONCEM	str. 47
Ervin Fritz: OKO	str. 50
Marko Kravos: BESEDA NI KONJ	str. 51
Jaroslav Hašek: KAKO SEM KUHAL JAJCA V MEHKO	str. 52
Tone Pavček: PREPROSTE BESEDE	str. 55
Janez Jalen: ZOBATI TESARJI	str. 56
Vitan Mal: MAMINI VZGOJNI PRIJEMI	str. 58
Tone Partljič: ŠČUKA, DA TE KAP	str. 60
Oton Župančič: ŽABE	str. 64
Miško Kranjec: MORSKI PES V BLEJSKEM JEZERU	str. 65
Daniel Defoe: ROBINSONOVA DRUŽINA – NJEGOV BEG IZ DOMAČE HIŠE	str. 67
Frane Milčinski – Ježek: ZA POREDNE OTROKE	str. 69
Branka Jurca: NE GREM SE VEČ MANCE	str. 71
Lovro Kuhar – Prežihov Voranc: SOLZICE	str. 73
Srečko Kosovel: STARKA ZA VASJO	str. 75
Ljudska: LISICA IN PETELIN	str. 76
Alenka Goljevšček: ZAKAJ AVTO ZJUTRAJ NOČE VŽGATI	str. 77
Ivan Cankar: NA PEČI	str. 79
Josip Jurčič: KAKO JE KRJAVELJ S HUDIČEM OPRAVIL	str. 82
Ljudska: SIROTA JERICA	str. 84
Desa Muck: HČI LUNE	str. 86
Fran Milčinski: SKAVT	str. 89
Anna Frank: DNEVNIK	str. 91
Feri Lainšček: AJŠA NAJŠA	str. 93
Anton Tomaž Linhart: TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI	str. 95
Srečko Kosovel: PA DA BI ZNAL	str. 98
Marjana Moškrič: ČADAVEC	str. 99
Niko Grafenauer: UŠESA	str. 101
Erich Kästner: GOSPA TISCHBEINOVA JE TAKO RAZBURJENA	str. 102
Ciril Kosmač: RINGARAJA	str. 105
Niko Grafenauer: LJUBEZEN	str. 108
Tone Partljič: ALI VEŠ, KOGA SO DANES POKOPALI?	str. 109
Tone Pavček: POPOTNIK	str. 111

O AVTORJIH

•••str. 113•••

Branja

Zapiši čim več besed, ki se jih spomniš ob besedi življenje.

Tone Pavček

DOBER DAN, ŽIVLJENJE

Življenje, veliko, visoko, večno,
kličem ti: Dober dan!
in ti ponujam roko za srečno
skupno vandranje kdove kam.

Čez solzenja, cvetenja, zorenja,
na severni in južni tečaj,
v dolino solz in na goro vstajenja
in zmeraj znova k sebi nazaj.

Dober dan, možnosti in dolžnosti,
večni up in stalna norost,
dober dan, mila ptica mladosti
in tvoja pesem – dar in skrivnost.

Dober dan, življenje! Silno in milo.
Kot na praznik prihajam v tvoj hram
in ti šepetam na uho besedilo
zaljubljenih: Rad te imam!

Manj znane besede:

vandranje – popotovanje, potepanje
dolina solz – kraj trpljenja in težav
hram – prostor za hranjenje pridelkov

Razmisli:

- Kako si doživiljal pesem?
- O čem pripoveduje?
- Komu je namenjena?
- Kakšno je v njej razpoloženje?
- Kako pesnik opisuje življenje? Kako bi ga opisal ti? Povej.
- Katera kitica ti je najbolj všeč? Zakaj?
- Poznaš kak pregovor o življenju? Zapiši ga.
- Ali bi znal obnoviti pesem s svojimi besedami?

Vitan Mal

VSE NEDELJE NEKEGA POLETJA

»Pokaži!« mu je Katarina ukazala z nežnim glasom. Od blizu si je ogledala liso pod nosom.

»Takšen si, kot bi nastopal v vojnem filmu,« se je skušala pošaliti.

Pridržala mu je robček pred usti in kar nekaj časa je preteklo, preden je deček razumel, kaj je hotela od njega.

Izprožil je jezik in navlažil blago.

Katarina mu je začela brisati sledove solinskega spopada. Mimogrede ga je vprašala, če sta se z Evgenom pobotala.

Rok je odkimal.

»Ne maram ga več! Ukradel je pipo, pa še laže in izdaja ...«

»Ampak jaz sem mu oprostila,« se je nasmehnila Katarina; svojih belih zob ni kazala zato, da bi dečka jezila, ampak preprosto ni marala medsebojnih prepиров in obtoževanj. Evgenovo reakcijo razume, s tem pa ni rečeno, da jo odobrava. Ker si je temnolasec vse skupaj vzel k srcu, je najbolje, da na spor vsi skupaj pozabijo.

»Oprostiti je eno, pozabiti pa nekaj čisto drugega,« je zagrenjeno pripomnil Rok.

Zdaj deklica ni odgovorila. Svoje delo je premerila s kritičnim pogledom. Ker še ni bila povsem zadovoljna, ga je prosila, naj še enkrat izproži svoj cenjeni dolgi jezik.

Njena prošnja tokrat ni naletela na odziv.

»Sama poslini, saj nisi strupena,« je odgovoril deček.

Ubogala ga je.

Rok je zamižal v prepričanju, da takšne nege Evgen še ni bil deležen. Malce so mu šli na živce le mimoidoči, ki so ju gledali kot deveto čudo in se pri tem brez pravega povoda pomenljivo nasmihali.

»Kar dobro bo,« je končno rekla deklica.

Rok je zahvalo zamenjal s prošnjo, če lahko robček odnese domov. Katarina je pokimala in on si je trofejo zmagoslavno zataknil za kopalke. Če bi slišal Evgen za njegovo romantično prošnjo, bi se zadavil od smeha, čeprav bi mu potem na samem priznal, kako mu je žal, ker se sam ni domislil česa takega. »Priznal« seveda v starih dobrih časih, ko sta bila še nerazdružljiva prijatelja.

»In zdaj?« je vprašal Rok.

»Še nekaj lahko odneseš domov,« je odgovorila deklica in nastavila ustnice.

Roku so se zatresla kolena. Kako naj ji pove, da je že celo poletje sanjal o tem trenutku, ko se je bo lahko dotaknil, ne da bi mu očitala prostaške namene. Sanjal o trenutku, ko jo bo objel in ko bo ona objela njega. Sanjal tudi o tem, ko bo stal tako blizu nje, da bo čutil na goli koži njene svilene lase. In nenazadnje, sanjal o poljubljanju njenih sočnih ust, saj je bil konec koncev fant kot vsi drugi ...

Zdaj je tisti trenutek napočil.

Toda zgodilo se je nekaj nenavadnega. Čeprav je imel njene prsi pred seboj, kakor zrelo sadje na pladnju, ni segel ponje. Želja je izpuhtela v sončni pripeki. Otipavanje se mu je zazdelo otročje, nekako tako kot onegavljenje z Evgenom v kopališki kabini. Vse kaj drugega je čutil do deklice. Ni vedel, kako bi to občutje imenoval. Beseda »zaupanje« je zvenela preskromno, »prijateljstvo«

preširoko in hkrati preplitko. Morda je bila »ljubezen« najprimernejša! Ja, ljubezen je bila tista prava beseda!

Še naprej je stal kot lipov bog in se spraševal, če ni imel preljubi Andrej prav, ko je trdil, da se med sošolci in sošolkami splete malo resničnih ljubezenskih zgodb, saj se dekleta zaljubljajo v starejše in bolj izkušene fante ... Da, v teh trenutkih je najbolj pogrešal izkušenj! Kot veliki ljubimec bi moral pograbiti deklico, jo prižeti k sebi, ji obljubiti zvezde z neba in še luno povrhu, kot to počno v osladnih filmih. Ob pravem trenutku pa bi zagrizel v njen vrat in ji na nežni koži pustil pečat, ki bi ga razkazovala ljubosumnim sošolkam še dneve in dneve ...

»Nastavi usta,« je deklica prevzela pobudo.

»Ampak ne tukaj,« je cincal svetlolasec.

Kljub zadregi pred mimoidočimi ga je neznana sila zadržala na mestu. Začutil je lase, kako so se ga nevsiljivo dotaknili in ga počuegetali vse tja do bokov. Peklensko so ga vznemirili. Oblila ga je kurja polt, da je samega sebe spominjal na oskubenega piščanca.

Deklica mu je z obrazom zakrila razgled.

Sicer pa, kam naj bi tudi gledal, ko je imel njo pred seboj? Zoprnim firbcem je privoščil, da bi jih položila sončarica, da bi utonili ali pa se razleteli pri zdrs s tobogana. Hkrati ga je preplavljala sreča, ker je bila zlatolaska njegova in ne Evgenova!

Zdelo se mu je, da sploh ni petek, ampak nedelja, dan, ko je počel svoje najljubše reči ...

Katarina je izgubila potrpljenje; cmoknila je dečka na čelo in ga skoraj hkrati nežno odrinila.

Rok je vztrajal na oblaku. Nihče ni zavpil »ljubček in ljubica«, samo skupina starih in pisanih turistk jima je zaploskala. Sredi petka se je rojevala nedelja in nedelja bo jutri in v ponedeljek ... Samo če ga ne bo polomil. Tale poljub se ni povsem izšel ... Ampak nič takega ni našel v Katarininih očeh. Nobene zamere, očitka, le nešteto zlatih, nagajivih pegic ...

Iz dečka tresočih se kolen se je spremenil v telovadca, akrobata prve vrste. Odskočil je, se pognal v zrak in naredil premet. Tudi zavriskal je.

Tisti trenutek sončni žarki niso zlatili samo njegovega golega in gibkega telesa, pač pa so mu segli globoko v srce. Tako lepo in toplo mu še ni bilo nikoli.

Ne da bi se enkrat samkrat ozrl, jo je mimo kopališkega čuvaja ucvril k modrikasti rjuhi, ki se je pred njim raztezala v neskončnost in se brez vidne meje zlivala z nebom. Vse, kar je puščal za seboj, se mu je zdelo kot lepa, resnična, pravkar doživeta pravljica ...

(Odlomek)

Manj znane besede:

trofeja – kar se da, izroči kot priznanje za zmago ali dosežek

Razmisli:

- Glavni osebi, ki nastopata v besedilu, sta Katarina in Rok. Katera od oseb je nate naredila močnejši vtis? Odgovor utemelji.
- Kako si se počutil med branjem besedila?
- Razloži Rokovo pripombo: »Oprostiti je eno, pozabiti pa nekaj čisto drugega.«
- Si bil morda tudi sam v položaju, ko te je nekdo prizadel, užalil, ponižal?
- Ali si kdaj ti storil komu krivico? Pripoveduj ali zapiši.

Tone Seliškar

BRATOVŠČINA SINJEGA GALEBA

Tovariši se stisnejo okoli njega, napeto pričakujejo skrivnosti in tule pod to samotno kočo, o kateri so vedno slišali toliko skrivnostnega, ter ob tem prevrnjenem "Galebu" se jim zdi vse to, kar bodo slišali, silno pomenljivo in tajinstveno. Ivo jim je postal čez noč, kar nenadoma, nekaj več, kakor so bili sami. Pravzaprav so šele zdaj spoznali, da jih prekaša: saj je njihov tovariš – pa glej, ima svojo kočo, svojo ladjo, nihče mu ne ukazuje, počne, kar se mu zljubi, nikogar nima, ki bi ga gonil spat, vstane, kadar hoče, nikogar se mu ni treba bati, da bi ga nakrišpal. Kar zrasel jim je v očeh in v srcih, in ko je sedel mednje, se je vsakdo prerival, da bi mu bil čim bliže.

»Saj smo fantje!« je dejal resno Mihael. »Lahko nam poveš, kar hočeš, ničesar ne bomo izdali.«

Mileva je nekam potrta hotela stran, pa jo je Ivo potegnil za roko k sebi in spregovoril:

»Ti si dobra deklica! Tebi lahko zaupam. A vsi mi boste segli v roke, da boste molčali kakor grob!«

Šest rok se je na mah stegnilo k njegovi in slovesno, kakor med resnimi možaki, so se zaobljubili molčati. In še vsakdo se je zase posebej zaobljubil.

»Lahko mi v obraz pljuneš, naj se utopim pri priči, naj se v zemljo pogreznem ali pa naj me kača piči,« so se zaklinjali in resno gledali v Iva.

»Vi, fantje, zmeraj postrani gledate nas dekleta,« pravi ponižno Mileva. »Obljubila sem molčati in molčala bom!«

Iva je navdušila tolika gorečnost tovarišev, pogled mu je šinil prek morske planjave, potem pa je spregovoril:

»Sam sem na svetu! Nikogar nimam. Tam zgoraj se mi ruši dom, tule leži moj "Sinji galeb". Kaj bom z njim? Saj niti jadra ne morem sam razpeti, mreže ne bi mogel sam izvleči, na plano morje sam ne

morem zapluti ... A tu ste tovariši, moji prijatelji! Bodite mi posadka! Posadka "Sinjega galeba"! Naj bo ta "Galeb" last nas vseh! Vsi ga bomo čuvali, vsi oskrbovali, vsi skupaj jadrali na njem ... Nič več se ne bomo potepali po pečevju. To je za otroke! Mi pa bomo razpeli jadro, vrgli bomo mrežo in lovili! A Mileva bo nosila ribe na trg in denar si bomo hranili. Ko bomo večji in pogumnejši, si bomo lahko kupili večjo ladjo in bomo mnogo ulovili. Šest nas je! Lepa posadka "Sinjega galeba"! Ko se bomo vračali z lova, bodo govorili: »Oho, "Sinji galeb" je pristal. Poglejte si no to brhko posadko!« Fantje so kar usta odpirali. Hej, to jim je bilo všeč! Ne njegov »Galeb« ...? Naš »Galeb«! Imenitno! Nihče ni vedel, kaj bi dejal; kar molčali so in hlipali od navdušenja in nihče ni opazil starega Jure, ki je bil sedel na vrhnjo stopnico. Njegov obraz, ki so ga pretkale neštete gube, se je blaženo smehljalo in sam si je prižgal lepe misli in želje: »Morda bo fant izpeljal, kar si je zasnoval oče. Misel je dobra. Misel je lepa. Vsi ribiči ena sama družina ... Drug za drugega ...« Neslišno je vstal in v svojem blagem srcu pozdravljal to bratovščino otrok.

Fantje so se zatopili v nove sanje. Na vse obraze je legla slovesnost, možatost in vsak se je zavedal, da je silno pomemben, in kar tekmovali so, kdo bi čim lepše naslikal življenje te nove bratovščine, ki se je združila tu ob nagnjeni barki. Videli so se že na planem morju, kako jadrajo skozi viharje, v njihove misli so se vpletale čudovite prigode mornarskega življenja, na katerega so bili že od rojstva navezani.

Morje se je rahlo gubalo, ploski valovi so kakor goreči vzdihljaji polzeli prek neizmerne planjave in se poganjali po produ prav do bosih nog tovarišev. Toda Mihael se je spomnil poglobitnega. »Vsaka ladja ima svojega poveljnika!« je dejal resno.

Hej, pogled jih no, kako so pozabljivi! Seveda poveljnika! Vsi so se ozrli v Ivo. Jure pa je poskočil, zavihtel čepico in kriknil:

»Kapitan Ivo, tu je tvoja posadka!«

Ivu je zažarel obraz, vsakemu posebej je globoko pogledal v oči. Potem je objel kljun »Sinjega galeba«, se naslonil nanj in bil je takole, zdaj, v žaru zahajajočega sonca, resnično kakor izkušen pomorščak, ki se je pravkar vrnil z dolge morske poti. Pogledal je na hribček. Zdelo se mu je, da vidi med vejami cvetočega mandljevca, pod katerim počivata oče in mati, senco dveh obličij, ki se mu spodbudno smehljata.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *pomenljivo* – pomembno, važno
- *tajinstveno* – skrivnostno
- *obličje* – podoba, videz, zunanost

Razmisli:

- Kateri del besedila ti je najbolj všeč? Povej zakaj.
- Kakšne so književne osebe, ki nastopajo v besedilu? Katera je nate naredila najmočnejši vtis? Zakaj?
- Kaj povezuje prijatelje med seboj?
- Prepiši povedi, ki govorijo o zaobljubi.
- Napiši nekaj besed o prijateljstvu in iz njih sestavi čim več povedi.

Oton Župančič
ŽEBLJARSKA

Od štirih do ene,
od štirih do ene
so zarje rumene,
so trate zelene,
od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
nad nakli smo sključeni;
vsi, fantje, možjé in dekleta in žene,
od štirih do ene
že vsi smo izmučeni:
voda nam kolesa, mehove nam žene,
od štirih do ene,
od štirih do ene.

Pol treh, pol treh –
spet puha nam meh!
Žareči žebli so nam v očeh,
do osmih zvečer žebli, žebli v očeh.
Od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
do osmih od treh
žareči žebli, žebli v očeh ...

Smo jih v polje sejali?
Po polju naši žebli cvetó;

Poglej v nebó:
vanj smo jih kovali
od štirih do ene, do osmih od treh,
da nam bodo tudi ponoči v očeh ...

Pa ondan sem pred zrcalom postál:
o, kakor da sem po sebi kovál!
O, kakor da delam ves božji dan greh
od štirih do ene, do osmih od treh!

Od štirih do ene,
od štirih do ene
vodà nam kolesa, mehove nam žene,
do osmih od treh
žareči žebli, žebli v očeh ...

Manj znane besede:

- *meh* – priprava, ki ob stiskanju in raztegovanju dovaja zrak za gorenje
- *naklo* – nakovalo
- *puhati* – dajati v sunkih, oddajati močan tok dima, zraka
- *ondan* – pred kratkim

Razmisli:

- Kakšne občutke je v tebi vzbudila pesem?
- Kje se pesem dogaja in kdaj?
- Opiši, koliko časa in kako so delali žebjarji.
- S katerimi besedami je pesniku uspelo oponašati ritem kovaških kladiv?
- Kako se imenuje pesem, ki opisuje družbene razmere, revščino? Poznaš še kakšno? Imenuj jo.
- Pesem večkrat preberi. Recitiraj jo glasno in doživeto. Poskusi se naučiti kako kitico.

Žarko Petan

POSLEDNJA VOJNA NJEGOVEGA VELIČANSTVA*(Vojni minister odpre vrata. Vstopi mati.)*

MATI: Kateri izmed vas je Njegovo Veličanstvo?

VOJNI MINISTER: Dobra žena, Njegovo Veličanstvo je ...

NJEGOVO VELIČANSTVO: In kaj želite od Njegovega Veličanstva?

GENERAL: Morda ste mu prinesli kakšno darilo?

MATI: Nobenega darila mu nisem prinesla.

VOJNI MINISTER: Ali gre za pritožbo?

MATI: Da, za pritožbo gre ...

NJEGOVO VELIČANSTVO: Govori, dobra žena, Naše Veličanstvo te posluša.

VOJNI MINISTER: Ampak preden začneš govoriti, boš morala izpolniti še določene formalnosti.

MATI: Kakšne formalnosti?

VOJNI MINISTER: Odgovorila boš na nekaj vprašanj. Takšen je običaj tukaj pri nas na dvoru ...

Torej, kdo si, dobra žena?

MATI: Mati sem.

VOJNI MINISTER: Mati, aha, prav. Kaj si po poklicu?

MATI: Mati.

VOJNI MINISTER: Zelo dobro. To bi bilo menda vse, ali ne? Zdaj nam povej, kakšna je tvoja pritožba?

MATI: Slišala sem, da pripravljate novo vojno. Ali je to res?

GENERAL: Hahaha. Slišala je. Mi smo vedno pripravljeni na novo vojno.

MATI: Mislila sem, da je naloga armade braniti lastne meje, ne pa napadati tuje.

GENERAL: Napad je najboljša obramba.

MATI: Torej je le res.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Nikar se ne boj, dobra mati, to bo poslednja vojna. Tokrat bomo enkrat za vselej premagali naše sovražnike in zaveznike naših sovražnikov.

MATI: Tudi vojna, v kateri je padel moj oče, je bila poslednja. Zanj je to vsekakor bila.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Spominjam se tvojega očeta. Po smrti sem ga odlikoval. Bil je zelo pogumen vojščak.

MATI: Tudi moj mož je bil zelo pogumen vojščak. Krogla ga je zadela v predzadnji vojni. Moj sin edinec pa se ni vrnil iz zadnje vojne.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Tudi tvojega sina sem odlikoval.

MATI: Vem, z železnim križcem. Ali se boste zdaj vojskovali z dekleti? Videla sem jih, kako hodijo po cestah, našemljene v uniforme.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ne boj se, mati. Dekleta bodo ostale doma. Vojna je moška zadeva.

MATI: Motite se, Vaše Veličanstvo, vojna je ženska zadeva. Moški gredo na vojno, navadno se iz nje nikoli ne vrnejo, me matere pa jih čakamo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ko pa se vrnejo, ovenčani z zmagami, je to praznik za vse, tudi za matere.

MATI: Tokrat smo matere sklenile, da se bomo uprle. Naših hčera ne bomo pustile oditi na vojno.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Rekel sem ti, da bodo ostale doma. Ugotovili smo, da so dekleta zelo slabi vojaki. Z njimi bi vojsko izgubili.

MATI: Lahko sklenete, kar hočete, naše hčere bodo čuvale domača ognjišča. Zakaj se vi sami ne podate na vojsko. Vi, Vaše Veličanstvo, in vaši generali. To sem vam prišla povedat, v imenu vseh mater. Zbogom, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Na svidenje, mati ... To niti ni tako napačna misel.

GENERAL: Katera misel?

NJEGOVO VELIČANSTVO: Da bi sami odšli na vojno.

GENERAL: Hočete reči, da se bo Vaše Veličanstvo tako rekoč osebno udeležilo vojne?

NJEGOVO VELIČANSTVO: Zakaj pa ne?! Pokazal vam bom, kako se tej reči streže.

VOJNI MINISTER: Vaše Veličanstvo na bojišču! Saj to se vendar ne spodobi. Utegnilo bi se vam kaj pripetiti.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Vi boste šli z menoj. Pazili boste, da se mi niti las ne bo skrivil na glavi.

VOJNI MINISTER: Kaj če bi poskusili še z najemniškimi vojaki?

GENERAL: Najemniki stanejo veliko denarja. Državne blagajne pa so prazne.

NAREDNIK: Razen tega je težko najeti vojake, veliko lažje dobiš podčastnike in častnike. Nam pa manjkajo ravno vojaki, tako rekoč vojaška sila.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Narednik ima prav. Manjka nam vojaška sila. Zato sem se odločil, da sam postanem vojaška sila.

GENERAL: Naj živi naša sila!

VSI: Naj živi!

GENERAL: Naj živi naša vojaška sila!

VSI: Naj živi!

NJEGOVO VELIČANSTVO: Vojni minister!

VOJNI MINISTER: Želite, Vaše Veličanstvo?

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ali je tank pripravljen?

VOJNI MINISTER: Pripravljen.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Sam bom prevzel poveljstvo nad tankom.

VOJNI MINISTER: Razumem, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: General!

GENERAL: Poslušam, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ti boš moj namestnik.

GENERAL: Se bo zgodilo, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Narednik!

NAREDNIK: Tukaj, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ti boš vozil tank.

NAREDNIK: Z veseljem, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Vojni minister!

VOJNI MINISTER: Vaše Veličanstvo!

NJEGOVO VELIČANSTVO: Tudi ti boš šel z nami.

VOJNI MINISTER: Oprostite, Vaše Veličanstvo, če se peljem v tanku, me popade vrtoglavica. Raje bi šel peš z vami.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Kar v tank boš zletel, tako kot mi vsi.

VOJNI MINISTER: Morda bi lahko skrbel za zvezo med tankom in kraljevo palačo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Ne ugovarjaj!

VOJNI MINISTER: Prav, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Pri priči boš telefoniral sovražnemu veličanstvu. Sporočil mu bo, da že prihajamo, naj bodo pripravljeni. Nismo cestni razbojniki, ki na skrivaj napadajo svoje žrtve.

(Minister zavrti telefonsko številčnico)

VOJNI MINISTER: Halo, halo, ali govorim s sovražnim veličanstvom? ... Oprostite, pomota. Oglasila se je porodnišnica. Pravkar se je rodila še ena deklica. (Minister ponovno zavrti številčnico.) Halo, ali govorim s sovražnim veličanstvom? ... Dober dan. Naše Veličanstvo sporoča vašemu veličanstvu, da bo osebno prišel s tankom na bojišče. Z drugimi besedami: napovedujemo vam vojno.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Vojni minister, ukaži vojaški godbi, naj zaigra poskočno koračnico.

VOJNI MINISTER: Zgodilo se bo, Vaše Veličanstvo.

NJEGOVO VELIČANSTVO: Posadka tanka, mirno! Vsi za menoj v tank. Narednik, peljal nas boš po najkrajši poti na bojišče.

(Vojaška koračnica)

PRVI KOMORNIK: Koliko je ura?

DRUGI KOMORNIK: Čas je.

PRVI KOMORNIK: Ali si prepričan?

DRUGI KOMORNIK: Sam poglej na peščeno uro. Zadnje zrnce peska je že zdavnaj zdrknilo v spodnjo skodelico.

PRVI KOMORNIK: Res je. Ali so topovi in strojnice pripravljeni?

DRUGI KOMORNIK: Tako kot si ukazal. Major dirigent je postavil topove in strojnice pod oknom spalnice Njegovega Veličanstva. Zdaj čaka na znamenje. Naj dvignem zaveso?

PRVI KOMORNIK: Počakaj še hipec, saj veš, kako se Njegovo Veličanstvo ujezi, če ga prezgodaj zbudimo.

DRUGI KOMORNIK: Še bolj pa je Njegovo Veličanstvo togotno, če ga prepozno zbudimo.

PRVI KOMORNIK: Čudno, danes Njegovo Veličanstvo ne smrči.

DRUGI KOMORNIK: Res, čudno.

PRVI KOMORNIK: Torej dvigni zaveso! Ampak po tihem ...

DRUGI KOMORNIK: Prav.

(Grmenje topov in streljanje strojnic)

DRUGI KOMORNIK: Ali se je Njegovo Veličanstvo zbudilo?

PRVI KOMORNIK: Ne še ... Leži čisto pri miru, v obraz je črn kot dimnikar in zdi se mi ... in zdi se mi, da sploh ne diha.

DRUGI KOMORNIK: Glej, pa ene roke nima.

PRVI KOMORNIK: Tudi brez noge je.

DRUGI KOMORNIK: In tam, kjer naj bi bile oči, so črne votline.

PRVI KOMORNIK: Že včeraj, ko so ga prinesli z bojišča na nosilih in ga položili na posteljo, se mi je zdelo, da ni vse v redu z njim.

DRUGI KOMORNIK: Ali misliš, da je mrtev?

PRVI KOMORNIK: Stavim, da se sploh ne bi zganil, četudi bi s topovi streljali tik ob njegovem ušesu.

DRUGI KOMORNIK: Se pravi, da je bila včerajšnja vojna poslednja.

PRVI KOMORNIK: Da, to je bila poslednja vojna Njegovega Veličanstva.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *formalnost* – navada, družbena forma
- *ovenčan* – okrašen z vencem, rožami
- *togotno* – razdraženo

Razmisli:

- Kakšne občutke si imel ob branju dramskega besedila? Ali ti je bilo všeč? Zakaj?
- V dramskem besedilu nastopa več književnih oseb. Katera izmed njih ti je najbolj všeč? Utemelji zakaj.
- Razmisli, zakaj mati drugače gleda na vojno kakor ostali.
- Ali lahko določiš dogajalni čas dramskega besedila?
- Se ti zdi v besedilu kaj smešnega? Povej ali zapiši.
- Kaj meniš, koliko vojn bi bilo in koliko časa bi trajale ter ali bi sploh bile, če bi se v njih med seboj borili vladarji, generali in njihovi pomočniki?
- Če ti je v besedilu še kaka beseda nejasna, poišči razlago v Slovarju slovenskega knjižnega jezika.

Ivan Tavčar

ŠAREVČEVA SLIVA

Šarevčevo slivo poznala je cela vas. In posebno dobro smo jo poznali mi, vaški otročaji, ki smo skrivoma prihajali, da bi jo malo oklatili, kadar je bila polna sladkega sadeža. Ali nič nismo opravili! Kadar so dozorevale slive na voglu domače hiše, takrat si Meta v noči niti spati ni upala. Kot jastreb je čuvala drevo, da ni prišel kak sladkosneden tat, ki bi bil veje v temi obral. Pričetakoma se je časih priplazil ta ali oni otročaj, da bi se sliv kradoma do sitega napasel. A če je najbolje menil, da ga ne vidi drugo nego božje oko, prižvižgal je dolgi brezovec nanj, da je tuleč splazil se z drevesa ter oddirjal, kot bi ga bilo opikalo celo sršenovo gnezdo: Nikdar ni več prišel!

Še dobro se je spominjam, kako je lazila Šarevčeva Meta okrog. Obraza je bila prav grdega in v resnici se ni oglasil snubač, ki bi jo bil hotel v zakon vzeti. Od soseda do soseda so se hčere možile, a Šarevčeva ostala je samica. Pa saj se tudi ni menila za snubača: njena edina skrb je bila, da bi kaj dela dobila. Kadar ni bilo snega, zahajala je k bogatinom na delo ter se tako v potu svojega lica težko preživila. Pozimi pa se je preredila skoraj s samo vodo in kruhom, ki si ga je bila v poletju nasušila.

Lahko se reče, da so jo očetove besede, naj v starosti ne berači, spremljevale povsod in po vseh potih. Še celo v sanjah se je gledala, kako je stara in bolna prosjačila od hiše do hiše in kako so jo ljudje zasramovali, češ Šarevčeva si, in vendar si upaš beračiti! Prebudila se je in kakor plaha srna je planila k strešnemu tramu, kjer je bila v ostrešno slamo skrila svojo doto, katero ji je bil brat v dobrem denarju izplačal. Radi tega denarja živela je v večnem strahu! In nekdanj se je domislila, da je vse izgubljeno, če bi bratova koč pogorela in bi ona ne mogla svojega denarja rešiti. Za hišo raztezal je goli Kucelj široka svoja pleča proti nebu. Leskovo grmičevje in brinje krilo mu je skalnato orjaško telo, in prav malokdaj je zašel človek na njegove puste strmine. Tu sèm je prišla Meta nekdanj v tihi noči in pod brinjem je zakopala svoj zaklad v hladno zemljo in z mahom ga je založila in mesto si prav dobro v spomin vtisnila. In ko je drugi dan suhljad pobiraje prišla na isto mesto, dobila je takoj svoje brinje in zeleni mah, pod katerim je počivala sreča njene starosti! Tako je bilo vse v najlepšem redu, in Meta se je nekoliko oddahnila od svoje skrbi.

Potem pa so jo pričele druge skrbi moriti. Nekega dne ji je rekla prijateljica Kašpurjeva Mina: »Ali že veš, da te Videmski ne bodo več prosili na delo.«

Meti se je stemnilo pred očmi. Pri Videmskih dobivala je največ dela, in če je to hišo izgubila, potem izgubila je vse.

»Moj Bog, zakaj ne?« zaječala je.

»Pravijo, da preveč sneš, da druge izpodjedaš!« smejala se je Mina.

Preprosila jih je, da je še smela prihajati na delo. Ali vi bi jo bili morali gledati, s kakim strahom je sedela od tedaj za mizo. Vsako žlico je pretehtavala, če ni preveč zajela, in kakor opazuje boječ zajec izpod brinja po sledu prihajajočega psa, tako opazovala je druge pri mizi, če se ji ne posmehujejo, če se jim ne zdi, da preveč jé. Nikdar si ni upala več do sitega najesti se, in ker jo je bil Bog kaznoval z želodcem, ki ni hotel nikdar molčati, oznanjevali so njeni pogledi večno lakot, in bila je tanka kot šiba dobrovita, ki se tudi v najboljši zemlji ne more razviti, da bi bila debelejša od človeškega prsta. Pa je rajši stradala, nego da ji je bilo beračiti na stare dni! –

Imela je samo eno veselje v letu, in to tedaj, če je njena sliva dobro obrodila. Od hiše do hiše je ponujala sočni sad in vse je spravila v denar in z njim je potem pomnožila svoj zaklad na Kuclja zeleni strmini!

Jug je oznanjeval svoj prihod in njegovo bučanje je vihralo okrog gorskih vrhov. Pozdravljali so ga gozdovi in klanjale so se mu skoraj do tal šibke breze, ki venčajo rjave senožeti rjave Pasje ravni. Ali mogočni jug hitel je vedno dalje proti severu in pred sabo je podil celo krdelo sivih oblakov, ki so sedaj zakrivali prijazni luni prijazni obraz, sedaj zopet se stiskali v kot tik Gabrške gore, da je bilo vse jasno drugo nebo. Pod vročim poljubom južnega piša pa so se tajale ruše na materi zemlji, in povsod so hiteli hudourniki po jarkih v globoko nižino.

Ravno nad Šarevčevo hišo utrgal se je plaz in z votlim donenjem usul se je po rebru navzdol, da se je majal mogočni Kucelj in da so se zazibale kočice in kočice v znožju njegovem. Iz lahne spanja prebudila se je Meta ter zaklicala proti Kašpurjevi Mini, ki je spala tisto noč z njo pod Šarevčevo streho.

»Mina,« poklicala je s tesnim srcem, »Mina, a spiš?«

»Kaj bom spala, ko Bog zemljo podira to noč,« odgovorila je Mina zaspano.

»Zdelo se mi je,« vzdihnila je ona, »kakor bi mi bil kdo denar ukradel izpod brinje na Kuclju!«

»Kaj, na Kuclju imaš denar?« – tu ni bila Mina nič več zaspana – »kje pa, kje pa? Povej vendar, kje pa?«

Meta pa je bila že davno poloblečena izginila s podstrešja in v mračni noči je hitela po Kuclju navzgor, da bi se uverila, je li njene starosti sreča še vedno varno spravljena pod mehkim mahovjem. V dolu šumela je reka, kakor bi se togotila od najbesnejšega srda, in proti zapadu nakopičile so se bile tolpe črnih oblakov nad staro glavo staremu Blegašu. S teh oblakov je švignila sedaj in sedaj dolga strela, da se je zavlekla od Gorske cerkve tja do samotne Četene ravni. Takrat pa se je videlo vse pogorje v bleščečem požaru!

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *snubač* – snubec
- *venčajo* – obkrožajo
- *uveriti* – prepričati se

Razmisli:

- Kateri del pripovedi je nate napravil najmočnejši vtis? Zakaj?
- Kakšna se ti zdi glavna književna oseba? Opiši jo.
- Ali se zgodba dogaja v današnjem času?
- Katere očetove besede so Meto spremljale vse življenje?
- Kam je zakopala svoj zaklad?
- Kaj je bilo njeno edino veselje v letu?
- Kako je izgubila zaklad?
- Zaključek zgodbe poišči v knjigi *Med gorami*.

Miško Kranjec

DVE ŠE NEPREBRANI KNJIGI

Kdor bere, ima kakšno knjigo posebej rad. Mnogi jih imajo radi celo po več, tudi po deset, da – poznal sem človeka, ki jih je imel rad šestnajst. Moja mati, ki ni znala brati, jih je imela rada štiri; tudi oče je imel rad te štiri. Imel bi jih bil rad celo več, pa še teh ni utegnil do kraja prebrati; mati jih do kraja ni mogla, ampak kdaj pa kdaj si jih je silno rada ogledala: strmela je vanje, iz leta v leto so se ji drugačne prikazovale; segla je zdaj po tej, zdaj po oni, jih prelistavala, in vedno se ji je zdelo, da so črke drugačne, da je za njimi skritega nekaj drugega, kakor je bilo včeraj ali oni dan. Listi so drugače šumeli pod prsti, platnice so se nekoliko spremenile. Kdaj pa kdaj se je razjezila nad katero, nato pa so ji spet postale vse drage. Nazadnje sta ji od štirih ostali dve. Ko je umirala in sva si obstala iz oči v oči, se me je dotaknila z roko, kakor da bi me hotela poklicati ali poklicati kaj drugega, nato pa mi je rekla:

»Onih dveh pa ni več.«

»Ni,« sem pritrdil.

Ljudje imajo različne knjige radi; nekateri jih imajo v usnje vezane, nekateri v platno, drugi pa kar broširane; še za platno ne zmorejo. So pa taki, ki jih imajo celo razcefrane; često ne zaradi svoje revščine, temveč že kar iz nekakšne zanikrnosti.

Tudi po vsebini so knjige, ki jih imajo ljudje radi, zelo različne: nekateri ljubijo in cenijo preprostost srca, nekateri kipečo strast, drugi spet kavbojke ali celo razbojniške zgodbe; mnogi pa samo gosposke.

Blagrujem jih, ki imajo te knjige doma lepo na polici spravljene ali pa celo v kot vržene: pa če se še tako redko zgodi, posežejo pa le lahko po njih, kadar se jim že zahoče.

Spoštujem in cenim vse knjige; pri srcu pa sta mi od vseh najbolj dve. O, tedve knjigi!

Ampak – to je, še teh dveh nimam doma. Kadar se mi zahoče, da bi se ju dotaknil, ju vzel v roke in bral, bral – moram stopiti najprej v knjižnico in si ju izposoditi.

O, v knjižnicah ni kar tako; v eni imajo to, v drugi drugo; če hočem obe hkrati, moram stopiti ali vsaj sporočiti v knjižnico, da bi rad to in to knjigo.

»Zakaj pa ravno zdaj?«

Knjižničarka, ki mi izposoja, ni vedno vljudna. »Je ni doma,« mi odvrne trdo, hladno; knjige namreč.

»Kdaj pa bo doma?«

»Ne vem; povprašaj prihodnji teden.« Ampak z obraza berem: noče mi je izposoditi. A kaj hočem – moram oditi praznih rok.

»Ampak za to knjigo je štirikratna izposojnina,« mi drugič reče jezljivo. »Zakaj pa hočeš ravno to?«

»Pri srcu mi je.«

Čutim – tega ne bi bil smel povedati. Prihodnjič bo petkratna, šestkratna izposojnina. A najbrž tudi sama čuti neko nesorazmerje v izposojnini z drugimi knjigami in reče:

»Ta knjiga mnogo stane, posebej je treba skrbeti zanjo; ni, kakor so druge knjige. Sploh pa –« Zamahne jezljivo z levo roko.

»Rad bi to knjigo za vedno pri sebi,« sem plaho pristavil.

»Ne,« je zavrnila kratko. »Moja je; se ne da.«

»Vi ne utegnete,« sem menil dalje; »kadar pa boste hoteli, si jo vzamete, tudi na pot, na morje, v gore, še v kavarno; jaz ne bom nič računal izposojnine –«

»Ne,« je spet odsekano zganila z levico.

»Lepo bom skrbel zanjo: vedno bo lepo ovita, obrisana, nič zaprašena; nič ne bodo roki postavljeni, koliko časa jo smete brati, nič – kam jo smete vzeti s seboj, nič – kako –«

»Ne,« je zganila z levico. Nato je, kakor da si je kaj premislila, nenadoma rekla: »Če hočeš – ostani tu v knjižnici; izposojnina seveda ostane, ravno takšna, ampak knjigo boš lahko bral, kadar boš hotel. Sploh pa,« spet je zganila z roko, kar sem dobro razumel.

In tako si moram izposojati obe knjigi, ki ju imam od vseh najraje na svetu. Ne gre za izposojnino; velika

je, bog se usmili, a to nazadnje človek še spravi vkup, čeprav država ne skrbi posebej zate s službo. Gre za tisto drobno, tako rekoč že nekakšno tvojo pravico do te knjige, da bi jo smel vsaj odpreti, kadar si jo kličeš, da bi jo smel vsaj pogledati, kadar so ti oči utrujene ...

Manj znane besede:

- *blagrujem* – blagoslavljam

Razmisli:

- Kaj si občutil ob branju besedila?
- Kateri del pripovedi te je najbolj pritegnil?
- Na kakšen način pisatelj pripoveduje o knjigah?
- Kdaj nam je kaka knjiga še posebej pri srcu?
- Morda je tudi tebi všeč kaka posebna knjiga? Pripoveduj o njej.
- Napiši naslove knjig, ki si jih že prebral.

Janez Menart

JAZ

Pred ogledalom nem stojim
in v tujca pred seboj strmim.

Kot da zrem prvič ta obraz,
vprašujem ga: Si ti res jaz?

Zamišljeno me zro oči
in vprašajo: Sem jaz res ti?

In trezno pravi mu moj jaz:
Jaz nisem ti, ti nisi jaz;

jaz sem le jaz, ki se mi zdi;
in ti si jaz le za ljudi;

a pravi jaz je dan za dnem
uganka meni in ljudem.

Razmisli:

- O čem govori pesnik?
- S katerimi besedami se pesnik poigrava v pesmi?
- S kom se pesnik pogovarja?
- Ali pričakuje odgovore na svoja vprašanja?
- Ob določenih trenutkih in situacijah se vsakomur lahko zgodi, da je sam sebi tujec. Opiši svojo izkušnjo, če si jo morebiti doživel.
- Ali poznaš še kako delo, v katerem ima ogledalo pomembno vlogo v zgodbi?

Mnogo pripovedi Ivana Cankarja je posvečenih otroštvu in materi. V revščini in bedi, v kateri je odraščal, pisateljeva mati predstavlja lik dobrote in požrtvovalnosti. Pred vami je črtica, v kateri Cankar opisuje dogodek iz svoje mladosti.

Ivan Cankar

SKODELICA KAVE

Velikokrat v svojem življenju sem storil krivico človeku, ki sem ga ljubil. Taka krivica je kakor greh zoper svetega duha: ne na tem ne na onem svetu ni odpuščena. Neizbrisljiva je, nepozabljiva. Časih počiva dolga leta, kakor da je bila ugasnila v srcu, izgubila se, utopila v nemirnem življenju. Nenadoma, sredi vesele ure, ali ponoči, ko se prestrašen vzdramiš iz hudih sanj, pade v dušo težak spomin, zaboli in zapeče s toliko silo, kakor da je bil greh šele v tistem trenutku storjen. Vsak drug spomin je lahko zabrisati s kesanjem in z blago mislijo – tega ni mogoče zabrisati. Črn madež je na srcu in ostane na vekomaj.

Rad bi človek lagal sam sebi v dušo: »Saj ni bilo tako! Le tvoja nemirna misel je iz prosojne sence napravila noč! Malenkost je bila, vsakdanjost, kakor se jih sto in tisoč vrši od jutra do večera!«

Tolažba je zlagana; in človek občuti sam in z grenkobo, da je zlagana. Greh je greh, če je storjen enkrat ali tisočkrat, če je vsakdanji ali nepoznan. Srce ni kazenski zakonik; da bi razločevalo med pregreškom in hudodelstvom, med ubojem in umorom. Srce ve, da »zavratnež ubija s pogledom, z mečem junak«; in rajši bi dalo odvezo meču nego pogledu. Tudi ni srce katekizem, da bi razločevalo med malimi in naglavnimi grehi, da bi razločevalo med njimi po besedi in zunanjih znamenjih. Srce je pravičen in nezmotljiv sodnik. Sodi in obsodi grešnika po skriti, komaj zavedni kretnji, po hipnem pogledu, ki ga nihče ni opazil, po neizgovorjeni, komaj na čelu zapisani misli; celo po koraku, po trkanju na duri; po srebanju čaja. Le malo grehov je napisanih v katekizmu in še tisti niso poglobitni. Če bi bilo srce izpovednik – dolga in strašna bi bila izpoved!

Odpustljiv je greh, ki ga je mogoče povedati z besedo, izbrisati ga s pokoro. Težak in pretežak, do zadnje ure krvaveč je greh, ki je ostal samo v srcu kakor spomin brez besede in brez oblike. Le sam sebi ga človek izpoveduje, kadar strmi v noč in mu je odeja na prsih težja od kamna.

»Ne kradel nisem ne ubijal ne prešuštoval; čista je moja duša!«

Lažnivec! Ali nisi lupil jabolka, ko si šel mimo lačnega ter si ga pogledal brez sramu? Hujše je bilo, nego da si kradel, ubijal in prešuštoval! Pravični sodnik, srce, bo rajši odpustilo ubijalcu, ki je gredoč pod vislice pobožal jokajočega otroka, nego tebi čistemu! Zakaj srce ne pozna malenkosti in tudi ne paragrafov ...

Pred petnajstimi leti sem prišel domov in sem ostal doma tri tedne. Ves tisti čas sem bil potr in zlovoljen. Stanovanje smo imeli pusto; v nas vseh je bilo, zdi se mi, nekaj težkega, odurnega, kakor vlažna senca.

Prve noči sem spal v izbi; časih sem se ponoči zbudil, pa sem videl v temi, da je bila mati vstala iz postelje in da je sedela za mizo. Čisto mirno, kakor da bi spala; dlani je tiščala k čelu, njen beli obraz se je svetil, tudi če je bilo okno zagrnjeno in ni bilo zunaj ne lune ne zvezd. Poslušal sem natanko in sem razločil, da to ni sopenje spečega, temveč mukoma zatajevano ihtenje. Odel sem se preko glave; ali skozi odejo in tudi še v sanjah sem slišal njeno ihtenje.

Preselil sem se pod streho, v seno. V ta svoj dom sem plezal po strmih, polomljenih stopnicah, lestvi podobnih. Postlal sem si v senu, pred vrata na klanec pa sem si postavil mizo. Razgled moj

je bil siv, razglodan zid. V zli volji, v potrnosti in črnih skrbah sem pisal takrat svoje prve zaljubljen-
ne zgodbe. Siloma sem vodil svoje misli na bele ceste, na cvetoče travnike in dišeča polja, da bi
ne videl sebe in svojega življenja.

Nekoč sem si zaželel črne kave. Ne vem, kako mi je prišlo na misel; zaželel sem si je. Morda le
zategadelj, ker sem vedel, da niti kruha ni doma, kaj šele kave. Človek je v sami razmišljenosti
hudoben in neusmiljen. Mati me je pogledala z velikim, plahim pogledom in ni odgovorila. Pust
in zlovoljen, brez besede in pozdrava sem se vrnil pod streho, da bi pisal, kako sta se ljubila Milan
in Breda in kako sta bila obadva plemenita, srečna in vesela.

»Roko v roki, obadva mlada, od jutranjega sonca obžarjena, v rosi umita ...«

Začul sem tihe korake na stopnicah. Prišla je mati; stopala je počasi in varno, v roki je nesla sko-
delico kave. Zdaj se spominjam, da nikoli ni bila tako lepa kakor v tistem trenutku. Skozi vrata je
sijal poševen pramen opoldanskega sonca, naravnost materi v oči; večje so bile in čistejše, vsa
nebeška luč je odsevala iz njih, vsa nebeška blagost in ljubezen. Ustnice so se smehljale kakor
otroku, kri prinaša vesel dar.

Jaz pa sem se ozrl in sem rekel z zlobnim glasom:

»Pustite me na miru! ... Ne maram zdaj!«

Ni še bila vrhu stopnic; videl sem jo samo do pasu. Ko je slišala moje besede, se ni ganila; le roka,
ki je držala skodelico, se je tresla. Gledala me je prestrašena, luč v očeh je umirala. Od sramu mi
je stopila kri v lica, stopil sem ji naproti s hitrim korakom.

»Dajte, mati!«

Prepozno je bilo; luči ni bilo več v njene oči, smehljaja ne več na njene ustnice.

Popil sem kavo, pa sem se tolažil:

»Zvečer ji porečem tisto besedo, tisto ljubeznivo, za katero sem ogoljufal njeno ljubezen ...«

Nisem je rekel ne zvečer ne drugi dan in tudi ne ob slovesu ...

Tri ali štiri leta kasneje mi je v tujini tuja ženska prinesla kavo v izbo. Takrat me je izpreletelo;
zaskalelo me v srcu tako močno, da bi bil vzkriknil od bolečine. Zakaj srce je pravičen sodnik in
ne pozna malenkosti ...

Manj znane besede:

- *pokora* – kar je za koga neprijetno, mučno
- *paragraf* – oštevilčen odstavek zakona ali določbe
- *prešuštiovati* – spolno občevati zunaj zakona
- *zlovoljen* – slabe volje, nerazpoložen
- *blagost* – dobrosrčnost, milina
- *vzkriknil* – kriknil od bolečine

Razmisli:

- Kako si se počutil med branjem črtice? Pojasni.
- O čem govori pisatelj v prvem delu in kaj opisuje v drugem delu črtice?
- Preberi odstavek, v katerem pisatelj opisuje svojo mater.
- Ali ji je storil krivico namenoma?
- Na kakšen način se odraža pisateljevo globoko obžalovanje?
- Predstavi svoj odnos do matere.

Ivan Minatti

NEKOGA MORAŠ IMETI RAD

Nekoga moraš imeti rad,
pa čeprav trave, reko, drevo ali kamen,
nekomu moraš nasloniti roko na ramo,
da se, lačna, nasiti bližine, nekomu moraš, moraš,
to je kot kruh, kot požirek vode,
moraš dati svoje bele oblake,
svoje drzne ptice sanj,
svoje plašne ptice nemoči,
nekje vendar mora biti zanje
gnezdo miru in nežnosti –
nekoga moraš imeti rad,
pa čeprav trave, reko, drevo ali kamen –
kot drevesa in trave vedo za samoto,
kajti koraki vselej odidejo dalje,
pa čeprav se za hip ustavijo –
ker reka ve za žalost
če se le nagne nad svojo globino –
ker kamen pozna bolečino
koliko težkih nog
je že šlo čez njegovo nemo srce –
nekoga moraš imeti rad,
nekoga moraš imeti rad,
z nekom moraš v korak,
v isto sled –
o trave, reka, kamen, drevo,
molčeči spremljevalci samotnežev in čudakov,
dobra, velika bitja,
ki spregovore samo,
kadar umolknejo ljudje.

Razmisli:

- Ali ti je pesem všeč?
- Kaj si občutil ob branju pesmi?
- O čem govori? Pripoveduj.
- Opiši, kako je pesem zgrajena.
- Kakšen je motiv pesmi?
- Kje najdeš ti tolažbo za osamljenost in žalost?

Desa Muck

TEST IZ SPRETNOSTNEGA LAGANJA

Čeprav je močno pazila, da ni šla nikoli s starši po cesti (k sreči so zelo redko sploh kam šli), je nekega dne v decembru skorajda zabredla v resne težave.

Z mamo in očetom so na tržnici kupovali novoletno jelko, ko je otrpnila ob pogledu na velikan-ko Slavko, ki je prodirala proti njej, mendrajoč pod seboj smrečice. Nič na svetu je ne bi zaustavilo, da ne bi stekla v objem svoji čudoviti novi bogataški sošolki. In morda je kje v bližini tudi čudovita bogataška mama? Še preden je Suzi utegnila karkoli ukreniti, je bila Slava že pri njej.

»Uau, super, da se srečamo, ne?«

Suzi je v mrzlem decembrskem dnevu postalo vroče po vsem telesu. Boleče se je zavedla svoje mame poleg sebe: debela, v pošvedranih škornjih, v starem, oguljenem sivem zimskem plašču s sprijetim umetnim krznom na ovratniku je premetavala smrečice in se prepirala s trgovcem. Oče se je pijano majal poleg mame, pol manjši od nje, izžet in z rdečimi, zgaranimi rokami, ki se jih je gotovo videlo celo z gradu, ki je vstajal iz megle nad njimi. Slava je radovedno škilila proti njima. Suzi jo je potegnila vstran.

»To sta naša služkinja Angelca in njen mož Polde. Mama je rekla, naj grem z njima po jelko. Bogve kakšno trapasto drevo bi prinesla domov. A veš, da sva se z mamico ravno danes pogovarjali o tebi? Mama ima prekrasno broško, ki bi se prelepo podala k tvojim lasem! Rekla je, naj te vprašam, če se ti ne bi zdelo zamalo ...«

In zoprnljiva Slavka je v trenutku pozabila na oguljeno debeluško, ki se je drla na prodajalca smrečic in na njenega zgaranega, zapitega moža, in zadovoljno odkorakala.

Problem je nastopil, ko je začela Slavka vedno bolj trdovratno namigovati na obljubljeno broško in celo omenjati, da bo kar sama prišla ponjo. Zato je Suzi nekega dne med živčnim pokašljevanjem, ko je oče pijan kot klada smrčal na kavču in je mama ropotala v kuhinji s posodo, sunila nekaj bankovcev iz očetovega žepa in šla kupit zeleno keramično broško. Za nekaj časa si je kupila mir. To je postala njena najnovejša navada. Čim je postala manj priljubljena ali pa so bili na sledi kaki sumljivi laži, je segla v očetov žep in prinesla v šolo sladkarije, kasete, cenen nakit – in znova je bilo vse v redu. Še dobro, da je bil njen oče bolj ali manj stalno pijan in ni nikoli vedel, koliko denarja ima v žepu.

Z bonboni kajpada ni bilo mogoče podkupiti razredničarke Pirnatove, ki je vedno pogosteje tečnarila, kdaj bo prišla mama na govorilne ure. S podpisom v beležki, kamor je Pirnatova vpisovala sporočila staršem, ni bilo težav. Mamin podpis bi z lahkoto ponaredil že vsak povprečen drugošolček, toda govorilne ure ... Pirnatova je nekega dne dejala: »Če tvoja mama ali oče jutri ne bosta prišla v šolo, pridem jaz k vam domov!«

In Suzi je naslednji dan z bledim obrazom in pomembnim glasom prosila razredničarko, če lahko govori z njo na samem.

Sedeli sta v biološkem kabinetu in Suzi je napeto strmela v model človeškega srca, skušajoč v očeh nabrati čim več solz. Mislila je na to, kako je bilo, ko ji je umrl dedek in kako ga je nekoč, nekaj mesecev pred smrtjo opazovala, kako prihaja po ulici. Popoldansko sonce mu je od zadaj osvetljevalo plešo. Opazila je, da hodi sključeno in počasi in da je pravzaprav zelo star, kadar ga nihče ne opazuje, in ulile so se ji solze po licih. In, uf, hvala bogu, ulile so se je tudi pred razredničarko!

»Ja, Suzi, kaj pa je tako hudega?« je sočutno vprašala Pirnatova.

»Prosim vas, da ne poveste nikomur, ker me je takooo sraaaam!« je zatulila Suzi. Še sekundo pred tem ni natančno vedela, kaj bo rekla, zdaj pa so se ji besede kar same usipale iz ust: »Moja mama je hudo bolna, veste, ampak tega ne sme nihče vedeti ...«

»Kako bolna?« se je zavzela Pirnatova in prebledela.

»Tako, veste ... v glavi.«

Pirnatova je kar molčala.

»No, v norišnici je. Grozno je živčna, močna pomirjevala dobiva.«

K sreči je prejšnji teden na televiziji gledala film, v katerem je bila glavna junakinja duševno bolna in zaprta v sanatorij. Tako je Suzi povedala vse, kar si je zapomnila iz tistega filma. K sreči ga Pirnatova ni gledala.

»Ti ubogi moj otrok,« je dejala. »Seveda razumem, kako ti je in zakaj mama ne more priti na govorilne ure. Ti samo povej, če kaj potrebuješ. Z veseljem ti bom pomagala! Vedno lahko prideš k meni in o vsem se bova pomenili.«

Suzi je od razredničarke izsilila obljubo, da ne bo nikomur, ampak res nikomur, povedala za mamino bolezen. Ko ji je zagotovila, da babica in oče čisto dobro skrbita zanjo in da ima mama veliko upanja na ozdravitev, se je Pirnatova pomirila.

Da Pirnatova ni molčala, je kmalu opazila iz sočutnih pogledov nekaterih učiteljic, ki so ji nena-
doma začele gledati skozi prste. To seveda ni bilo slabo. Da, trenutno ji je šlo na novi šoli zares
dobro. Sošolke so jo občudovale in se greble med seboj, katera bo njena najboljša prijateljica,
in tudi mama ji je dala mir, ker jo je Suzi seznanila z nenavadnim dejstvom, da je njihova šola
eksperimentalna in zato nimajo govorilnih ur.

(Odlomek)

Razmisli:

- Kakšna se ti zdi pripoved?
- Kdo je glavna junakinja tega besedila? Kakšna je? Opiši jo.
- Zakaj si je z lažmi kupovala prijateljstvo?
- Ali poznaš kak pregovor o laži? Zapiši ga.
- Preberi še kak odlomek iz knjige *Lažniva Suzi* in sam presodi, ali je vredno lagati.
- Na spletnih straneh preberi kaj več o pisateljici in njenih delih.

Polonca Kovač

TUDI ČE LOMIJO ROKE

Andrej Komar, v razredu imenovan Muhca, je ubiral svoja pota in se ni družil z nobenim od Andrejev. Kako se tudi bi, ko je bil pa toliko bolj pameten in resen od ostalih. Tem malčkom so šli po glavi sami električni vlakci, tingel-tangel pesmice, šport, pisemske znamke in podobne otročarije, Muhco pa je skrbel razvoj naše zemlje na splošno. Prepričan je bil, da se nam z ekološkega stališča obetajo prav slabi časi. Muhca je bil biolog, vedel je vse (ali pa skoraj vse) o razvojnem nauku, v svoji sobi je imel akvarijev do stropa, koliko živali pa je trenutno stanovalo pod njegovim divanom, ni vedela niti njegova mama, ker iz previdnosti raje ni preveč drezala podenj. V drvarnici je imel podgano, na podstrešju netopirja, to ali ono žival pa je včasih nosil tudi v žepu. Muhca si je delal resne skrbi zaradi varstva okolja, kajti če imaš komaj dvanajst let (prekleta krivica!), ti utegnejo asfaltirati barje v parkirni prostor, Grad preurediti v skakalnico in Rožnik v ringelšpil, še preden boš mogel zrasti in ukrepati. Ti otročički iz šestega a pa tega seveda ne morejo dojeti, kar naprej se nekaj repenčijo in hvalijo, češ »jaz sem naredil to« ali pa »ugani, kaj bom naredil jaz« – puh! Muhci so prav presedali.

Ko so takole v nekem odmoru stali skupaj in se hvalili in je bil eden bolj važen od drugega, so se Muhci tako uprli, da je sklenil preizkusiti njihove živce. Zek je ravno razkladal nekaj o tirnicah in se pri tem držal, kot da je najmanj Diesel, ko si je Muhca hitro splaknil roke in vzkliknil:

»Seži mi no v žep po robec, da se obrišem!«

Nikar ne mislite, da ga je kdo slišal. Tirnice gor, pa tirnice dol in kako je Zek pameten – človek bi poživil. Muhca je moral trikrat reči in še potem ga je slišal samo Macola, ki je imel kljub svojim trapastim znamkam še malo oči za koga drugega. Macola je torej še vedno gledal in poslušal Zeka, zraven pa segel Muhci v žep po robec. Vendar je bilo Zekovega pripovedovanja v trenutku konec, ker je Macola s krikom potegnil roko iz žepa in pripeljal Muhci tako okoli ušes, da se je ta kar zamajal. Muhca pa mu je podstavil nogo, zavalila sta se po tleh in se mlatila, dokler nista obsedela s prav trapastimi obrazi in je Macoli roka v zapestju bingljala kot mrtva.

»Zlomljena je, kot je enkrat ena,« je ugotovil Zek in vsi so bili precej poparjeni. Nato je prišla v razred profesorica biologije, imenovana Škriga, in hotela takoj vedeti, kdo je začel.

»Jaz,« je ves nesrečen bleknil Macola, Muhca je pa kar molčal in sedel na tleh. Škriga je vrtala in vrtala vanju, kako je bilo, in Macola je kar naprej ponavljal, da je on začel, roke pa še premakniti ni mogel. Takrat pa je Muhca vstal ...

Joj, kako so punce vreščale! Pa ko bi vsaj samo one! Ampak da ti profesorica biologije vpije in skoči na klop, če vidi majhno kačo, tu se pa že vse neha. Zakaj pa ni raje študirala jezikov? Uboga kača ni prav vedela, kaj naj si misli, švignila je malo sem in malo tja in kmalu je ves razred stal na klopeh in vreščal, Muhca pa je letal za kačo in jo klical »Majdka, Majdka«, kajti tako ji je bilo ime. Muhca jo je pobral na cesti, kjer bi jo gotovo povozil avto. Hotel jo je nesti na barje, pa je s tem še malo odlašal, ker sta se tako dobro ujemala.

Zdaj pa takle cirkus! Na hodniku so se gnetli šolarji iz drugih razredov, iz zbornice so se usuli profesorji in sam ravnatelj se je prikazal iz svoje pisarne in hotel videti, kaj je.

No, Muhca je ujel Majdko in jo spravil v žep, dekleta so zlezla s klopi, Macolo so odpeljali na polikliniko in profesorica biologije, imenovana Škrga, je povzela razlago, kot da ni nikoli zlezla na klop zaradi majhne kače.

Muhca in Macola sta drugi dan zaradi pretepanja dobila ukor. Pa kaj bi tisto! Dokler je imel Macola roko v mavcu, mu je Muhca nosil torbo v šolo in mu razkladal, kako slabi časi se nam obetajo z ekološkega stališča. Macola je to kmalu uvidel in močno ga je zaskrbelo. Le kje bodo cvetele vodne tulpe, lezle majdke in pele taščice, če nam barje asfaltirajo in preurede v parkirni prostor?

(Odlomek)

Razmisli:

- Kateri del pripovedi je nate napravil največji vtis? Zakaj?
- Pisateljica je na humoren način predstavila dogajanje v razredu. Ali se ti zdi način zbujanja pozornosti Muhce primeren?
- Kakšen se ti zdi odziv Macole kljub temu, da je imel zlomljeno roko?
- Razmislite in opišite kak zanimiv dogodek v vašem razredu.

Simon Jenko
JEPRŠKI UČITELJ

Morebiti nihče v fari ni imel toliko vzroka, se spominjati rajnega fajmoštra kakor učitelj. Še na misel mu ni popred nikoli prišlo, da bi se mu bilo na stare dni treba bati za svoj kruh, in prestrašil se je, ko mu je zdaj prvikrat prišla ta misel. Poznal je Mrvca in še marsikoga drugega v fari, katerim je bil trn v peti, in prepričan je bil, da ne bodo oni krivi, če ga ne spravijo iz službe. Kar je z Mrvcem pri Cvirnarju tako navzkriž prišel, ga je ta neljuba misel vedno spremljevala, dasiravno si jo je zbijal iz glave. Zadnje upanje zanj je bilo, da se prihodnjemu gospodu kolikor mogoče prikupi, in ker se mu je to zdel edini pripomoček, se ga je revni učitelj tudi z vso močjo poprijel. Več ko desetkrat je že ponavljal, kako bo prišedšega prvikrat nagovoril; skoraj cel govor si je iztuhtal po nemško, kar ni bila ravno lahka reč zanj, kar se mu je pa vendar zdelo neobhodno potreba, češ da ž njim bo fajmoštru najbrž ustregel.

Da bi ničesar ne opustil, s čimer bi se znal prikupiti novemu gospodu, mu pride precej izvirna misel, katera mu je vendar tako dopadala, da se zdajci napoti k Mrvcu. Težko ga je stala ta pot, vendar premagal se je.

»Dober dan,« reče v hišo stopivši in se odkrije. To znamenje omikanosti je učitelja zmeraj odlikovalo od Jeprčanov, ki po stari navadi v tujo hišo tako meni nič tebi nič stopajo kakor v domačo.

»Bog ga daj,« odgovori ključar in pogleda učitelja, kakor bi ga hotel vprašati z očmi: »Kaj je tebe k meni prineslo?«

»Ali ne bi bilo dobro,« nadaljuje učitelj, »ko bi se po farovžu toliko pospravilo, da bi novi gospod imeli kam, ko pridejo?«

»To sem si že sam mislil,« reče Mrvec nekoliko nejevoljen, »ne vem, kaj to pomeni, da žlahtnikov rajnega še nikogar ni tukaj. Iz Kranja se gosposki tudi ne mudi. Medtem je po farovžu vse streseno, kakor je bilo. Ko bi bil utegnil, že bi bil naprosil moške, saj bi vsak mene krivega delal, če se kaj pozgubi. Danes je nekoliko deževno, danes bo najbolje, da gremo.«

»Kateri moške pa, mislite, da bi se naprosili? Kar povejte jih, saj jaz bolj utegnem iti k vsakemu kakor pa vi.«

»Verjamem, da,« odvrne Mrvec. »Stari Banko je tudi ključar, pa sam ne more, ker je ves bolehen; mlademu se bo reklo, da naj pride. Če prideta še Sušnik in Matjaževac, nas bo pa dosti.«

»In kdaj mislite, da naj bi prišli?«

»Koj po južini.«

Po južini se res zberó naprošeni moške v farovžu in naznanijo kuharici, da mislijo vse premoženje rajnega dati pod ključ, nekaj zato, da se kaj ne raznese, nekaj pa zato, da se spravi na manjši prostor. Komaj stopijo moške v farovž, brž začne kuharica oči brisati in se njihovemu početju nič ne ustavlja, morebiti da ni bila tako samogoltna, da bi rada kaj spravila na stran ali pa je imela za to že dosti časa. Poslednjih misli so bili pozneje posebno fajmoštrovi sorodniki, ki so trdili, da gotovega denarja so morali rajnki gospod več zapustiti. Kuharica pa je z objokanimi očmi trdila, da je to grda laž, da so gospod veliko, veliko med uboge razdelili itd. Kdo je imel prav, tega jaz ne vem povedati.

»Šolmošter,« reče Mrvec učitelju, »druge reči bomo že mi pospravili; pri bukvah bote pa vi najbolj opravili.«

»O, bukev je celo kišto pod streho,« reče kuharica, »tudi po celi hiši ležé raztresene; sam Bog ve, koliko denarja so gospod potrošili samo za bukve!«

Učitelj znosi vse knjige, kar jih je bilo po sobi, na kup in jih natihoma šteje; nato gre pod streho, da vidi, kaj je tam.

Šestinpetdeset bukev in za dobre štiri pedi časnikov,« ponavlja sam pri sebi, ko stopi pod streho in tu zgleda velik zaboj, poln z bukvami nametán, in sem ter tja še kakšne na pol strgane po tleh.

»Za božjo voljo, saj pravim,« se začudi učitelj videti toliko bukev, »rajnki so bili učen gospod; koliko bukev so se učili v svojem življenju! To ne gre, da bi se štele,« si misli in se praska za ušesi, »nekatero so tako velike kakor mašne, nekatere pa ne dosti večje ko praktika. Že vem kaj, saj res; lejte, da človeku ne pride koj na misel,« vzklikne in hiti po stopnicah dol, pa proti svoji hiši. Kmalu zopet pride nazaj, v rokah veliko višnjevo ruto in vago. Zatakne vago za lato, naveže polno ruto knjig in na vago z njimi. »Dvaindvajset funtov,« pravi, »o to jih bo centel!« Že jih je nekatere rute navagal, zopet je novo ruto obesil na vago, ko zagleda nekaj, kar stori, da pozabi na knjige in kembelj. Spusti oboje, da votlo zabobní po tleh. Lep šmarni pajek, da malo takih, ima svojo mrežo razpeto ravno nad zabojem. Njega videti, skoči šolmošter, kakor bi pihnil, na zaboj in kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade: pajek, ki je na muhe prežal, je bil sam ujet. Učitelj ga lepo spravi v klobuk ter se varno pokrije. »Sem dejal, da enkrat moram kje kakšnega zasačiti!« beseduje sam s seboj z veselim obrazom in skoči z zaboja na tla, kakor bi ne štel več ko dvajset let.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *rajnki* – pokojni
- *samogoltna* – požrešna
- *kišta* – zaboj
- *funt, cent* – stari utežni enoti
- *kembelj* – tehcnica z gibljivo utežjo

Razmisli:

- Ali ti je bila pripoved všeč? Se ti zdi jezik v pripovedi nenavaden?
- Kakšne so osebe, kraj in čas dogajanja?
- Kdo je glavna književna oseba? Opiši jo.
- Kakšen odnos do knjig je pokazal učitelj s tem, ko jih je tehtal?
- Poznaš tudi ti kako besedo, ki danes ni več v rabi? Zapiši jo in razloži njen pomen.

France Prešeren

APEL IN ČEVLJAR

Apel podobo na ogled postavi,
ker bolj resnico ljubi kakor hvalo,
zad skrit vse vprek posluša,
kaj zijalo neumno, kaj umetni od nje pravi.

Pred njo s kopiti čevljarček se ustavi;
ker ogleduje smolec obuvalo,
jermenov, meni, da ima premalo;
kar on očita, koj Apel popravi.

Ko pride drugi dan spet mož kopitni,
namest' da bi šel dalj po svoji poti,
ker čevlji so pogodu, meč se loti;

zavrne ga obraznik imenitni
in tebe z njim, kdor nap'čen si očitar,
rekoč: »Le čevlje sodi naj Kopitar!«

Manj znane besede:

- *Apel* – najslovitejši starogrški slikar iz 4. stoletja pred našim štetjem
- *umetni* – izurjen, spreten
- *smolec* – čevljar
- *obraznik* – slikar
- *očitar* – kdor očita

Razmisli:

- Kakšen vtis je nate naredila pesem?
- Kaj je glavno sporočilo pesmi?
- Izpiši besede, s katerimi pesnik označuje čevljarja.
- Pesnik je s to pesmijo želel odgovoriti na kritike njegovega sodobnika. Ali veš katerega?
- Pesem je sonet, sestavljena je iz štirih kitic. Povej, kako so zgrajene.

Janko Kersnik

MAČKOVA OČETA

Poznal sem oba, starega Mačka namreč in sina njegovega.

Prvi tedaj še ni bil za »starega« pri hiši in, akoravno je njegov štiridesetletni sin tudi že imel velikega sina, so dejali ljudje vendarle samo staremu »Mačkov oče«, in stoprav, ko je zatisnil oči, je dobil sin ta častni priimek, ki bo prešel tudi na vnuka kakor majorat šele tedaj, ko bo sedanji »stari« pokopan gori pri podružnici sv. Miklavža.

Maček je naš sosed in gotovo je malo dni v letu, da bi na sprehodu ne šel mimo njegove lesene, neznatne hiše. In morebiti je minilo že dvajset let, ko sem korakal tam s svojo prvo pipo in ponosno pihal sivi dim v čisti pomladanski zrak. To je bil pomenljiv korak do moževske emancipacije in bil sem si ga popolnoma v svesti, kajti do tedaj se s smotko ali pipo nisem upal drugam nego v temno goščo, kjer ni bilo nevarnosti, da bi me kdo srečal ali videl. Pa tudi stari Mačkov oče je to opazil v veliko mojo zadovoljnost, ker do tedaj se ni bil nikdar zmenil zame in me je menda le pipa v njegovih očeh tako povzdignila. Danes je bil ves drug. Ko sem prihajal mimo, je stal mož kakor navadno sredi male tratine med cesto in hišo, bosopet, opravljen v star, raztrgan in umazan kožuh; roki je sklepal na hrbtu.

»Dober dan, gospod!« je dejal in raztegnil čudno svoje lice v kolikor moči prijazen smehljaj.

Odzdravil sem ves osupel, kajti do tega trenutka še nisva bila spregovorila med seboj besede, akoravno me je on poznal, kar sem bil na svetu, in jaz njega, kar sem pomnil.

»Malo tobaka mi boste dali, če ga imate kaj odveč,« je nadaljeval starec.

Ponudil sem ga ves vesel, da je mož zapazil ta moj prvi korak v življenje. Napolnil si je svojo drobno pipico, poleg tega pa še stisnil nekoliko tobaka v pest ter mi vrnil mehur.

»Lepo vreme bomo imeli – za travo, za seno bo dobro,« je dejal, ozirajoč se po obnebj.

Hotel sem odgovoriti, a starec mi je obrnil hrbet in s kratkim zbogom, gospod koracal proti svoji bajti.

Ta prizor se je ponavljal čestokrat, kadar me je ugledal stari Maček s pipo v ustih. Vselej je vpraševal po tobaku, vselej je govoril o vremenu; če je pa videl, da ne pušim, me je pustil v miru in niti pozdravil me ni.

Tedaj je bil mož še gospodar malega svojega posestva; imel je edinega sina in tudi ta je bil oženjen in je z ženo in s svojim že šestnajstletnim sinom kmetoval na očetovem posestvu. Le enkrat v letu se je tem ljudem dobro godilo, pred pustom namreč, ko so zaklali prašiča; sicer pa so stradali, in če so že pred sv. Jakobom iz novine kuhali zjutraj, opoldne in zvečer ječmenov sok, niso imeli zanj druge zabele nego z vodo pomešano kozje mleko. Med seboj tudi niso bili prijazni in marsikaterikrat je nastal kreg v hiši, ker stari ni hotel dati gospodarstva sinu.

Nekega dne sem jaz prvi ogovoril starega: »No, oče, boste li večno gospodarili? Čas je, da si odpočijete.«

»Počil si bom, kadar me tja gori poneso,« je zavrnil mož, »bajte pa ne dam! Zdaj imamo vsaj sok, četudi neslan in brez zabele – potem pa še tega ne bo.«

Nekaj let pozneje – prebil sem počitnice doma – so mi pravili, da je stari Maček vendar izročil posestvo svojemu sinu in izgovoril, kakor je to običajno, živež in stanovanje.

Ko sem prišel spet mimo njegovega doma, je stal kakor vselej na tratini pred hišo, bosopet in opravljen z znanim raztrganim kožuhom.

»Dober dan, gospod! Malo tobaka mi boste dali,« me je ogovoril kakor prej vselej.

»Kako se vam godi, oče – sedaj, ko ste za starega?«

»Sedaj še dobro!« je dejal tudi veselo. »Lepo vreme bomo imeli, dobro za žito! Ječmen lepo kaže.«

Po teh besedah je odšel spet proti hiši.

In spet je minilo nekoliko let, da nisem bil dalj časa doma. Okoli božiča enkrat se mi je nudila prilika, prebiti tam nekoliko dni in to sem porabil; a na starega Mačka nisem mislil in tudi nihče domačih mi ga ni vzel v misel. Zvečer pred mojim odhodom pa pride starikava babnica iz vasi k meni s prošnjo, da vendar obiščem Mačkovega očeta, ki baje ne bo več okrevljal. Šel sem takoj z njo, a kako sem se čudil, ko me je vedla mimo njegovega doma do drugega soseda.

»Ni li več pri sinu?« sem vprašal ženo, ki je bila prišla pome.

»Oh, že dolgo ne! Kregali in topli so se in tožili! Potem je pa stari šel iz hiše!«

Našel sem starega v tesni sobici pri sosedovih, ležečega v borni postelji. Uvidel sem takoj, da gre h koncu z njim.

Stisnil mi je roko in s slabim glasom dejal: »Ej, gospod, tobaka ne morem več, tobaka! Pa tule ležim; še doma ne smem, ne morem umreti! In umrl pa bom – kmalu – jesti tudi ne morem – le pil bi malo vina, dobrega, pa nimam denarja!«

»Poslal vam bom vina.«

»Ej, gospod, hvala! Saj tudi ne vem, če ga bom mogel piti. Pa tudi ne prosim zanj – saj vas nisem nikoli drugega prosil kakor malo tobaka – ej, prosil pa nisem, prosil, če sem tudi stradal!«

»Česa pa želite, oče?«

»Precej bom povedal! Slab sem pa težko govorim! Pa vedite, gospod, pri sinu imam še zaostali živež in poboljšek za pol leta – dvajset goldinarjev imam tam – pa tabuliran sem za ta živež – dajte mi teh dvajset goldinarjev in terjajte jih pri sinu, pri Juriju! Saj ne bo mogel plačati, terjajte ga, in tožite in s posestva ga spravite tega – prokletega sina!«

Starcu so se iskriale oči in sklonil se je v postelji na pol kvišku. Pretreslo me je to divje sovraštvo, ki je donelo iz njegovih besed.

»Kaj hočete s temi dvajsetimi goldinarji?« sem vprašal po kratkem molku.

»Vseeno! Za pogreb, za maše ali pa temule, ki me zdaj redi, vseeno – le mladi jih ne sme imeti. Saj si ne more pomagati – berač bo, berač naj bo, če ga spravimo iz bajte!«

»Odpustite mu,« sem dejal polglasno, skoraj boječe ti divji, nebrzdani strasti nasproti, ki se mi je tu javila.

»Nikdar – nikdar!« je sopihal starec. »Saj sem zmeraj dejal, da mu ne dam kajže, pa pregovorili so me in sedaj je tako! Pa čakajte – oh, vi boste še učakali! Če drugi ne – njegov sin ga bo vrgel iz bajte na cesto kakor on mene! Oj, zakaj mu nisem stopil na vrat, ko se je rodil!«

Onemogel je pal nazaj.

»Pa tistih dvajset goldinarjev? Mi jih boste li dali?« je vprašal čez nekoliko s slabim glasom.

»Saj jih ne potrebujete, oče! Izročite to terjatev sosеду, ki vas sedaj redi – za odškodovanje ali kakor hočete!«

»Bom!«

Poklicali smo še potrebni priči in stari Maček je napravil oporoko in imenoval soseda Matevžka dedičem svojega imetja – one vsote dvajsetih goldinarjev.

»In precej jih mora plačati, precej; če ne – naj ga toži in rubi – slišiš, Matevžek? – le zarubi ga precej!«

Ko sem odrinil drugega dne od doma, je že zvonilo pri sv. Miklavžu staremu Mačku; umrl je, ne da bi bil odpustil sinu.

Minilo je zatem dokaj let, da me ni bilo domov, in tudi onega strastnega starca in njegovega sina se nisem spominjal; saj o zadnjem nisem nikdar ničesar čul. Ko me je pa usoda čez nekaj let stalno umestila v domačem kraju, so se mi vzbujali tu s starimi znanci vred spet mladostni spomini.

Tudi Mačkovega očeta – sedanjega namreč – sem videl. Bil je takšen kakor njegov rajnki. Postajal je na tratini pred kajžo, navadno bosopet in vedno raztrgan, in če sem prišel mimo, me je prosil tobaka in govoril o vremenu. Časih je bil pa tudi siten, kadar se je namreč žganja napil; in to je bila slabost, ki je njegov rajnki oče ni poznal.

Enkrat sem ga bil vprašal: »Kaj pa je s tistim dolgom, ki so ga oče pustili Matevžku?«

»Ej, gospod, plačati sem ga moral! Pa drugod sem za to dolg naredil! Ej, gospod, oče so bili poredni, ej, poredni!«

»Kaj pa vi, ali boste večno gospodarili? Sina oženite, če ne, vam bo prestar!«

»Tega pa ne – gospod! Sedaj imam še sok, četudi brez zabele – in časih malo žganja; – potem pa nič – nič!« Lanskega leta pa so ga bili vendar pregovorili, da je oženil sina in mu izročil borni imetek – sebi in ženi pa izgovoril živež pri mladih.

»Ej, gospod, ob času mora biti,« je dejal, kakor bi se zaradi svoje nedoslednosti hotel izgovarjati, »in fant je priden, saj bo lepo ravnal z mano. – Pa kaj,« je pristavil čez nekoliko časa, »dolgo tako ne bom – star sem, star in dobro se mi ni nikoli godilo na svetu.«

Tako je govoril lani.

A ni dolgo tega, ko je prisopihal k meni ves opraskan po obrazu in s cestnim blatom ometan.

»Pomagajte mi, gospod, če ne, me bo ubil ta vrag!« je kričal.

»Kdo?«

»Sin, ej, kaj sin – vrag je to, prekleti! Takšnega me je naredil – tepel in po cesti valjal!«

Starec je škripal z zobmi ter trkal s pestjo ob prsi. Skušal sem ga pomiriti, a zaman. Naposled sem postal nejevoljen.

»Kako je bilo z vašim očetom?« sem vzkliknil.

»Z mojim?« je dejal mož počasi. »Ej, oče so bili pa poredni!«

Povesil je glavo in odšel, ne da bi izpregovoril besedico več.

Domov se ni vrnil, ampak k sosedu je šel, k mlademu Matevžku in tam hiral v jezi in sovraštvu do svojega sina. Tožil ga je, a sodbe ni čakal.

Danes mu zvoni gori pri podružnici sv. Miklavža in jutri ga bodo zagrebli v rjavo prst tam blizu njegovega starega.

Manj znane besede:

- *stoprav* – šele
- *majorat* – pravica najbližjega moškega sorodnika do dedovanja
- *emancipacija* – pridobitev enakopravnega položaja
- *novina* – tisto, kar se pridelava v tekočem letu
- *goldinar* – denarna enota v stari Avstriji
- *rubiti* – odvzeti premoženje
- *tabulirati* – vpisati spremembe v zemljiško knjigo

Razmisli:

- Kakšen vtis je naredila črtica nate?
- Imenuj osebe, ki nastopajo v črtici. Opiši jih in povej nekaj o njihovih značajskih lastnostih.
- V kateri čas je postavljeno dogajanje?
- Ali tudi v današnjem času lahko najdeš podobnosti z dogodkom v tej črtici?

Pisatelj v knjigi opisuje sebe, svojo družino in svoje želje po potovanju.
V tem odlomku opiše brodolom in veliko željo po preživetju.

Jonathan Swift

GULIVERJEVA POTOVANJA

Moj oče je imel majhno posestvo v Nottinghamshiru; jaz sem bil tretji med petimi sinovi. Ko sem bil star štirinajst let, me je poslal v kolegij Emanuel v Cambridgeu, kjer sem ostal tri leta in se pridno učil; a čeprav sem dobival od doma zelo malo, je bilo moje vzdrževanje skromnemu premoženju le pretežko breme in tako so me dali za vajenca g. Jakobu Batesu, odličnemu ranocelniku v Londonu, pri katerem sem prebil štiri leta; oče mi je kdaj pa kdaj pošiljal kaj malega in jaz sem ta denar porabljal za to, da sem se učil navigacije in drugih delov matematike, potrebnih tistim, ki so nameravali potovati po morju, ker sem bil vedno prepričan, da bom tudi sam imel to srečo. Ko sem se poslovil od g. Batesa, sem odšel k očetu; tu sem z njegovo pomočjo in s pomočjo strica Janeza ter nekaterih drugih sorodnikov dobil štirideset funtov, obljubili pa so mi še trideset funtov na leto, da se bom mogel preživljati v Leydenu; tam sem študiral fiziko dve leti in sedem mesecev, ker sem vedel, da mi bo to na dolгих potovanjih prav hodilo.

Kmalu potem, ko sem se vrnil iz Leydena, me je moj dobri učitelj g. Bates priporočil za ranocelnika »Lastovici«, ki ji je poveljeval kapitan Abraham Pannell; z njim sem preživel tri leta in pol ter potoval nekaj kratov v Levant in druge kraje. Ko sem se vrnil, sem se odločil, da se naselim v Londonu, k čemur mi je prigovarjal g. Bates, moj učitelj, in ta me je tudi priporočil raznim bolnikom. Najel sem si majhno hišo v Old Jewryju, in ker so mi svetovali, naj ne ostajam samec, sem se oženil z gospo Marijo Burton, drugo hčerjo g. Edmunda Burtona, nogavičarja v Newgate Streetu, in sem z njo prejel štiristo funtov dote.

A ker je moj dobri učitelj Bates dve leti potem umrl in sem imel malo prijateljev, je moj zaslužek jel usihati; zakaj moja vest mi ni dovoljevala, da bi posnemal slabe navade premnogih svojih tovarišev. Zato sem se posvetoval s svojo ženo in z nekaterimi znanci ter sklenil, da zopet odri-nem na morje. Bil sem zapored ranocelnik na dveh ladjah in sem skozi šest let večkrat potoval v Vzhodno in Zahodno Indijo, s čimer sem si premoženje malo povečal. V svojih prostih urah sem prebiral najboljše pisatelje, stare in moderne, zakaj vedno sem bil dobro založen s knjigami; in kadar sem bil na kopnem, sem opazoval navade in značaje ljudi in se učil njihovega jezika, kar mi je bilo zelo lahko, ker imam dober spomin.

Ker se zadnje teh potovanj ni posebno obneslo, sem se morja naveličal in sem hotel ostati doma z ženo in družino. Preselil sem se iz Old Jewryja v Fetter Lane in od tod v Wapping, zakaj upal sem, da bom med mornarji našel dela; pa sem se uračunal. Potem ko sem čakal tri leta, da bi se kaj zlepšalo, sem sprejel ugodno ponudbo kapitana Viljema Pritcharda, poveljnika »Antilope«, ki se je odpravljal na pot v Južno morje. Odjadrati smo iz Bristola 4. maja 1699 in potovanje je bilo spočetka zelo srečno.

Upravičeno si mislim, da bi ne bilo primerno, če bi nadlegoval bralca s podrobnostmi naših do-življajev v tistem morju. Naj bo dovolj, če mu povem, da nas je na poti od ondod proti Vzhodni Indiji silovit vihar prignal severozahodno od Van Diemenove zemlje. Po svojih opažanjih smo

bili na 30. stopinji in 2. minuti južne širine. V našem moštvu jih je bilo dvanajst umrlo od nezmerne dela in slabe hrane; ostali so bili zelo slabotni. Dne petega novembra, ko se v teh krajih začne poletje in je vreme bilo zelo motno, so mornarji zapazili pečino, oddaljeno od nas pol ladijske vrvi; toda veter je bil tako močan, da nas je gnalo naravnost nanjo in da smo se takoj nato razbili. Šestim možem posadke, med katerimi sem bil tudi jaz, se je posrečilo, ko so spustili čoln v morje, da so se oddaljili od ladje in pečine. Veslali smo po mojem računu nekako tri morske milje, ko smo omagali, ker smo bili preutrujeni od napora že tedaj, ko smo še bili na ladji. Prepustili smo se torej valovom na voljo in čez kake pol ure je nenaden sunek severnega vetra čoln prevrnil. Kaj se je zgodilo z mojimi tovariši v čolnu in s tistimi, ki so se rešili na pečino ali pa ostali na ladji, ne morem reči; a sklepam, da so vsi poginili. Kar se mene tiče, sem plaval, kamor me je vodila dobra sreča, in veter pa plima sta me potiskala naprej. Večkrat sem spustil noge in nisem mogel občutiti dna; a ko je že skoraj bilo po meni in se že nisem mogel več boriti, sem otipal tla pod seboj; in vihar se je bil medtem znatno podel. Dno je bilo tako zelo položno, da sem hodil skoraj celo miljo, preden sem prišel na obrežje, kar je bilo, kakor sem računal, okrog osme ure zvečer.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *ranocelnik* – zdravilec
- *navigacija* – določanje položaja ladje
- *morska milja* – merska enota
- *Levant* – dežele ob vzhodnem delu Sredozemskega morja

Razmisli:

- Kakšno je bilo tvoje razpoloženje ob branju besedila?
- Opiši značajske lastnosti glavne književne osebe.
- Zakaj se Guliver ni mogel preživljati kot zdravnik v mestu? Kakšno je tvoje mnenje?
- Kakšno je bilo njegovo potovanje po morju?
- Obnovi tisti del besedila, ki opisuje brodolom in rešitev na kopno.
- Imaš tudi sam kako izkušnjo s potovanji? Opiši jo.

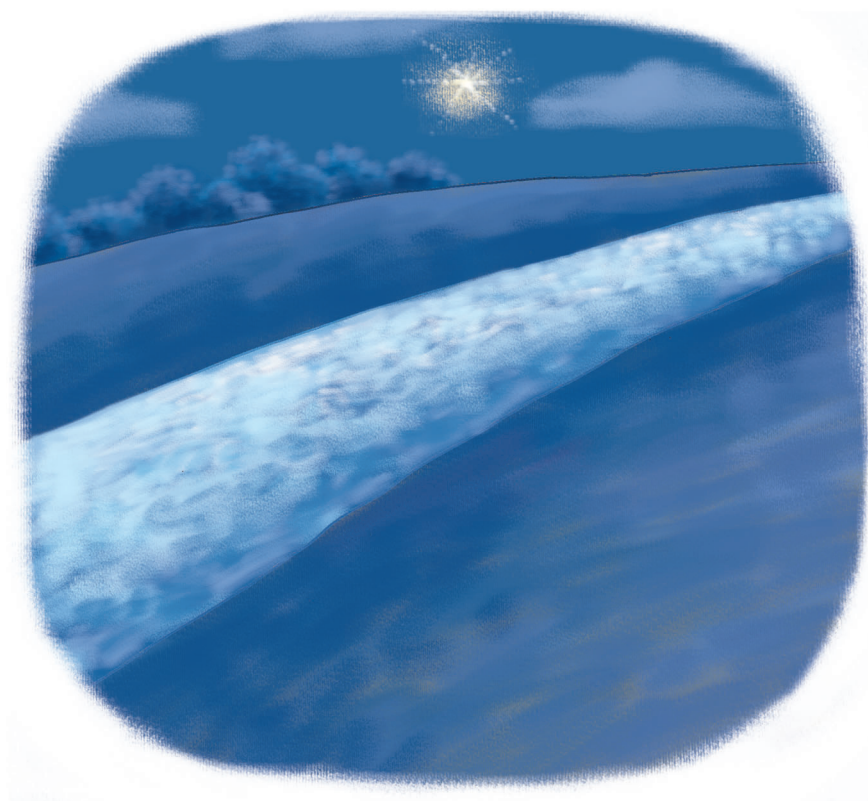
Josip Murn – Aleksandrov

PESEM

V daljavi motni,
glej, zvezda se žari,
glej, zvezda se žari,
bledi in rumeni.

V poljani tihi,
glej, reka se srebri,
glej, reka se srebri
in v črno noč hiti.

V človeškem srcu,
čuj, nade se rode,
kot zvezde so svetle,
kot reka odhite.

Manj znane besede:

- *žareti* – oddajati močno svetlobo
- *nada* – upanje

Razmisli:

- Pesnik v pesmi izraža svoje trenutno razpoloženje. Če imaš na razpolago veselje, upanje in otožnost, katero izmed teh razpoloženj čutiš, ko prebereš pesem?
- Kakšni so zvezda, reka in človeško srce?
- Komu je pesem namenjena?
- S čim pesnik primerja zvezdo in reko?
- Ali zaznaš zvočnost v pesmi?
- Poskusi sam ali v paru sestaviti pesem, v kateri boš izrazil trenutno razpoloženje. Glasno jo preberi pred razredom.

Anton Tomaž Linhart je s svojima veseloigrama utrl pot slovenski dramatik.
Za lažjo predstavitev dogajanja dramatik poleg oseb uporabi tudi opise scenskih dogodkov.

Anton Tomaž Linhart
ŽUPANOVA MICKA

PRVI AKT

Dvorišče pred županovo hišo; dol na oni plati se začne boršt, na tej drugi plati je polje in se daleč vidi.

PRVI NASTOP

Jaka, Micka

JAKA: Ljubezniva Micka, povej mi vendar, zakaj Anžéta nočeš? Al ni lep, zal fant? Al nima lepe hiše, lepih njiv, živinico pak tako, da se človeku srce smeje, kadar jo vidi?

MICKA: Oča, povejte meni, zakaj vi kislega vina radi ne pijete?

JAKA: Šema! Zato, ker mi ne diši.

MICKA: Prav! Jaz tudi Anžéta nočem zato, ker mi ne dopade.

JAKA: Ti šentano deklè, zdaj si me plačala. Ampak čakaj, zdaj jaz tebe vprašam, zakaj ti Anžè ne dopade?

MICKA: Zato, ker mi ne dopade.

JAKA: Imaš spet prav. Dekle, ti imaš več pameti kakor tvoj oča. No, ne bom te več vprašal; pak vendar, Micka, Anžè je le zal fant! Micka, stôri mi to veselje in vzemi ga!

MICKA: Ker mi pak ne dopade.

JAKA: Tak stôri, da ti bo dopadel!

MICKA: Kako bom to storila?

JAKA: Lahko, če le hočeš.

MICKA: Da bi le Anžè tak hrust ne bil – on je tako grób.

JAKA: Kaj? Grób? Kaj ti je storil? Govôri, Micka – da te vendar! Grób, praviš?

MICKA: Ja, prav grób je. Pri plesu me okoli pasa prime, da mi vsa rebra pokajo, in kadar narazen gremo, me tako stisne, da dolgo dolgo ne morem prsta ganiti.

JAKA: Deklè, meni se vse zdi, da on to iz ljubezni stori.

MICKA: On mi nikdar nič lepega ne pove.

JAKA: Kako to meniš?

MICKA: No – on mi nikdar ne reče, da na mojih licih rožice cvetó.

JAKA: Rožice?

MICKA: Da Kupido v mojih očeh sedi in v njega strelja.

JAKA: Micka! *Se čudi.*

MICKA: Da je moj obraz tako jasen kakor nebo, moj živòt tako raven kakor smreka.

JAKA: Micka!

MICKA: Da je moje petje tako lepó kakor od kakšne ptičice. O tem on meni nikoli nič ne pove; kako ga bom tedaj ljubila?

JAKA: Micka, ako bi ne vedel, da si pametna, bi te zdaj za noro držal. Zlodej me vzemi, če sem jaz tvoji rajnki materi kaj takega povedal, in vendar sem jo ljubil. Pak kaj se že v tridesetih letih ni prevrnilo! Morebiti je tudi v ljubezni nova šega gor prišla. No, ti moraš bolj vedeti kakor jaz. Vendar, Micka, ti bi meni veliko veselje storila, ko bi Anžéta vzela. Poglej, moji lasje že sivi ratújejo! Kdo ve, kako dolgo bom še živel. Jaz bi te rad preskrbljeno videl. Pak saj si pametna – ti boš že vedela, kaj imaš storiti. Pak vendar, Anžè je le zal fant. Malo bom na polje stopil; sonce bo skoraj doli. Prinesi ta čas glaž vina gori!

MICKA: Že prav, oča.

JAKA: Tistega pri zidu. *Gre.*

MICKA: Že vem. *Gleda za njim.*

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *šentano* – vražje
- *rajnka* – pokojna
- *šega* – navada

Razmisli:

- V kakšnem jeziku je napisano besedilo?
- Linhartova *Županova Micka* je veseloigra, komedija. Kaj je značilno za to dramsko zvrst?
- S sošolko ali sošolcem se poskusita naučiti delček prizora in ga odigrati pred sošolci v razredu.

Mile Klopčič

MARY SE PREDSTAVI

Preveč nikar ne izprašuj.
V Detroitu sem doma, 14 sem stara,
z imenom Mary. Če spomin ne vara,
bila rojena sem nekje ob Savi.
A res ne vem, kako se kraju pravi,
tako je daleč zame in ves tuj.

Če bi hoteli, naj še več povem,
bi zmedli me, to vam priznam.
Odkar smo dom svoj zapustili,
smo ga otroci pozabili.
Kako bilo je, več ne vem
in rodni krajev ne poznam.

A mati pravi, da je tam lepo,
da stanovali smo v dolini,
v naselju majhnem pod goro.
V pobočjih v soncu njive so ležale,
ob vodi noč in dan so mleli mlini
in stópe so do zore topotale.

Na majhnih oknih rože so cvetele:
vodenke, naglji, fajglji in pasijonke.
Ob koči v vrtcu smo imeli grede,
na njih gartrože, pušpan in potonke.
Od daleč že je vabil vonj rezede
in s cveta spet na cvet hitele so čebele.

Vendar prekratko nam bilo je polje,
in oče je odšel čez morje v svet.
Prišlo je pismo: "... in vam sporočim,
v Ameriki je za spoznanje bolje ..."
Prodali smo – in šli za njim.
Tegá je zdaj že mnogo let.

Še to! Očeta včasih mati vpraša:
"Kaj praviš, ali še stoji tam mlin
in še stoji pod bregom koča naša?"
A oče mrk ne reče nič.
Bila sem Marica, to ves je moj spomin,
a tu se pišem Mary Sustersich.

Manj znane besede:

- *Detroit* – mesto v ZDA
- *stope* – priprava v mlinu
- *pasijonke* – vrsta cvetic
- *rezeda* – rastlina z dišečimi cvetovi
- *fajgelj* – grmičasta vrtna rastlina

Razmisli:

- Kaj si občutil ob branju pesmi?
- Zakaj je družina zapustila dom ob Savi?
- Ali se deklica še spominja svojega rojstnega kraja? Kako ga opisuje?
- Je družina v Ameriki srečna? Po čem sklepaš, da ni?
- Zakaj se pesem imenuje socialna?
- V pesmi so morda še besede, ki jih slabše razumeš. Vprašaj učiteljico ali se posvetuj s sošolci. Besede razloži in jih uporabi v novih zvezah.

Fran Saleški Finžgar
POD SVOBODNIM SONCEM

Prešla je noč. O preganjalcih ni bilo sledu. Vse naokoli je bilo molčeče in prazno. Hitro so jezdili proti severu in pod noč dosegli uglajeno cesto, po kateri sta nekoč potovala Radovan in Iztok. Naleteli so na majhna sela Tračanov. Poizvedeli so, da ni bilo vojakov iz Bizanca, in tako brez skrbi jezdili dalje.

Polagoma se je znočilo. Konji so bili trudni, da so se spotikali. Vojaki so pričakovali, kdaj jim veli Iztok, naj obstanejo in poiščejo prostora za nočevanje. Toda njih voditelj je jahal nekaj skokov pred njimi in se polglasno pogovarjal z Radovanom.

»Tukaj?« je vprašal Iztok godca in pokazal na zidine utrdbe ob cesti na nizkem gričku.

»Ne še! Pred Hilbudijem so stanovali tu Sloveni, ki so gojili celo morje lanu. Zato se imenuje ta kotel, ki je v razvalinah, Prendica.«

»Sedaj ni več Slovenov v okolici?«

»Hilbudij je pregnal prek Donave vse, kar je še ostalo živega pred njegovim mečem.«

Iztok je pomolčal in se rotil v srcu bogovom, da privojuje nazaj vse, kar jim je ugrabil Bizantinc.

»Ali je še daleč do utrdbe Černe, v kateri je posadka?«

»Ne more biti več tako daleč, da bi se v tem času pošteno navečerjal. Skoraj bi se morala posvetiti luč.«

»Praviš, da si prenočeval v Černi, ko si se vračal v Bizanc?« »Prenočeval, pa še prav dostojno. Lakote in žeje ne trpi ta centurija.«

»Koliko sodiš, da je vojakov? V Bizancu vedo za utrdbo, tudi ime častnika sem slišal, sicer se ne zmeni nihče dosti zanj.«

»To so ostanki od Hilbudijevega tabora. Zmes divjih vojakov: Alani, Heruli, Huni, Obri, Finčani, vse vprek. Dolžnost jim je, da varujejo bizantinske trgovce. Toda večkrat je bolj nevarno hoditi z njimi kakor brez njih.«

»Razbojniki torej?«

»Pol vojaki – pol razbojniki.«

»Koliko jih je! Kako sodiš?«

»Petdeset gotovo, rajši več!«

Iztok je obmolknil in pogledal konja, ki je s povešeno glavo kratkih korakov komaj še zmagoval utrujenost.

»Luč!« se naglo oglasi Radovan.

Iztok dvigne glavo. Prek ravnine se je svetil rdeč žarek.

»Utrdba?«

»Da! To je Černa. Zdaj krenimo na levo za hrbet trdnjavi. Ni varno mimo nje!«

Iztok je pridržal konja in počakal vojake. Nekateri so dremali s konji vred.

»Bratje!« jih je ogovoril Iztok.

Vsi so potegnili za brzde, konji so obkrožili poveljnika.

»Vidite luč?«

»Vidimo.«

»Trdnjava Črna, v njej posadka Bizantincev.«

»Črna?« je ponovil zateglo stari Sloven.

»Ti poznaš trdnjavo, ker si se začudil.«

»Ne poznam trdnjave, pač pa častnika. Bil je rabelj vojakom, zato so ga poslali načelovat razbojnikom.«

»Ali se jim ognemo? Posadka je močnejša od nas.«

Molk.

»Udarimo,« zamrmra stari Sloven.

»Mnogo je v njej orožja. Koristilo bi nam. Tudi brez konj niso.«

»Udarimo!« ponove vsi obenem.

»Kozli! Morana vas potiplji!« se je oglasil jezno Radovan, ki je zunaj kroga prisluškoval.

»Le udarite! Zlasajo vas bogovi za predrznost. Jaz bi rad še nekaj let godel po svetu – zato se poslovim.«

Zaobrnil je konja, izginil s ceste v travo in utonil neslišno v noči. Iztok jim je povedal zvijačo, da prevarijo posadko. Nato so stisnili konje, kopita so udarila glasno ob cesto in v diru so dospeli pred utrdbo.

»Plamenice!« je zaklical Iztok stražarju s poveljniškim glasom. Ves tabor je oživel. Zagorele so plamenice, posadki so se bleščali pozlačeni šlemi in posrebreni oklepi nasproti. Iztokov zlati orel na prsih je učinkoval kakor čudo. Vsa razorožena posadka je pozdravljala na dvorišču magistra peditum. Častnik se mu je klanjal in prijemal za povodce konja kakor pokorni sluga.

»Razbojniki! Sluge in sinovi Bizanca! Konec je vašega posla! Tu zagospodari Sloven?«

Iztok je zagrmel na posadko slovensko in potegnil meč.

Častnik je v hipu razumel, kaj se je zgodilo; toda v njem je tičalo zadosti izkušenega vojaka, da ni razmišljal in se obotavljal, dobro vedoč, kako govori prijatelj in kako sovražnik.

»Kopja?« je kriknil, segel po prvi sulici in zavihtel pilum na Iztoka. Toda ni še izpustil sulice iz zamaha, ko je švistnil nad njim meč starega Slovena, da se je zgrudil v krvi. Toda padec načelnika ni zbegal posadke. Le razdivjal jo je. Deset konj se je zgrudilo pod Sloveni. Vnel se je boj, mož z možem, meč zoper kopje. Težki oklepi so potisnili posadko k zidu. Ščiti so pokali, meči so švigali bliskovito po razoglavi posadki; noben Sloven ni bil več na konju, le Iztok je še sedel v sedlu. Meč je prestrigel pot vsakemu beguncu. Vsa divja groza bizantinskih krivic ga je prevzela, da je brez usmiljenja moril. Padlo je mnogo posadke; a dobra tretjina si je zaslonila hrbte z zidom, od spredaj pa so štrlela kopja, da je bil napad nanje očiten pogin za Slovene. Iztok je opazil, kako si kriče napadeni povelja, da naskočijo s sulicami. Pomišljal ni niti za trenutek. Prišel je odločilni hip za zmago. V divjem skoku je pognal svojega krasnega žrebca od strani v naperjena kopja. Petnajst sulic je prebodlo truplo – konjevo, pa tudi petnajst vojakov je bilo razoroženih. Sloveni so udarili, samo nekaj hipov, nekaj krikov in groznih zamahljajev in posadke ni bilo več.

Iztoka so potegnili izpod mrtve živali. Vstal je, zganil z rokami, zgibnil z nogami. Krvavela so mu desna meča. Toda rana je bila majhna.

»Izvrstni vojaki so bili!«

To so bile prve besede, ki jih je spregovoril Iztok.

Nato so razpihali ogenj, ki je ugašal, in pregledali izgube. Padla sta dva Slovena, trije so bili ranjeni, in izgubili so trinajst konj.

»Potegnite trupla v jarek in jih zasujte! Takih junakov ne smejo žreti orli!«

Ko so vojaki delo končali, so trdnjavska vrata zapahnili, se razšli po shrambah in kletih in pirovali do zgodnjega jutra.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *centurija* – pri starih Rimljanih vojaška enota
- *Alani, Heruli, Obri, Finčani, Tračani* – stara ljudstva
- *rabelj* – kdor izvršuje smrtno kazen
- *pilum* – sulica

Razmisli:

- Kakšni so tvoji vtisi po branju odlomka? Pripoveduj.
- Katero obdobje opisuje roman?
- Roman je najobširnejše epsko delo v prozi. Poznamo več vrst romanov: pustolovski, detektivski, ljubezenski, zgodovinski ... roman. Premisli in povej, v katero vrsto bi uvrstil roman *Pod svobodnim soncem*.

Ervin Fritz

OKO

Oko
je lahko
sokolje
ali kurje
ali oko
kar tako.
Dobro je
jajce na oko,
huje je
oko za oko.
Ob tem
ne morem
zamižati
niti na eno oko.

Razmisli:

- Kako je pesem vplivala nate? Kakšni so občutki?
- V kakšnih besednih zvezah je pesnik uporabil besedo oko?
- V podobnih zvezah uporabi besedi SREČA in PETA.
- Ali tudi sam poznaš kakšno besedo, ki bi jo lahko uporabil v podobnih besednih zvezah?

Marko Kravos

BESEDA NI KONJ

To je jasno,
beseda ni konj.
Človek reče eno,
misli na drugo,
pa se sliši čisto drugače.

Dam besedo, častna beseda,
naj me strela udari,
če ni res.
Če morda ni, nisem jaz kriv,
kaj me boste za besedo prijemali,
kje imate dokaze,
kje je kaj napisano?

To so samo besede,
na besede ne dam nič.
Ne boste na eni besedi jahali,
jahajte na konju!
Vi meni konja,
jaz vam besedo,
prav?

Manj znane besede:

- *beseda ni konj* – zahtevati, da se obljuba izpolni
- *naj me strela udari, če ni res* – biti popolnoma prepričan o čem

Razmisli:

- Kakšna se ti zdi pesem? Je morda žalostna, resna?
- Kaj želi pesnik doseči s ponavljanjem posameznih besed?
- S pomočjo učitelja poskusi sestaviti pesem, v kateri boš uporabil stalne besedne zveze.
- Razloži besedni zvezi ZA BESEDO PRIJEMATI in NA BESEDI JAHATI.
- S katerimi besedami se pesem konča? Kako si to razlagaš?

Jaroslav Hašek

KAKO SEM KUHAL JAJCE V MEHKO

Imam dobro staro teto. To je oseba, ki jo od časa do časa popade ljubezen do bližnjih. Po petnajst let se niti ne oglasi, potem pa poštar nepričakovano prinese kakšen zavoj, ki ga je poslala prav v takšnem napadu. Zadnjikrat mi je poslala pred petnajstimi leti velik kolač, zdaj pa, šestnajsto leto po tem dogodku, mi je dostavila pošta veliko košaro, v kateri sem našel 60 jajc in tole ganljivo pismo:

Ljubi nečak!

Kako me veseli, da Ti lahko pošljem 60 jajc lastnega pridelka. Ljubi fant, zelo Te imam rada in mislim, da ne bom več dolgo in da je to zadnji izraz moje naklonjenosti, ki Ti ga lahko nudim. Skuhaj si jih v mehko in se spominjaj svoje dobre stare tete Ane. Naj Ti teh šestdeset jajc vzbudi spomine na majhno posestvo na severu, kjer veselo kokodakajo grahke in se Te spominjajo hkrati s Tvojo iskreno Te ljubečo

teto Ano.

Iz pietete do tete sem se odločil, da si bom torej skuhal vseh šestdeset jajc v mehko.

Ponoči se mi je sanjalo o tem. Nikoli se nisem ukvarjal z vprašanji, kako se pravzaprav kuhajo jajca v mehko, a po daljšem razglabljanju sem prišel do zaključka, da se morajo kuhati, dokler niso skuhana. To je edino možno stališče in izhod iz tako kočljivega položaja, kot je kuhanje šestdesetih jajc v mehko.

Zelo rad jem v mehko kuhana jajčka. Kljub temu pa nisem imel namena, da bi pojedel vseh šestdeset v mehko skuhanih jajc na mah, pač pa sem jih nameraval konzervirati.

Precej časa sem premišljeval, kako bi to izpeljal. Na lepem sem bil v zelo mučnem položaju. Vem, da se v časopisih in drugih dnevnikih zelo pogosto posmehujejo ženskam – soprogam, ki ne znajo skuhati jajc v mehko, a o tem, kako je, če mora kuhati jajca star samec, doslej še niso pisali. Zato bi rad po pravici opisal vse, kar se mi je pripetilo. To je preprosto navodilo, kako je pravzaprav treba kuhati jajca.

Najprej sem kupil nekaj knjig o vzreji perutnine; menil sem, da se bom iz prve roke poučil, kako je treba kuhati jajca.

Žal v nobenem strokovnem spisu o perutninarstvu nisem našel poglavja, kjer bi to vprašanje obdelali, kot se spodobi. O jajcih so pisali veliko, na primer to, da se iz njih rodijo piščeta in podobne nesmisle. Našel sem tudi navodilo, da je treba hraniti jajca na suhem, dalje navodilo, kako je mogoče jajca zvaliti. Ker pa mi je teta poslala jajca zato, da bi si jih skuhal v mehko, in ne zato, da bi jih valil, sem slabe volje zaprl knjigo.

V znanih družinah tudi nisem hotel spraševati, kako se kuhajo jajca, zato sem sklenil, da se bom šel poučit v knjižnico in bom spet segel po leksikonu.

Pod geslom *J, jajce* sem se poučil, da so jajca produkt živalskega sveta in da ležejo jajca vse ptičje vrste. Nad tem sem se globoko zamislil. To zame sicer ni bila novost, a zdaj sem videl stvar napisano črno na belem in sem ji v drugo verjel. Torej to ni le ljudsko izročilo, marveč je stvar krepko potrdila znanost in jo podprla s celim člankom.

Iskal sem dalje, kako se jajca kuhajo. Človek ne bi verjel, kako znanstveni krogi zanemarjajo takšno zapleteno vprašanje. Nikjer ne piše nič podrobnejšega.

V leksikonu sem sicer odkril, da so jajca hrana, ki jo pripravljamo na razne načine, ampak kako jo pravzaprav pripravljamo, mi je ostalo uganka tudi po triurnem pregledovanju leksikona.

Našel sem sicer stavke, ki so le od daleč namigovali na to vprašanje, kot na primer: »V Angliji jedo jajca kot hrano povečini v surovem stanju, včasih pa v kuhanem, bodisi v trdo ali v mehko. V nobenem poštenem angleškem gospodinjstvu ne sme za zajtrk manjkati v mehko kuhano jajce. Ponudijo ga ob vsaki priložnosti.«

Kako se pa naredi, da pride jajce v tem stanju na mizo, nisem izvedel.

Nič drugega mi ni preostalo, kot da naredim poskus, sam proučim celotno teorijo kuhanja jajca in se tako sam dokopljem do pravilnega zaključka, četudi za ceno nekaj jajc, ki bi jih moral vreči stran. Kupil sem si torej špiritni gorilnik, pet litrov špirta in papinov lonec, ker še iz mladih let in iz let svojega gimnazijskega študija vem, kako ga je treba uporabljati. Tako oborožen sem se lotil dela. V papinov lonec sem natočil vodo, v vodo pa sem dal deset jajc in prižgal špiritni gorilnik. Čez četrto ure sem vzel jajce iz papinovega lonca. Razbil sem lupino pri prvem, a bilo je še trdo; tudi drugo je bilo trdo. Vsa jajca so bila še trda, zato sem jih olupil in jih znova vrgel v papinov

lonec ter jih kuhal eno uro. Bila so še vedno strašno trda, zato sem jih kuhal prav do jutra. Bila so še vedno trda.

Zjutraj so me našli ležati v košari z jajci, kamor sem se zvalil zaradi razburjenja, ko se mi niti čez deset ur ni posrečilo skuhati jajc v mehko. Bila so še vedno trda in se niso zmehčala.

Manj znane besede:

- *pieteta* – globoko spoštovanje
- *papinov lonec* – neprodušno zaprt lonec z varnostnim ventilom

Razmisli:

- Ali te je besedilo razvedrilo? Povej zakaj.
 - S čim je teta presenetila pisatelja?
 - Ali je znal skuhati jajce v mehko?
 - Kje je iskal odgovore na vprašanja?
 - Kakšen je bil rezultat kuhanja?
 - Ali veš, kako se skuhamo jajca v mehko?
 - Na kakšen način je pisatelj opisal kuhanje jajca?
 - Kako rečemo zgodbi, ki je prežeta s humorjem?
 - Si se tudi ti že preizkusil v kuhanju? Opiši svojo izkušnjo.
- Razloži pomen besede »konzervirati«.

Tone Pavček

PREPROSTE BESEDE

Treba je mnogo preprostih besed,
kakor:
kruh,
ljubezen, dobrota,
da ne bi slepi v temi
na križpotjih zašli
s pravega pota.

Treba je mnogo tišine, tišine
zunaj in znotraj nas,
da bi slišali glas,
tihi, plahi, pojemajoči glas
golobov,
mravelj,
ljudi,
src
in njih bolečine
sredi krivic in vojska,
sredi vsega tega,
kar ni
kruh,
ljubezen
in ne dobrota.

Tišine, tišine. Srca samó
naj merijo čas,
kažejo pota.

Razmisli:

- Kateri del pesmi je nate napravil najmočnejši vtis? Razloži.
- Kaj želi pesnik povedati, ko pravi, da je potrebno veliko preprostih besed in hkrati tudi tišine?
- Naštej nekaj preprostih besed, ki ti polepšajo dan.
- Ali znaš prisluhniti prijatelju, sošolcu, kadar ti želi kaj povedati?

Janez Jalen

ZOBATI TESARJI

Sonce se je nagnilo čez poldan. Znojen je priplul Ostrorogi Jelen v svojem drevaku do konca daleč med hribe zajedene plitvine, v kateri je naostil soma. Ni se ustavil. Zavil je v potok izpod večernega sonca. Nizko so se sklanjale nad žuborečo vodo veje dreves. Vrbe in jelše, breze in topoli, gabri in hrasti, skrivenčeni borovci in ravne smreke in jelke in vseh vrst drevje je raslo ob bregovih. Jelen je premenjal daljši drog s krajšim in celo sam se je moral večkrat nizko skloniti, da je mogel prodirati naprej navzgor v Dolgo dolino. Kužek Bevsk, ki je bil vaje le odprte jezerske planjave, je stisnil košati rep med noge, poskočil raz rilec drevaka na dno in ni hotel več nazaj, čeprav je moral spodaj zavoljo vlage stati, zgoraj je pa ležal.

Jelen je zašel v precejšen strmec. Z drogom ni mogel več zmagovati drevaka. Stopil je v vodo in z rokami tiščal drevak do mirnejše vode.

Počasi se je začelo drevje redčiti. Ostrorogi je pririnil drevak v mirno jezerce. Oddahnil se je, se povzpел nazaj v drevak, sedel in počival.

Naokrog je bilo vse tiho. Še ptiči so se bili umaknili pripeki v sence goščav. Le gosti roji muh in komarjev so vršeli nad ločjem. Prozornokrili kačji pastirji so pa lovili okrog grmovja obade.

Ostrorogi se je razgledal. Dva potoka sta pritekala v jezerce. Manjši izpod opoldanskega sonca, večji pa od gornje strani, kjer se je iznad gozdnatih hribov grmadila nazobčana Gola gora. Pri bližno čez dva tisoč let so ji stari Sloveni po svojem prihodu v te kraje vzdeli ime Grmada.

Da dožene, kakšna živad prihaja do jezerc, je Jelen pričel veslati blizu brega naokrog. Po sveže oliščenih brezah pod holmom je Ostrorogi spoznal, da so se zjutraj tam pasli losi. Ni utegnil pogledati za njimi. Kadar bodo v tolšči, poizkusi koga izmed njih upleniti.

V izlivu manjšega potoka je pa Ostrorogi zagledal za mečo debelo, nekaj komolcev dolgo in na obeh koncih priostreno obeljeno krepelo. »Bobri,« se je razveselil Jelen. Prav za temi je stikal. Kar nič ni pomišljal. Pognal je drevak v potok, ga potegnil na plitvino in ga prikrl pod previsne veje. »Čuvaj!« je poploskal z dlanjo po sedežu na rilcu, kamor je ukazal leči Bevsku in mu varovati drevak. Sam pa je vzel orožje in zabredel proti vodi.

Dolgo je že brodil in se naveličal vode, pa o lesu, od bobrov podrtem, razkosanem in obeljenem, ni bilo ne duha ne sluha na bregovih. Če ni morda krepelo priplavalo po večjem potoku in je bilo v ustje manjšega samo naplavljen? Seveda. Potem išče v napačno smer. Pa ko je že prispel tako daleč, pogleda še za nekaj lučajeve sulice naprej, potem se pa vrne, če ne bo nič.

Gozd pred Ostrorogim se je spet začel svetliti. Jelen je stopil hitreje in skoraj zagledal na široko razlito vodo. V njo samo in po bregovih naokrog je bilo podrtega vse polno izpodglodanega drevja. Največ je bilo vmes topolov, jesena in hrasta.

»Bobri, bobri, bobri!«

Ostrorogemu so se od veselja širile prsi. Videl je pred sabo nekaj sežnjeve širok, na sredi proti toku upognjen jez. Zgrajen je bil iz krljev, vej in vejic in zagoščen z ločjem in trsjem in blatom. Jelen je vedel, da si z njimi bobri uravnavajo višino vode, pod katero imajo skrite vhode v svoja podzemna rovišča, prav tako pa tudi v kopasta bobrišča, zgrajena blizu obrežja naravnost iz vode ven. Ostrorogi jih je več naštel. Kakor majhni otoki so se dvigala nad vodno gladino. Po kopicah

v vodi je Jelen sodil, da je naletel na precej veliko naselbino bobrov. »Lej!« se je domislil, »kako smo si podobni. Da stanujejo bolj varno, si bobri zgrade od brega odmaknjena bobrišča, mi si pa zabijamo kolišča. Oboji smo premeteni. Samo mi dokaj bolj. Pustimo, da bobri les poderejo, razkosajo in hkrati priostre, potem ga jim pa odvzamemo, zabijemo v dno jezera in postavljamo nanj koče. Brez bobrov bi bila naša kolišča borna. Kamnite sekire kar nič ne opravijo v primeri z ostrimi in močnimi bobrovimi zobmi.«

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *drevak* – preprost čoln iz debla
- *naostil* – ošilil
- *som* – velika sladkovodna riba
- *olistiti* – pognati liste
- *los* – vrsta jelena
- *holm* – grič, vzpetina
- *krepelo* – kos veje
- *lučaj* – met
- *krlj* – hlod

Razmisli:

- Kakšni so bili občutki ob branju odlomka? Povej.
- V katerem zgodovinskem obdobju se dogaja zgodba?
- Kdo so bili mostiščarji in koliščarji in zakaj so postavljali svoja domovanja na tako nenavaden način?
- Na spletnih straneh poišči kaj več o bobru in ga opiši. Lahko izdeláš tudi plakat in ga slikovno opremiš.

Vitan Mal

MAMINI VZGOJNI PRIJEMI

»A se moraš res zmerom toliko obirati? A se ne more nič zgoditi brez tebe? Saj veš, da popoldne tudi delam!«

Tomaž ni vedel, kam bi odložil školjke. Hotel jih je pustiti na omari, pa se je ustrašil, da je vrečka mokra in bo spet cel hudič. Zato jih je prestavil na stol, s stola na mizo, pa na tla v kot, dokler jih končno ni spustil v lijak.

Vmes je iskal izgovor.

»Nisem nalašč zamudil. Na kopališču je bil cirkus. Cross country!«

Mamo so školjke še dodatno razjezile.

»Jaz ti kuham kosilo, ti pa s školjkami. Kje si jih dobil?«

»Luka mi jih je dal,« je priznal Tomaž.

Mama je kar poskočila.

»Seveda ti jih je dal, saj pravijo, da jih krade!«

Da jih krade, je preblisnilo Tomaža. Ne, tega ni verjel. To je spet izmišljotina odraslih! Mogoče se je komu kaj zameril, pa je začel širiti glasove. Če bi bil oče tukaj, ne bi tako govorili. On je spoštoval starega Luko. Dal mu je delo na školjčnih nasadih, pa še priporočilo za oskrbnika v akvariju mu je podpisal. Mama je to dobro vedela, zato prav res ni razumel, kaj jo je pičilo.

Ni pa je maral spravljati še v večjo jezo. Njen ukaz, naj si dobro opere roke, je sprejel z vzdihom in olajšanjem hkrati. Kot bi mignil, se je izmuznil v kopalnico. Komaj pa je dobro odprl pipo, je z ulice zaslišal dekliški glas. Kar naprej je ponavljal »Kaj, kaj ...«

Tomaž je pustil, da je voda polnila kopalno kad. Splezal je na njen rob in se naslonil na okenski okvir. Zagledal je majhnega kužka z belimi in črnimi dlakami, ob njem pa je čepelo dekle. V zrak je molelo napeto zadnjico in spodbujalo kužka.

»Kaj! No, kaj. Kaj ...«

»Reče se prosim,« Tomaž ni mogel držati jezika.

Deklica je pogledala kvišku. Če se je delala še tako jezno, ni mogla skriti svoje ljubkosti. In ta je zadela Tomaža naravnost v srce. Sklenil je, da jo bo še malo podražil; takoj je izkoristil dekletovo pripombo, da je Kaj ime njenemu psu.

»Trapasto ime! Lahko bi bil vsaj Prosim!«

»A misliš Kaj prosim?« se deklica ni zmedla.

Tomaž je prikimal.

»Kdo si pa ti, ko si tako vljuden!«

»Tomaž, prosim!«

Pričakoval je, da se bo predstavila še ona, tako zaradi lepšega, potem pa je ugotovil, da je morda bolje, če zamenja temo pogovora. Čisto nedolžno je vprašal deklico:

»A si nova?«

»Ja, iz trgovine!«

Zdaj tudi Tomaž ni ostal tiho:

»Ne bodi važna, če si tukaj na počitnicah!«

Deklica je samo pihnila predse. Raje kot Tomažu se je posvetila Kaju, ki je tekal sem ter tja. In ko je Tomaž razmišljal, kaj naj še zine, je zaslišal sosedovo Polono. Drla se je nekje na začetku ulice:

»Milena, pridi že enkrat!«

»O, Milena si,« je zažarel Tomaž.

»Ja, bravo! Uganil si! Si pa res bister fant.«

»Kam gresta ti in Kaj, prosim?«

»Na ene soline! Sicer te pa nič ne briga!« je Milena pograbila Kaja v naročje in stekla za prijateljico.

(Odlomek)

Razmisli:

- Kakšen vtis je nate naredilo besedilo? Pripoveduj.
- Imenuj glavni književni osebi in določi kraj dogajanja.
- Opiši prvo srečanje Tomaža in Milene.
- Oglej si prizor iz filma *Poletje v školjki* in ga primerjaj z besedilom.
- Kakšen je bil tvoj prvi stik s prijateljem ali prijateljico? Svojo izkušnjo predstavi v razredu.

Tone Partljič

ŠČUKA, DA TE KAP

Ob reki. Kremžar, Kremžarjeva, Cica, Vili na pikniku. Hladilna torba, steklenice, mizica, pijača, tranzistor ... Tri ribiške palice.

KREMŽAR: Tako, pa sem pripravljen za vaš ribolov.

CICA: Ata, za tvoj ribolov.

KREMŽARJEVA: Kako lepo je zunaj ... Zakaj nismo že prej hodili za vodo?!

CICA: Takrat ateja še ni kap ...

KREMŽAR: (Gre prižgat radio ...) Tako!

KREMŽARJEVA: (Gre ugasnit radio!) Ata, saj veš, kaj je rekla gospa doktor.

KREMŽAR: Aja.

VILI: Poklicna deformacija.

KREMŽARJEVA: Kmalu bo malica, pripravite se!

KREMŽAR: Saj še nisem začel loviti. Vili, pomagaj!

VILI: Najprej bova začela s talnim ribolovom.

KREMŽAR: Kakšnim? Talnim?

VILI: Poznamo štiri vrste ribolova: ribolov s plovkom, muharjenje, vijačenje in talni ribolov.

KREMŽAR: Ni mogoče! In kakšen je ta talni ribolov?

CICA: Ja, na tleh ...

VILI: Poglejte! Imeti morava debelejši najlon, težji svinec, trnek in črva ... Tako, daj sem črva, Cica!

CICA: Si nor! Se mi gravža ...

VILI: Zakaj? Saj so čisto lepi črvi ... Rdeči ... (Vzame škatlico s črvi.) Ja, pridi, črvek, pridi, glej, kak lep dan se je naredil, bova skupaj lovila ribe ... Vidite, tako ga nataknete.

KREMŽARJEVA: Kaj?

CICA: Črva, mama!

KREMŽARJEVA: Aja!

KREMŽAR: Od kod pa veš vse to? (V tem pozvoni zvonček na eni od palic ... Kremžar skoči in divje zategne ...)

KREMŽAR: To je riba, riba, čutim jo.

VILI: Ne tako divje, saj ji boste iztrgali trnek ... Ribo je treba počasi utrujati ...

KREMŽAR: Moja prva riba v življenju.

VILI: Samo počasi.

KREMŽAR: Vzemi, Cica ...

CICA: Kaj?

KREMŽAR: Podmetalko ... Čakaj, jo že vidim... Ušla je! (Močno zategne in očitno izgubi ribo ...)

Ti si kriva, bila si nerodna.

CICA: Kaj ... Saj je še nisi imel pri kraju.

KREMŽAR: Ti si kriv, ki si govoril da moram počasi ... Ko sem hitro vlekel, je še bila gori ...

KREMŽARJEVA: Pa kaj, saj boš ujel drugo.

KREMŽAR: Drugo, kako drugo ... To je bila moja prva, pa mi je ušla zaradi vas, jebemti ušla, taka riba, taka ... (Kaže, potem vrže palico po tleh ...) Zakaj je ušla! Samo da me zajebava!

KREMŽARJEVA: Ata, pomiri se.

CICA: Tebe bo še za vodo kap.

KREMŽARJEVA: Ata, to je samo šport.

VILI: Predivje ste vlekli. Z ribo je treba nežno ... kot z žensko, če jo hočeš ujet.

CICA: Kako pa ti to veš?

KREMŽAR: Moja prva riba ... Saj me bo kap.

VSI: Ata, ne!

VILI: Bova vrgla še enkrat ...

KREMŽAR: Sam bom vrgel v sredino reke. Moram se naučit ...

VILI: Kar dajte ... Tako, ja.

KREMŽAR: (Zaluča, vendar se mu trnek zapne za ženino krilo, ki ji ga dvigne ...)

KREMŽARJEVA: Auuuu. Pazi, kaj delaš!

VILI: To je lahko nevarno ... Čakajte, gospa, da vas odhaklam.

KREMŽARJEVA: Dobro, da me nisi za kožo.

KREMŽAR: Moraš res stati ravno tam!

VILI: Dajte, bom vseeno jaz vrgel ... Za zdaj ... (Vrže vabo v vodo, pripravi zvonček.) Tako, zdaj pa lahko spet čakamo.

KREMŽARJEVA: Jejte ... nadaljujte ... Saj bo prijela nova riba ...

KREMŽAR: Pa je res lepo za vodo, človek se tako lepo umiri.

CICA: Pa res! (Sedijo in malicajo, čez čas se na mopedu pripelje ribiški čuvaj.)

ČUVAJ: Dober dan. (Si ogleduje palice.)

VSI: Dober dan.

ČUVAJ: Čigave so te palice?

KREMŽAR: Moje.

ČUVAJ: Dajte mi izkaznico!

KREMŽAR: Zakaj?

ČUVAJ: Jaz sem ribiški čuvaj. Poglejte! (Se legitimira.)

KREMŽAR: Izvolite!

ČUVAJ: Ne osebno, ribiško izkaznico!

KREMŽAR: Kakšno? Ribiško? Kaj imamo tudi ribiške izkaznice?

ČUVAJ: Se zajebavate!

KREMŽAR: Ne! Zakaj!

VILI: Tovariš čuvaj, tovariš Kremžar, torej oče ... ni nič kriv, mi smo ga prisilili, da je šel za vodo, on res ne ve nič o izkaznicah. Saj nismo nič ujeli.

ČUVAJ: Me nič ne briga! Lovite brez ribje dovolilnice in to je prekršek!

KREMŽARJEVA: Gospod, moj mož je vendar rekovalenscent!

ČUVAJ: Jaz pa čuvaj. Za vodo smo vsi enaki!

KREMŽAR: A sem kaj rekel, da nismo enaki!

CICA: Ata, ne se razburjat. Glejte, naj vam razložim. Očeta je kap, v službi, zaradi sej, zaradi dela. Komaj nam je ostal živ ... Zdaj je rekovalenscent, zdravnica mu je na recept predpisala ribolov, vsi smo mu za darilo kupili ribiške palice, celo predsednik občine in predsednik Partije; nam se sploh ni sanjalo, da so za ribolov potrebne kake izkaznice, razumete ...

KREMŽAR: Lovim ribe iz zdravstvenih razlogov.

ČUVAJ: Dobro ... odpustim vam, če je res, da imata prste poleg tudi predsednik občine in predsednik Partije ...

KREMŽAR: Ne, protekcije pa ne maram.

ČUVAJ: Potem pa plačajte kazen!

KREMŽAR: Saj jo bom.

CICA: Saj sem vam rekla ... On se je celo otepal ribolova ... Zaradi zdravja smo tu ... Lahko ga še enkrat kap.

ČUVAJ: Dobro, naj bo.

KREMŽAR: Ne maram nobene milosti. Kaznujte me že.

ČUVAJ: Dobro, naj bo za danes, da vas ne bo kap ...

KREMŽAR: (Razburjen) Kaznujte me!

KREMŽARJEVA: Hudiča, kaznujte ga že!

CICA: Mama!

KREMŽAR: Cica ... Ne maram, da bojo govorili, da se ne držim zakonov ... Nočem biti nobena izjema.

ČUVAJ: Bom zatisnil eno oko.

KREMŽAR: (Se ujezi) Tak kaznujte me že!

KREMŽARJEVA: Kaznujte ga, človek ...

ČUVAJ: Dobro, naj bo! Plačati morate trojno kazen.

KREMŽAR: Trojno, kako?

ČUVAJ: Prvič: lovite brez ribiške izkaznice! Drugič: lovite na tri palice, dovoljeno pa je samo na eno. Tretjič: lovite na črve, kar je prepovedano. Z novim ribiškim zakonom je dovoljena vaba: sir, kruh, testo, muha ... črvi pa so prepovedani ... Dobro, to s črvi, to navadno spregledamo.

KREMŽAR: Nič ni treba spregledati, se razumemo?

ČUVAJ: Dobro ... To je trikrat tisoč ... Dvanajst tisoč din ...

KREMŽAR: (Plača.) Izvolite! Me je zelo veselilo ... In vrag naj vzame še gospo doktor Rozalijo!

KREMŽARJEVA: Ata!

ČUVAJ: Ne, zdaj boste šele pravi ribič. Vsak ribič je nekaj lovil na črno, vsak je kdaj plačal kazen ... Glejte, tu so skripta za ribiški izpit ... Prijavite se k izpitu, včlanite se v naše Ribiško društvo in videli boste, kako lepo je to ... Dobili boste ribiško izkaznico ...

KREMŽAR: Dobro, dajte mi ta skripta. Se bova skupaj učila, mama?

KREMŽARJEVA: Z veseljem, zlasti zdaj, ko vidim, kako poceni šport je ribolov.

ČUVAJ: Brez zamere, pravila so pravila; zakoni so zakoni. Pri nas se tako nihče več ne drži zakonov. Samo mi ribiči. Zdravo!

(Odlomek)

Razmisli:

- Kako si se počutil med branjem besedila? Te je morda razvedrilo? Pojasni.
- Kje se zgodba dogaja?
- Ali imaš občutek, da je ribolov Kremžarja zares pomiril in sprostil?
- Za ribiče velja, da radi pretiravajo glede svojega ulova. Ali poznaš kakšno ribiško zgodbo? Povej jo.
- Ali si morda naletel na besede, ki so ti manj znane? Izpiši jih in poišči razlago v Slovarju slovenskega knjižnega jezika.

Oton Župančič

ŽABE

Rega, rega, rega, rega,
vedno hujša je zadrega,
sonce že do dna nam sega,
jojmene, kaj bo iz tega!

Kum, kum, le pogum:
slišal sem od juga šum!

Kvak, kvak, glej oblak,
glej oblakov sivih vlak,
vedro vode nosi vsak,
kmalu bo vse polno mlak!

Rega, rega, rega, rega,
Bog nas reši vsega zlega!

Kum, kum,
le pogum!

Kvak, kvak,
glej oblak!

Razmisli:

- Kakšna se ti zdi pesem?
- Preberi jo in razloži, kakšna težava pesti prebivalce mlake?
- Katere besede se v pesmi ponavljajo?
- Kaj je hotel pesnik doseči s ponavljanjem?
- Ali zaznavaš zvočnost pesmi?
- Razlago besed ZADREGA in ZLEGA skušaj razložiti v skupini. Nato tekmuje, kdo najde čim več besed, ki se začenjajo na črko Ž.

Miško Kranjec

MORSKI PES V BLEJSKEM JEZERU

Priznam, da me je osupnilo. O morju sem imel dotlej znanstveno natanko opredeljeno definicijo, kakor se temu reče, ker sem nekoč hodil v gimnazijo. In po vseh znanstvenih opredelitvah je Bled le navadno, niti ne tako veliko jezero. Pero pa mi je hitro razbil in razpršil vse šolske in znanstvene teorije o morjih, sklicujoč se na svojo tovarišico; a še vedno toliko dolgo in široko, da komaj vidiš čezenj, globoko pa tako, da lahko ročno utoneš v njem. A kar je poglavitno, na Bledu, se pravi v Blejskem jezeru, živi morski pes ali morski volk.

»O, pa ne?« sem rekel in ga začudeno pogledal, ko sem prišel do sape.

»Arduš, fant, pa še kakšen!«

Stisnil je ustnice, zakinkal z glavo samozavestno, razpršil mi je skoraj vse dvome. Vendar sem omenil, da bi morski pes ali volk, če bi zares živel v jezeru, zagotovo že požrl kakšnega Blejčana ali kakšnega bogatega turista, ki se jih poleti toliko kopa v vodi.

»Saj pa ta ne žre ljudi,« mi je pojasnil Peter. »Le tu in tam kakšnega okolje.« Oklati je gorenjska beseda, zagotovo naša javorniška, pomeni pa ugrizniti. Sreča, da ta morski pes koga kvečjemu nekoliko okolje, ker bi se sicer Blejčani lahko pod nosom obrisali za devize.

»Ta žre samo ribe,« mi Peter razlaga.

»Saj na Bledu ni rib, kolikor vem,« odvrnem, ker sem o tem bral in ker tudi nisem mogel nič ujeti, ko sem tam lovil.

»Zato jih ni, ker jih morski pes požre, fant!«

Bral sem drugačne teorije o tem, zakaj da v Blejskem jezeru ni rib: pomanjkanje kisika v vodi; tega pa ni, ker jezero nima nikakega močnejšega dotoka, ki bi spravil vodo v nekakšno kroženje. Zagotovo pa ima Peter prav. Saj tudi mnoge druge vode nimajo bogve kakih dotokov, rib v njih pa je nič koliko! Povrhu je vsaka voda sestavljena iz dveh Hajev in enega Oja, kolikor vem. To bi nastala lepa zmešnjava, če bi le na kakih dvajset ali celo na sto Hajev prišel en O. Ali pa narobe – na sto Ojev en H, presnet nazaj! Ali bi to sploh še bila tekoča voda?

»Pa si ga ti videl, psa – rajtam?«

»Videl, fant! Ušesa majhna kakor dlan in pokonci jih ima kakor Murčkov Volki!«

»O, pa ne?«

»O, pa ja! In ves je kosmat!«

»A?«

»O, pa ja!«

Čedalje bolj strmim. Ampak saj ima tudi vidra ušesa in dlako, čeprav živi v vodi; in pižmovka ravno tako, najbrž pa še bobri. In če se ta žival imenuje pes ali volk, že mora imeti tudi ušesa in dlako. Logika je neizprosna stvar, otroška le še stokrat neizprosnejša.

»In rep dolg kakor metla in ravno tako širok, brezova metla.«

»O, pa ne?«

»O, pa ja! In šest nog, fant!«

»A? Ne govori tako, Peter, ti ne bom verjel!«

»O, pa ja! Šest, preklemano!«

Navsezadnje, če človek pomisli, so živali nepopolne le zato, ker imajo samo štiri okončine, noge, roke ali kar je že. Kako drugače bi bilo, če bi jih imele šest! Pomislite, da ima človek k nogam in rokam še par krill! – Našim sosedom je nekoč krava povrgla tele, ki je imelo pet nog. Seveda, ena je bila čisto odveč, ker ni bila parna. Če bi jih pa imela šest, bi iz teleta postala čisto nove sorte krava, ali pa bi bili prednji roki: ne le da bi nam vozila in orala, še okopavala bi nam in sejala, in sama bi si prinesla seno, sama bi si zajela vodo in napila, še počesala bi se lahko – Nekoč sem videl fantka, ki je imel na rokah po šest prstkov. Bil je vesel otrok. Dolgo nisem vedel, da ima toliko prstkov, le kadar je zamigal z rokami, se mi je zazdelo, kakor da je veter razmajal veje na drevesu.

»Kaj pa dela z dvema?« sem vprašal Petra. Nisem si bil na jasnem, čemu mu dve nogi več kot pri drugih živalih.

»Ribe lovi.«

Presnet nazaj, kako je vse to preprosto! S štirimi hodi; če je treba – tudi plava, z dvema pa ribe lovi in počne še kaj drugega, če hoče.

Škoda, da sva bila že na Javorniku, sicer bi še kakšno uganila, ki jih novinarji še niso odkrili, znatnost ne potrdila.

(Odlomek)

Razmisli:

- Kateri del pripovedi je nate naredil najmočnejši vtis? Pojasni odgovor.
- Opiši, kakšne vrste morski pes naj bi po Petrovem prepričanju živel v Blejskem jezeru.
- Ali veš, kaj želi pisatelj povedati s tem, da je voda sestavljena iz dveh Hajev in enega Oja?
- Kakšen poslušalec se ti zdi pisatelj glede na to, da ga Peter s svojo zgodbo ni prepričal?

Daniel Defoe

ROBINSONOVA DRUŽINA – NJEGOV BEG IZ DOMAČE HIŠE

Zgodba se dogaja v 17. stoletju. Mladi Robinson si želi pustolovščin. Kaj vse se mu pripeti, lahko prebereš v knjigi Robinson Crusoe, začetek zgodbe pa v odlomku, ki je pred teboj.

Že od zgodnje mladosti sem imel morje rajši kot vse drugo na svetu. Nevoščljiv sem bil vsakemu mornarju, ki se je odpravljal na daljno plovbo. Ure in ure sem stal na morski obali, ne da bi odmaknil oči, in opazoval ladje, ki so plule mimo.

Mojim staršem ni bilo to prav nič po volji. Oče, star in betežen mož, je želel, da bi postal imeniten uradnik, da bi služil na kraljevem sodišču in vlekel mastno plačo. Jaz pa sem sanjaril le o potovanjih po morju. Sodil sem, da je največja sreča, če se lahko potikaš po morjih in oceanih.

Oče je uganil, kaj mi blodi po glavi. Nekoč me je poklical k sebi in mi jezno rekel:

»Vem, pobegniti nameravaš iz domače hiše. To je neumno. Ostati moraš. Če ostaneš, ti bom dober oče, gorje ti pa, če zbežiš!« Pri tem mu je glas zadrhtel in rekel je: »Pomisli na bolno mater ... Ne bi prenesla ločitve.«

V očeh so se mu zalesketale solze. Imel me je rad in hotel mi je dobro.

Starec se mi je zasmilil in zatrdno sem sklenil, da bom ostal doma in da ne bom več mislil na potovanja po morju. Ampak – ojej! – že v nekaj dneh so splahnele vse moje dobre namere. Spet me je potegnilo k morskim obalam. Sanjalo se mi je o jamborih, valovih, jadrih, galebih, neznanih deželah in svetilnikih.

Čez dva ali tri tedne po pogovoru z očetom sem nazadnje sklenil, da pobegnem. Počakal sem na uro, ko je bila mati dobre volje in umirjena, stopil prednjo in ji spoštljivo rekel:

»Osemnajst let mi je že, to pa je prepozno, da bi se začel pripravljati na sodnijski poklic. A če bi tudi šel v tako službo, bi že čez nekaj dni pobegnil v daljne dežele. Neznansko si želim videti tuje kraje, pomuditi se v Afriki in Aziji! Kakršnegakoli dela bi se lotil, ne bi imel potrpljenja, da bi pri njem vztrajal. Prosim vas, pregovorite očeta, naj mi dovoli oditi na morje, pa čeprav le za krajši čas, za poskušnjo; če mi mornarsko življenje ne bo všeč, se bom vrnil domov in ne bom šel nikamor več. Naj mi oče sam dovoli oditi, zakaj drugače bom moral oditi brez njegovega dovoljenja.«

Mati se je hudo zjezila name in rekla:

»Čudim se, kako sploh lahko še misliš na potovanja po morju, potem ko si že govoril z očetom! Oče ti je vendar prepovedal, da bi še kdaj mislil na tuje dežele. On ve bolj kakor ti, kakšno delo ti leži. Če pa se po vsej sili hočeš ugonobiti, se poberi še to minuto, vedi pa, da z očetom ne bova nikoli privolila v ta tvoja potovanja. In zaman pričakuješ, da ti bom pomagala. Ne, niti besede ne bom omenila očetu o tvojih norih sanjarijah. Ne maram, da bi svoji materi očital pozneje, ko te bo življenje na morju pripeljalo v stisko in trpljenje, da ti je dajala potuho.«

Šele čez mnogo let sem zvedel, da je mati ponovila očetu ves najin pogovor, od besede do besede. Oče je bil žalosten in z vzdihom ji je rekel:

»Ne razumem, zakaj mu je tega treba. V domovini bi brez težave uspel in bil srečen. Res nismo bogati, nekaj pa le imamo. Lahko živi z nami in ničesar ne bo pogrešal. Če pa odide v tujino, bo

prišel v hude stiske in žal mu bo, da ni ubogal očeta. Ne, ne morem ga pustiti na morje. Daleč od domovine bo sam, in če ga doleti nesreča, ne bo imel tovariša, ki bi ga tolažil. Takrat se bo kesal svoje lahkomišelnosti, pa bo prepozno!»

In res, že čez nekaj mesecev sem pobegnil od doma. Zgodilo pa se je takole. Za nekaj dni sem odpotoval v mesto Hull. Tam sem naletel na prijatelja, ki se je z ladjo svojega očeta odpravljal v London. Začel me je nagovarjati, naj grem z njim, češ da me ne bo stalo niti beliča.

In glej, tisto nesrečno uro sem se vkrcal na ladjo, bilo je 1. septembra 1651. leta, v devetnajstem letu starosti, in se odpeljal v London, ne da bi se poslovil od očeta in matere.

Zelo grdo je bilo, kar sem storil: brezsrčno sem zapustil ostarele starše, preslišal njih nasvete in prelomil sinovsko dolžnost. Še prekmalu sem obžaloval to svoje početje.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *ugonobiti* – uničiti

Razmisli:

- Kakšne občutke si imel ob branju besedila? Pojasni.
- Zakaj Robinson zapusti dom?
- Kako na njegovo namero gledata starša?
- Način njegovega odhoda od doma je neprimeren, česar se v kasnejših letih tudi sam zave. Kakšno pa je tvoje mnenje? Pripoveduj.
- Ker je roman poln zanimivih dogodivščin, ga poskusi prebrati v celoti.

Frane Milčinski – Ježek

ZA POREDNE OTROKE

To pesmico malo
zapel bom za šalo
porednim otrokom v pozdrav,
za vse razgrajače, ki trgajo hlače
in vedno počno, kar ni prav.
Ej, buče nabrite, prefrigane, zvite,
naj sreča vas spremlja povsod,
saj pridni deležni so dosti ljubezni,
porednim pa manjka dobrot.

Razgrajači, pretepači
so za vsako oslarijo,
kadar pa jih žalost tlači,
solze jih kot nas bolijo.

A ko nekoč jih pamet sreča,
bodo taki, kot bi radi,
malo dobri, malo slabi,
kot je pri ljudeh v navadi.

Zatorej za šalo
to pesmico malo
pošiljam porednim na pot.
Ej, buče nabrite, prefrigane, zvite,
naj sreča spremlja vas povsod,
naj sreča spremlja vas povsod.

Razmisli:

- Kakšna se ti zdi pesem? Opiši svoje občutke po branju pesmi.
- Ali se po prebrani pesmi najdeš v njej?
- Kaj pa če bi bila napisana tudi pesem za pridne otroke? Bi se našel tudi v njej?
- Premisli in povej, ali lahko otroke delimo samo na skupino pridnih in skupino porednih?
- Poskusi sam, v paru ali skupini sestaviti pesem za pridne otroke in jo predstaviti pred sošolci.
- Razloži, kaj pomeni besedna zveza BUČE NABRITE, PREFRIGANE, ZVITE.

Branka Jurca

NE GREM SE VEČ MANCE

Ponoči – še to noč – sem se prebudila.

»Jaaagoda!« sem slišala v spanju.

Na mah sem bila eno samo uho. Še koža se je napela ko membrana. Poslušala sem z ušesi, s kožo, z živci; srce mi je bilo – čutila sem ga v grlu – in žila na sencih mi je nabijala.

Lunina svetloba je prosevala skozi zastore.

Pred mano je bil gozd. Šla sem po praproti. Visoka razraščena praprotna drevesca sem odstirala z levo in z desno.

Meni nasproti je prihajala srna; a ko je obstala, je poslušala in vohala – tudi sama sem obstala, srna pa se je pognala mimo mene, ko da sem krivenčast gaber.

Hotela sem srno poklicati, iz grla pa ni bilo glasu. Zavedala sem se: v gluhem prostoru sem, v brezmejni tišini, v prostoru, koder ni odmeva. To je bil gozd mojih slik.

Kdaj že mi je Nejc obljubil plakat! – zadnjič pa mi ga je tudi prinesel. Plakat je bil na kiosku in aprilski dež ga je močil podnevi in ponoči, Nejc pa ga je strgal in mi ga prinesel – to je bila ta srna, ki je šla skozi gozd.

Vstala sem. Po prstih sem stopila do okna. Odgrnila sem čipkaste zastore. Podržala sem roki predse in že jih je orosila mehka in črna lunina svetloba.

Dobrodušno, nagajivo in izzivajoče me je gledala polna luna. Nasekala se ga je! Če ni pijana!

Coprnica! Z grajskega hriba je čarala svet in uživala. Trosila je zlatnike: po strmi brežini, po speči travi, po akacijah, po kostanjih, po gabrih in po brezah in po celem drevoredu divjih kostanjev – ko da so za stražo, so se mi zazdeli, ko da stražijo že dolge veke.

Nočna sapa je zavela prav do mene, vem, popeljala se je čez drevje na grajskem hribu, čez travo, drevja in trave ni prebudila, mene pa je do kraja predramila.

Znova sem zaslišala: »Jaaagoda!«

Dvignila sem dlani, zaslonila sem usta in zaklicala: »Tu sem! Prihajam!«

Polnoč je že zdavnaj minila. Oblekla sem se in se obula in tudi lase sem si počesala. Vse je šlo tako samo od sebe.

Samo, da bi me kdo od domačih ne zaslišal! Da bi mi ne prestregli poti!

Stekla sem po stopnicah, prečkala sem ulico in se zagnala v hrib.

Tema je vrela izpod mogočnega, na široko razraščenega drevja. Zemlja je bila vlažna, mehka in prhka. Po strmini mi je drselo. Oprijemala sem se vej. Veje segajo do tal. Bila sem s petami v zemljo in se oprijemala hrapavih debel.

»Jaaagoda!«

»Tuuu sem!«

Naj Dragi ve, da sem se odzvala. Uzrl me bo in mi pritekel naproti. Toda zdaj me je že spet poklical, a z druge strani. Stekla sem v drugo smer. Nad stezo je hrib, s travo poraščen, pod mano mogočni kostanji.

Obstala sem, upehala sem se ... – a nikogar nisem zagledala. Saj nisem nora, ne?!

Takšne mance se že ne grem več, sem pomislila.

Razjezilo me je! Užaljena sem bila! Tako v en dan, punca!

Znova sem poslušala.

In znova je zapela tišina. Sladko, hrepeneče in grenko, ko pelin je zapela. V hipu me je glasba ko prekrila in že je zdrknila v globel.

Rekla sem si: naj pride, kdor bi me rad, podnevi, ali ne?!

Vračala sem se.

Gozd me je spustil iz naročja; naglo sem zdrsela v globel, ko da bi se kamen skotalil po brežini.

Tiho sem odprla naša vrata. Šla sem v svojo sobo. Legla sem v razrahljano posteljo.

In že sta prišla za mano – kdo drug! – mama in oče!

»Ja, Jagoda, kje si bila?«

To je mama.

»Na hribu!«

»Ampak saj je minila že polnoč!«

»Razumi, mama! – nekdo me je poklical.«

»Jagoda, ne govori tako neumno! Mislila si, da te je kdo poklical.«

»Ne, ne – slišala sem, poklicalo me je!«

»Jagoda, saj si mesečna ...«

»Obljubi,« je rekla mama, »da ne boš več sama hodila ponoči ven!« Obljubila sem, vse sem jima obljubila, želela sem si že spanja.

Spanec je že zapiral veke. Oče me je pokril s toplo odejo. In potem sta odšla, oba, mama in oče.

Luna je posijala naravnost v mojo sobo. Veter je vzgibal zastore. Mižala sem in poslušala, dremla sem in poslušala.

Ne, nihče več me ni poklical.

Cerkvena ura iz stolnice je bila eno po polnoči. Srebrni kraguljčki so zdrknili iz zvonov čez dimnike, švignili so mimo spečih televizijskih anten in čez strehe, podrsali so se po žlebovih in na asfalt in na parkirajoče avtomobile in naprej do Ljubljance in utonili v temni in kakor olje počasni in težki Ljubljanci.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *membrana* – kožica
- *brežina* – pas zemlje ob vodi
- *manca* – igra

Razmisli:

- Kakšne občutke si imel ob branju besedila? Pripoveduj.
- Kaj je bil povod za nočni sprehod naše junakinje?
- Kako opišemo nekoga, za katerega pravimo, da ga »luna nosi«?
- Če si bil že kdaj v podobnem položaju, opiši svojo izkušnjo.

Prežihov Voranc

SOLZICE

Nekega sobotnega večera, ko sta oče in mati sedela na hišnem pragu in strmela v jasno, dišečo vigredno noč, je mati vzdihnila:

»Oh, kako rada bi nesla jutri v cerkev solzice, pa jih nikjer ni.«

»Za solzice je pa letos že pozno. Če jih v Peklu ni, jih nikjer več ni,« je odvrnil oče čez nekaj časa. Ob besedi Pekel me je spet streslo in komaj sem čakal, da smo vstali, zaklenili hišo in šli spat. Ponoči dolgo nisem mogel zaspati, ker mi je neprestano silil ta strašni kraj pred oči. Nekje v globini srca pa mi je odmeval tudi materin vzdih o solzicah. Solzice in Pekel, kako čudne stvari so to. Solzice sem imel neznansko rad in sem za njimi pretaknil vse robovje okrog domačije. Le v Peklu nisem vedel zanje.

Prihodnje jutro sem se zbudil zelo zgodaj. Med spanjem sem se menda znožil, ker sem bil še zjutraj malo rosen. Moje jutranje opravilo je bila paša. Vsako jutro so me morali buditi in metati iz postelje. Tisto jutro pa sem vstal sam in po prstih odšel iz hiše. Oče in mati sta še spala. Bila je nedelja.

Kakor omotičen sem obstal na dvorišču. Bil sem poln neke čudne, sladke dolžnosti, čeprav se tega nisem zavedal. Zunaj je vstajalo pomladansko jutro. Čas je prehajal že v poletje. Za daljnim Pohorjem je žarela velika škrlatna zarja in vsak čas se je moralo prikazati sonce. Vrh Pece ga je že videl, ker je bil ves oblit s škrlatno barvo. Trata, drevje in grmovje je bilo oblito z roso, ki se je le še bledikasto svetlikala in čakala, da jo skorajšnji sončni žarki napolnijo z biseri jutranjega zlata. Koprenasto ozračje je dihlo počasi, ko da bi narava vzdigovala veliko breme.

Nenadoma me je čudna sila dvignila z mesta, kjer sem stal, in začel sem leteti čez polje proti Peklu. Dospel sem na rob Pekla in se zgrozil pred mračno jamo, videti pa je nisem hotel, zato sem se z zaprtimi očmi spustil čez rob na dno Pekla, sluteč tam doli ob skalah skrite solzice. Šele ko sem bil spodaj, sem odprl oči.

Našel sem cele šope dehtečih solzic in jih začel hlastno trgati. Pri tem si nisem upal ozreti nikamor drugam. Poln neke svete tesnobe sem slišal šumenje studenca in njegov grozoviti odmev, ki je v jutranji tihoti bil še silnejši kot po navadi. S polnim naročjem solzic sem se zagnal iz Pekla in v eni sapi bežal proti domu, kamor sem prihlačal prav v trenutku, ko je mati stopila na hišni prag. Ta trenutek je daljno sonce poslalo svoj prvi sončni žarek na dvorišče in po njem se je razlila prelepa svetloba. Sredi te svetlobe je stala mati, prečudno lepa in vsa ožarjena, kakor prikazen iz nebes. Planil sem prednjo s polnim naročjem cvetlic in ji zmagoslavno zaklical:

»Mati, mati ... solzice ...«

Topil sem se od same sreče in neizmerne navdušenosti.

Materin obraz je pokril blažen smehljaj, presrečna je iztegnila roke za solzicami in jih nesla k licu. Preden pa je mogla vsrkati njih sveži opojni vonj, so njene oči zdrsnile in se povesele name.

»Kaj pa ti je, pobič, da se jočeš ...?«

Moje oči so bile polne težkih solz zaradi premaganega strahu, ki pa jih v svojem zmagoslavju nisem čutil. Mati je spoznala mojo veliko žrtev ter me je rahlo in nežno pobožala po laseh.

Manj znane besede:

- *solzice* – pomladanske cvetice, šmarnice
- *Pekel* – globel, imenovana Pekel
- *koprenasto* – megleno

Razmisli:

- S kakšnimi čustvi je prežeta zgodba in kakšno razpoloženje je prebudila v tebi?
- Kakšna je vigredna noč? Poskusi razložiti.
- Kakšni občutki so se porajali v dečku, preden je zaspal?
- Kdaj se je dokončno odločil za ta pogumen korak?
- Kako pisatelj opisuje prebujajoče se jutro?
- Dramatičnost zgodbe je pisatelj povečal s hkratnim opisovanjem čudovitega jutra in temne, strašljive globeli. Ponovno preberi ta del zgodbe in izberi besede, ki so ključnega pomena.

Srečko Kosovel

STARKA ZA VASJO

Lačni otroci ležijo na senu,
burja vihra skozi lino
pod nizkim, sivim čelom hiše –
noč je prekrila ravnino.

Mali sanja: droben krompirček,
ne eden – polna skleda.
Tiho stopa za temno vasjo
raztrgana sivka Beda.

Drugi sanja: krompirček v oblici
mrzle ročice ogreje.
Tiho stopa za hišami
in se ledeno zasmije.

Tretji, četrti in peti in vsi –
tisoč in več – jaz ne morem spati.
Ničesar nimam in vendar mislim:
vse, o vse bi vam moral dati!

Razmisli:

- Pojasni svoje občutke ob branju pesmi.
- Kdo je starka, ki stopa za vasjo?
- Kakšne otroke opisuje pesnik?
- Kaj pesniku ne da spati? Izmisli si pesem, v kateri boš opisal svoje sanje.

Človeku včasih pripišemo lastnosti, ki jih imajo živali: zvit ko lisica, lačen ko volk ...
Naštej čim več različnih lastnosti živali, s katerimi lahko opišemo tudi ljudi.

Ljudska

LISICA IN PETELIN

Potovala sta po svetu petelin in lisica. Lisica je vprašala petelina, koliko umetnosti zna.

»Samo dve,« odgovori petelin, »eno gori, eno doli.«

Lisica se zasmije: »Ti si pač siromak, znaš samo dve umetnosti, jaz pa deset.«

Toliko da lisica spregovori, začuje se pasje lajanje. Petelin hitro zleti na visoko drevo, lisica pa vtakne glavo v luknjo, telesa pa ne more, ker je luknja premajhna in pretesna. Psi pridejo, zgrabijo lisico in jo raztrgajo.

»Kaj ti je pomagalo deset umetnosti,« pomisli petelin, »jaz znam samo dve, pa sem ostal živ, a ti si tako žalostno poginila.«

Razmisli:

- O čem se pogovarjata lisica in petelin?
- Kaj te je zgodba naučila?
- Kako pravimo zgodbi, v kateri nastopajo živali, ki imajo človeške lastnosti?

Alenka Goljevšček

ZAKAJ AVTO ZJUTRAJ NOČE VŽGATI

2. prizor

KATRA: Ej, tovariš! Gospod! Pa me ja ne boste pustili na mrazu? (*Odhajajoči koraki.*) Lepa reč! Celo nedeljo ju požrtvovalno prevažam okoli, storim, kar morem in še več, pa takole ravnata z mano. To je nečloveško! Brezpravna delovna živina sem, nič drugega. Mon Dieu, kakšen je danes svet. – Uh, noč bo mrzla, da bo pločevina pokala. Prehladila se bom in nalezla rjo, kakor gotovo sem rdeče barve ... (*Vohanje, rahlo bevskanje in cviljenje.*) Hej, kdo je to? (*Cviljenje.*) Nekakšno razkuzmano pocestno ščene. Kaj pa stikaš tod okoli sredi noči, ti?

MIŠKO: Le mirno kri, tršica. Kaj ti pa hočem. Toliko pravice imam biti tu kot ti ali kdor koli drug. (*Zapoje*): Vse je tiho, vse že spi, pri moji ljubci pa lučka gori ...

KATRA: Tvoja vzgoja ni bila kaj prida! Kdo si? Ženski mojega stanu se spodobi vedeti, s kom ima opravka.

MIŠKO: Sem pes Miško, neznanega porekla, po poklicu potepuh in prisklednik. Ti si pa Katra.

KATRA: Kakšna Katra, neotesanec! Jaz sem Catherine Renault 4 TL iz Pariza, da boš vedel.

MIŠKO: Fant, si zakomplicirala, mademoiselle. Kontravoje, žabartma. Še vrabci vedo, da si rojena v Novem majsti.

KATRA: Ampak vsi moji predniki so bili s Francoskega.

MIŠKO: Pusti prednike, naj jih v miru žre rja. Bodi raje dušica, Kati, pa mi odpri vrata. Zebe me, da se bo še mojemu kožuhu zanohtalo. V pogovoru bova lažje prebila te gluhe urice.

KATRA: Pa nimaš mogoče ... bolh? Tega ne prenesem.

MIŠKO: Kaj ti ne pade v havbo! (*Poje*): Vse podgane in vse miši ino bolhe vse pri hiši ...

Vse razkuženo, vse pocrkano. Zakaj pa imamo deratizacijo in druge zacije? Higieničen sem kot lekarnar v beli haljici, častna taca.

KATRA: Prav, le zlezi noter, res je mrzlo. (*Odpiranje vrat.*) Pazi, da ne boš zasvinjal prevlek. (*Zapiranje.*)

MIŠKO: Jaz zasvinjal? Saj sem vendar pes. (*Voha.*) Streha nad glavo, to je nekaj. (*Poje*):

Hiša očetova, ljuba mamica ...

Nekaj toplote je ostalo in vsaj brije ne. Morda bi se dalo celo malo zasmrčati.

KATRA: Kako moreš misliti na spanje? Taka jasna, čista noč ... Celo v najtežjih trenutkih mora človek ohraniti smisel za lepoto ... za sanje ...

MIŠKO: Saj, saj. (*Zeha.*)

KATRA: Zvezde so kot ribniki zamrznjene svetlobe ... In toliko jih je ... Za vsako bitje na tej zemlji ena ...

MIŠKO: (*že skoraj spi*): Piška pečena, mljac.

KATRA: Tudi zame. In zate, Miško.

MIŠKO: (*iz spanja*): Ja, zame, vse zame, mljac.

KATRA: (*vzklíkne*): Joj! Poglej, padla je ...

MIŠKO: (*se splaši iz spanja*): Kaj? Kdo je padel? Klobasa? Kost?

KATRA: Zvezda! Zvezda je padla! Utrinek!

MIŠKO: (*ježno*): No, vrag z njim, ti prismoda. Nič užitnega.

KATRA: (*razburjeno*): Zaželela sem ... močno, močno ... zaželela sem ...

MIŠKO: (*godrnja*): Upam, da kaj koristnega.

KATRA: (*goreče*): ... da bi bila kje drugje ... v drugačni deželi ... brez teme, brez mraza ...

MIŠKO: (*zase*): Se mi je kar zdelo. Romantična trapa!

KATRA: (*še bolj goreče*): ... da bi šla ... daleč, daleč ... stran. (*Vžig motorja.*) O, Miško! Slišiš? Moj motor je vžgal ... Na željo je vžgal ... da lahko grem (*speljavanje*) ... lahko grem (*ropot motorja narašča*), že grem!

MIŠKO: (*prestrašen*): O sveta mamka božja pa sedem križev in težav, kot je rekel stari Krjavelj. Ta Katra Katrasta vozi kar sama. In kako jo briše ...

KATRA: (*vzhičeno*): Drvim! Drviiim ... hitreje! Cesta je ravna pred menoj. (*Zavriska.*) Še hitreje!

MIŠKO: (*kot prej*): Na števcu je že 120 – če ta ni mahnjena po vseh pravilih! (*Hitro, priliznjeno.*) Kam pa drviš, Kati, če smem vprašati, ljuba, zlata Kati?

KATRA: Na jug, na jug! Sonce, toplota, barve ...

MIŠKO: (*v silnem strahu*): O. K., Kati! Ampak s pametjo, s pametjo! Razkrehnila se boš; podvozje ne bo zdržalo.

KATRA: (*v vrtoglavem vzhičenju*): Joj, ljudje! Odnša me, ne držim se več ceste ... Letim! Letim!

MIŠKO: (*kriči*): Na pomoč! Milica! Primite jo!

KATRA: (*vriska*): O, zdaj sem ptica! Puščica ... Srkam čisti, mrzli zrak! Kako vse beži pod menoj ... Nobene ovire, nobene zamejene poti ...

MIŠKO: (*stoka*): Fant, zdaj smo pa tam, kjer ni muh. Če se bo tole srečno končalo, sem jaz bernardinec. Števec je že zdavnaj fuč, ona pa kot DC9! (*Roteče.*) Kati, pamet v volan!

Bremza! Misli na bremzo, Kati!

(Odlomek)

Manj znane besede:

- V Slovarju slovenskega knjižnega jezika poišči besede, ki so ti manj znane, in jih razloži.

Razmisli:

- Pozorno preberi odlomek in povej, ali ti je humor v igri všeč.
- »Zakaj avto zjutraj noče vžgati« je radijska igra. Danes slišimo zelo malo radijskih iger. Zakaj?
- Razdelite se v skupine in poskusite napisati nadaljevanje radijske igre.

Ivan Cankar

NA PEČI

Petero jih je bilo, dvoje fantov in troje deklet. Vsi drobni, bledikasti, ozkolični; svetle oči so gledale kakor iz sanj. Sedeli so v krogu na široki peči, tesno drug ob drugem. Sami so bili; v prostori, skoraj prazni izbi je bil mrak.

»Pogovarjajmo se!«

»Najprej o prešcah!«

Govorili so šepetaje, počasi, drug za drugim, kakor ob molitvi; ne spogledali se niso ne ganili.

Tiho, po prstih so prihajale sanje.

Ob vernih dušah je. Prelepo jesensko jutro se dramí; bele megle se vzdigajo, plavajo počasi od holma do holma, vzpno se proti nebu ter utonejo v jasnini; njih uboga dušica, bel oblak, plava samotna – barčica na neizmernem morju.

Pred hišo stoje sosedomi in kličejo. Malhe čez ramo, na veselo pot!

Kakor v samo sonce gre, kakor v sama nebesa; zložno se vije pot vkreber, med vrhovi in senozetmi; tam pisana hišica, ki se prijazno smehlja izza jablan; tam bela, na pol gosposka hiša, ki gleda visoko in prazniško z zelenimi okni ter pravi: »Prešco boš dobil, lepo pečeno, rumeno in hrustavo; tudi boš dobil hrušk in krhljev, morda še kozarec jabolčnika povrhu; ali če si obut, si čevlje obriši, če si bos, si noge umij v travi, preden prestopiš ta lepi prag!« – Zmerom dalje, iz rebri v reber, s hriba v dolino, od hišice do hišice, od hiše do hiše, in malha se čudežno polni. Komaj stoje v veži, komaj zmolijo kratek očenaš za verne duše, se prikaže prijazna gospodinja in prinese v predpasniku vsega obilo. »Nate, otroci!« – Kako blagi so ljudje, od sonca obžarjeni in od dobrote božje!

Vrh hriba počivajo, pod košatim hrastom, ter preštevajo bogastva svoja.

Na vse strani se v sončne daljave razpenja svet. Oči strme, srce je vse majhno in plaho od radosti, od čudnega koprnjenja. Vzdignil bi se človek, razprostrl bi roke in bi poletel daleč, daleč – ta luč, ki je v zraku, bi ga sama nosila ... Kaj se beli tam na obzorju? Zasveti se, ugasne, zasveti se; v belini še bolj bela tiha svečka. Ali ni tam Ljubljana?

Vsi stoje, nemi gledajo v daljavo. Tam za gorami je sreča, tam je bogastvo, je samo večno veselje. In v srcih vseh se je oglasilo, je tiho odgovorilo: »Pojdimo!« Kar po klancih, kar čez travnike, po kolovozih preko njiv, naravnost kamor kažejo oči ...

Umolknili so. Izba je bila temna in tiha – kakor globoko brezno pod njimi. Molčali so dolgo in se niso spogledali.–

»Zdaj o božiču!«

»O božiču!«

Stisnila sta se tesneje drug k drugemu. Zunaj stoji zima v kožuhu in mežika smehlja skozi okno.

Trije dnevi so še do svetega večera; na delo je treba za jaslice. Vidva v hrib po mah; vidva režita in lepita pisane podobe, štalico, sveto družino, svete tri kralje, pastirje in ovce; ti, ki si največji, pa naslikaj pisan prt, da bo tako lep kakor lani in ga pride gledat vsa soseščina! Jaslice stoje

v kotu, velike in svetle, kakor kapelica. Zvečer, kadar gori samo še rdeča lučka pred njimi in je vse tiho, prihajajo po prstih, postavijo mizo pod jaslice in polagajo pred štalico rozine in orehe; za Jezusa, ki je ubog in lačen. Ponoči, kadar spe vsi in nihče ne vidi in ne sliši in je zunaj sneg, vstane Marija ...

»Jaz sem slišal! ... Vzbudil sem se, pa je šumelo, kakor da bi kdo hodil in luč pred štalico je močno svetila ...«

»Kaj si videl?«

»Kakor bi gledal ... Marijo? Zaprl sem oči in sem molil. Strah pa me nič ni bilo ...«

»Jaz pa sem videl angela, ki je molil pred jaslicami.«

»Kakšen je bil?«

»Ko je odmolil, je šla luč, okrogla in svetla kakor sekira, vse po izbi in skozi okno proti nebu; med zvezde je šla ...«

Od svetega Pavla zvoni; daleč se razlega pesem v zimo in noč. Blizu je polnočnica. Zunaj je sneg; kadar se vda tenka ledena skorja, se pogrezne noga do kolena. Nobena hiša ni temna; okno do okna, luč do luči. Vrata se odpirajo tu, tam; skoraj že gre procesija po belem snegu, pod belim nebom, še bolj belimi zvezdami. Tisti, ki so prišli iz daljnih krajev, nosijo svetilke in mahajo z njimi, kakor da bi večje begale kraj poti.

Cerkev je žarko razsvetljena; tudi na velikem lestencu gore sveče. Vse je, kakor da se je bil Jezus rodil prav ta večer. Srce se vzdrami, vzdigne se, gre samo, visoko, visoko, vse polno sreče, ki ji ni mere ne imena. Luči trepečejo v dišavah, ki se vijejo kakor bela megla proti stropu; kor odpeva oltarju, ena sama radostna pesem, ki se razlega iz daljave v daljavo. Pred štalico kleče pastirji in prepevajo; visoko nad njimi sveti mirno zvezda repatica. Noč je svetla kakor dan; vse teme so ugasnile. Nič več skrbi, nič več žalosti. Nič več ne joka mati, kadar kleči zvečer pred posteljo ...

Umolknili so in se niso spogledali. »Zdaj o veliki noči!«

»O veliki noči!«

Zapihal je veter, vrtovi so vztrepotali in so vzbrsteli. Od vseh strani potrkava, od vseh holmov in hribov, in ves svet je pesem. Ceste so bele in čiste, kakor umite; hiše se svetijo in se smejejo. Sonce je visoko in veliko, vse žarko nebo trepeče v njegovi luči.

V žalosti sami, še na sam veliki petek je srce polno veselega pričakovanja. Kar je bilo hudega, daleč je. Le še en dan, le še par kratkih ur pesem se vzdigne glasnejša in slavnjejša, plane vriskajoča proti nebu ... O dragi, o bratje, ljubi, kaj se nam ni le sanjalo o žalosti, o solzah, o lakoti?

Tiho in počasi je stopila mati v izbo. Takrat so umolknili in so se spogledali ...

Moj Bog, kolika strahota! Kje so, kam so se izgubili? Kakor da je bila pest udarila mednje – razbegli so se, utonili so v noč, ne križ ne kamen ne priča o njih trpljenju.

Manj znane besede:

- *prešce* – nekdanji hlebčki iz koruzne ali ajdove moke
- *holm* – grič
- *procesija* – verski sprevod
- *koprnenje* – močne želje po čem
- *verne duše* – praznik v krščanstvu

Razmisli:

- Kakšen vtis je nate naredila črtica? Pojasni.
- Opiši književne osebe, ki nastopajo v črtici.
- Razmisli in povej, kaj je prignalo otroke v sanje o prijetnih praznikih.
- Po čem hrepenijo otroci?
- Kako so si otroci zamislili praznovanje praznikov?
- Kdo prekine njihovo razmišljanje?
- Kaj posebej ima mati v otroških očeh?
- Cankar je največji mojster črtice pri nas. Ali poznaš še kako njegovo črtico? Pripoveduj sošolcem.
- Opiši praznovanje praznika, ki je tebi najljubši.

Josip Jurčič

KAKO JE KRJAVELJ S HUDIČEM OPRAVIL

Krjavelj je star vaški posebnež, ki v krčmi razveseljuje ljudi s pripovedovanjem neverjetnih zgodb iz svoje mladosti. V naslednjem odlomku se sam prepričaj, ali je temu res tako.

»Saj ga ni hudiča, kdo ga je videl?« pravi krčmar in namežika drugim gostom, kakor bi hotel reči: zdaj ga pa imamo, poslušajte.

In res je bil Krjavelj naenkrat ves živ.

»O, to pa to! Hudir je pa hudir.« Rekši se stegne po mizi, pomakne klobuk nazaj in z glavo pritrkovaje pravi: »Saj sem ga jaz presekal, o polnoči sem ga presekal, na dva kosa.«

»Povedi nam, kako je to bilo.«

»Takole: jaz stojim ob enajstih na barki za stražo pa –«

»Pred si pa rekel, da o polnoči,« seže mu France v besedo.

Krjavelj se ni dal ni temu ugovoru ni smehu motiti, ampak je svojo trdil in dejal: »Ob enajstih je bilo, to še dobro vém. Sam sem stal, megla je bila in tema kakor v rogu. Zeblo me je, pa sabljo sem imel. Dremoten sem prihajal, zato sem začel takoj po morju gledati.«

»Kako si po morju gledal, ko je bila tema?«

»Naj bo tema, saj sem imel kresilo in gobo in drva, pa sem zakuril. Kar gori v jamboru nekaj pravi: vrr, vrr, vrr! Jaz gledam, gledam – ni bilo nič! Spet dremoten začnem prihajati. Le počenem tja na tla. Kar se barka tri pota zaguglje sem ter tja. Jaz gledam, gledam, poslušam – ni bilo nič. Kar nekaj sem po morju pride po vodi in z nogami pravi: comp! comp! comp! Jaz gledam, gledam – kar vidim, da hudič gre. ...«

»Kako si pa vedel, da je hudič?« vpraša eden nevernih poslušalcev.

»Kaj ne bi vedel! Ali ni imel rdečih hlač, zelene kapice, kosmatih tačic in take nohte na prstih ko onile kavljji pri vagi?«

»Ali te je bilo kaj strah?« vpraša krčmar.

»Kako me bo strah, ko sem bridko sabljo v roki držal? – No, potlej je tista pošast ali tisti peklen-ski škrat plezal gori ob barki prav na glas: škrebi škreb! škreb! Kakar je na vrh prišel, pa se ti je iz oči v oči meni nasproti postavil. Sveta mamka božja sedem križev in težav – sem dejal – pa sem zavzdignil bridko sabljo, pa sem zamahnil, pa sem čez glavo ubral in loputnil: lop! – pa sem ga presekal, samega hudiča sem presekal, na dva kosa!«

»Kako pa veš, da si ga presekal?« vpraša Francelj.

»Kaj ne bi vedel, saj je dvakrat padlo v morje; prvič je reklo: štrbunk! v drugič pa se je slišalo: štr bunk! Pa reci potlej, da ga nisem presekal, da ga nisem na dva kosa presekal.«

»To je res, da si ga! Na pij, ki si tako dobro delo storil,« pravi Matevžek ...

Vem, da je bil Krjavelj tisto popoldne še nekateri izmislek svoje modre in misleče glave sosedom povedal, ne samo, kako se žival po novem zdravi, ampak še druge izkušnje, postavim, kako je svojo mačko voziti učil, kako je ponočne tatove, ki so okrog njegove kože lazili, za vselej odgnal, ko ne bi bil krčmar v tistem hipu zagledal, da dva mlada gospoda s puškama čez pleča gresta mimo hiše. ... Krjavljju ni bilo mar gospode; ali kakor so ljudje trdili, da je neumen, domislil se je zdajci prav po pameti, da bo treba kmalu plačevati, denarja pa ni imel, ker je bil ravno za sol in za tobak dal polšest krajcarjev. Zagodrnjal je nekaj, da ima doma »molzavo kozo«, da mora torej iti molst ter se je tiho izmuznil iz izbe, da ni nihče prav vedel kdaj.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *Krjavelj* – star vaški posebnež
- *tri pota* – trikrat
- *vaga* – tehtnica
- *vedečni možje* – vedoželjni možje
- *kresilo* – kamen, navadno kremen, ob katerega se tolče
- *izmislek* – izmišljena stvar

Razmisli:

- Ali ti je bil odlomek všeč? Povej zakaj.
- Kje Krjavelj pripoveduje svojo zgodbo?
- Kako bi opisal tega vaškega posebneža?
- Poišči v knjigi *Deseti brat* Jurčičev opis Krjavlja.
- Poskusi ob pomoči učitelja gornje besedilo spremeniti v dramsko besedilo.

Ljudska

SIROTA JERICA

»Vstani, vstani, Jerica,
vstani, ženi vole past
tjakaj v reber zeleno!«
»Čakajte, oj mati vi,
da danove odzvoni,
petelinčki odpojo!«
»Vstani, vstani, Jerica,
vstani, ženi vole past
tjakaj v reber zeleno!«

Jerica res vstala je,
past voličke gnala je
tjakaj v reber zeleno.
»Pasite, volički se,
da grem k svoji materi
tja na britof žegnani,
kjer so grobje velbani.
Črna zemlja, odpri se,
črna zemlja, materin grob,
da vam potožila bom,
vam srce odkrila bom!«

Zemlja se odprla je,
črna zemlja, materin grob.
Jerica tožila je,
zraven govorila je:
»Mati, mati, mamica,
hudo imam pač mačeho:
preden še dani zvoni,
petelinčki odpojo,
me pokliče, me zbudi,
moram gnati vole past,
tjakaj v reber zeleno.
Pri vas pa ležala sem,
da sijalo sončece
mi je v mehko posteljco.«

Mati govorila je:
»Pojdi, Jerica, domu,
priporoči se bogu!«
»Mati, mati, mamica,
biti mi ni več doma!
Tu pri vas ostala bom,
tu pri vas ležala bom!

Mati, mati, mamica,
hudo imam pač mačeho:
peče mi iz pepela kruh,
z drobnim peskom ga soli;
in kadar mi reže ga,
ureže mi tak tankega,
da se vidi skoz njega,
zraven vselej krega me.
Vi ste pekli belega,
rezali debelega,
z maslom ste ga mazali,
zraven se mi smejali.

Mati, mati, mamica,
hudo imam pač mačeho:
kadar ona češe me,
tak z grebeni strže me,
da mi teče črna kri.
Ko ste vi česali me,
gladko ste česali me,
milo božali ste me.

Mati, mati, mamica,
hudo imam pač mačeho:
posteljo imam trdo,
nikdar ne postelje je,
nikdar zrahlja mi je,
devlje v zgavje trnje mi,

devlje v vznožje pesek mi.
Vi ste mehko dali mi,
vsak dan postlali mi,
vsak dan jo zrahljali mi.
Mati, mati, mamica,
biti mi ni več doma!«

Leže Jerica k materi
in tako še govori:
»Boljša mati so mrtva
kakor živa mačeha!«
Komaj to izgovori,
svojo dušico spusti.

Manj znane besede:

- *britof* – pokopališče
- *velban* – obokan (način gradnje)

Razmisli:

- Kako si se počutil med branjem pesmi, morda žalostno, pretreseno? Utemelji.
- Kakšna je bila mačeha do Jerice?
- Kako je v pesmi opisano ravnanje mačeha do deklice?
- S katerimi verzi se začenjajo posamezne kitice?
- Kaj je hotel ljudski pesnik doseči s ponavljanjem?

Ob pomoči učitelja razloži izraze: »si pa res za luno«, »s pogledom ubijati«, »debilna glasba«. Ali si katerega od teh izrazov že sam uporabil? Kdaj in ob kakšni priložnosti?

Desa Muck

HČI LUNE

Lučki starši niso nikoli skrivali, da je posvojena. Nasprotno. Vsakomur sta ganjeno razlagala:

»Ali ni imenitna?! Še rajši jo imava, kot če bi bila najina! Ne verjameva, da bi nama uspelo spraviti skupaj tako srčkanega otroka, tudi če bi ga lahko! Čisto drugačna je kot drugi otroci.«

Ti so cele dneve navdušeno vreščali na dvorišču. Lučka jih je poslušala skozi okno in nič je ni mikalo, da bi si skupaj z njimi razbijala kolena.

Bilo ji je sedem let, ko neko noč ni mogla zaspiti. Dolgo je strmela v blede, materinski obraz lune in nenadoma je v sebi zaslišala njen glas. Bil je tih, oddaljen, a je vseeno čisto razločno šepnil:

»Lučka, hčerka moja, zakaj ne zaspiš? Jutri imaš vendar šolo!«

In tako sta se začeli pogovarjati. Luna je znala odgovoriti na vsa vprašanja, ki se jim je njena navadna mama samo smejala in govorila:

»Si pa res za luno.«

Tako je Lučka spoznala, da je luna njena duhovna mati. Verjela je, da jo bo nekoč – in Lučka je vroče upala, da se bo to zgodilo čim prej – nagradila z vsemi mogočimi nadnaravnimi sposobnostmi. Pri tem je mislila predvsem na sposobnost ubijanja s pogledom in moč postati neviden. Do takrat pa se bo zadovoljila z energijo, ki jo črpa vase ob ščipu in s katero lažje prenaša zemeljsko življenje med navadnimi ljudmi, ki so povečini zlobni, neumni in domišljavi. In zanje je tudi začela pisati knjigo, ki jih bo tako presunila, da se bodo spremenili in postali boljši. Njena knjiga bo polna moči in ljubezni. In bo imela naslov LUCIJANA ASTERIJA V VRTINCU LJUBEZNI.

Naslednje jutro je Lučko kot ponavadi zbudil vonj po praženi čebuli in kuhanem zelju, ki je zavel iz kuhinj njihovega bloka ob spremljavi veselih zvokov iz radijskega sprejemnika.

Ko se je znašla v kopalnici, se je strahoma postavila pred ogledalo. Počasi in previdno se je pogledala vanj, kajti nikoli ne veš! ... Drek! Isto kot včeraj! Luna bi bila lahko po sinočnjem pogovoru malo bolj radodarna in bi ji prizanesla vsaj z novim mozoljem na čelu ali pa bi ji rahlo skodrala lase, da ji ne bi viseli okrog glave kot stara črna volna! In zakaj morajo biti tako odvrtni izrastki, kot je nos, ravno na najbolj vidnih mestih?! Zakaj ne bi bili recimo za ušesi ali pod pazduho?

Če se ne bi opazovala z očmi pubertetnice, ki vidi svoja kolena kot dve veliki podivjani cvetači, bi iz ogledala zrlo vanjo nekaj čisto drugega. Ljubko, žilavo dekletce temne polti, nemirno kot veriverica. Bogati, črni lasje so obkrožali njen drobnji živahni obraz z okroglimi rjavimi očmi, kakršne imajo plišaste igračke. Privlačno, čisto posebno dekle. Toda Lučka je v ogledalu videla le zoprno gmoto nedoločljivih barv s središčem v mozolju, ki bi jo bilo treba vreči v stiskalnico in iz nje ustvariti nekaj popolnoma drugačnega, če je le mogoče zlatolasega in modrookega.

Ko je Lučka stopila v kuhinjo, je mama med strastnim prepevanjem postavljala na mizo zajtrk, oče pa ji je z nožem za kruh dajal takt. Lučko je obšla rahla slabost. In zdaj naj ob tej debilni glasbi in ob pevsko blaznih starših, ki se jima lahko vsak trenutek poslabša, s tekom poje svoj zajtrk?! Zajtrk je vendar velikega pomena za razvoj mladega organizma! Lahko celo usodnega! Socialni delavci in psihologi pa še s prstom ne mignejo; vsak dan mora v šolo, čeprav je zaradi njenega jodljanja že totalna živčna razvalina! In povrh vsega se mora učiti, čeprav je edina beseda, ki jo lahko obdrži v glavi, Krištof. Res, država bi ji morala omogočiti mesec dni počitka v toplicah. Še dobro, da je zadnji šolski dan. Zadnji dan v osnovni šoli!

»Lučka, ali ne bi danes, ko je zadnji šolski dan, oblekla kaj drugega namesto kavbojk?« je vprašala mama.

Kaj pa, recimo? Belo bluzico in modro krilce? Narodno nošo? Potapljaško obleko?

»Tista lepa obleka s pikami ti je gotovo še prav,« ni odnehala mama.

Obleka s pikami!!! Res je luni obljubila, da bo poskusila vzljubiti krušne starše in biti prijazna z njimi, saj jo konec koncev preživljajo, toda obleka s pikami!!!

»Sicer pa bomo obnovili tvojo garderobo. Zrasla si, pa tudi za jesen, za gimnazijo, boš rabila vse novo. Tokrat boš morala sama izbirati obleke, nisi več otrok in midva z očetom se na vašo modo ne spoznava. Samo da ne boš hotela kaj predivjega.«

Lučka je zastrigla z ušesi.

»In tudi ličiti se lahko začneš. Zelo diskretno seveda, da ne boš hodila naokrog kot pustna šema.«

Da, mama je res govorila vse to!

»Hvala, hvala, hvala, Luna!« je vriskalo Lučkino srce. Jasno, to je bilo njeno delo. Kako bi se sicer njeni zaplankani starši kar čez noč česa takega domislili?! Vstala je in vsakega od njiju lopnila po hrbtu, rekoč:

»Sta pa kul, ej, častna! Super sta!« in oddrvela skozi vrata, da si onadva ne bi premislila. Po hodniku se je za njo razlegalo mamino zavijanje: »Ko sem tebe, moja mala, ljuba hčerka pestovala, si moj sonček ti bila ...«

(Odlomek)

Razmisli:

- Ali se ti zdi pripoved zabavna? Zakaj?
- Opiši glavno književno osebo.
- S kom se je Lučka pogovarjala in kaj si je želela?
- Izpiši nekaj Lučkinih besed, ki jih mladi radi uporabljate v pogovoru.

Fran Milčinski

SKAVT

V naši družini imamo razna čudesa, zdaj imamo še skavta.

Najprej sem rekel: »Sinko, ne boš! Ako misliš, da je skavt široki klobuk z usnjenim jermenom in drugega nič, motiš se. Nego je najvažnejši del skavtskega kroja vse kaj drugega, česar si pa ne kupiš v štacuni za bridke pare očetove!«

In sem mu stvar razložil: »Kdor si ne snaži nohtov,« sem dejal, »da se mu svetijo kakor zora jutranja, nego z vnebovpijočo nesnago, kakršno mi zre oko na tvojih prstih, izziva neskončno božjo prizanesljivost, ta ni skavt! – Kdor ne je vsega od kraja, pa naj si bo špinača ali v koščkih krompir, pač pa ceba pod mizo svoje sorojence, da se dero kakor na ražnju, ta ni skavt! – Kdor se zakrknjen umika klavirju in vsakokrat baš tisti hip postane lačen, kadar bi bilo treba sesti k notam, ta ni skavt! Kajti pravi skavt ljubi klavir in ljubi tudi latinščino in matematiko in v slovenskih nalogah postavlja vejice in pike tja, kamor spadajo, in pri jedi pol toliko ne cmoka, kakor cmokaš ti!«

Tako sem govoril in se je mlajši oddahnil in je rekel: »Hvala Bogu, jaz sem še premlad za skavta!« Pa sem mislil, da je sedaj odpravljen tudi starejši, tisti, ki mi sili v skavte.

Sledeče dni se mi je pa zdelo čudno in sem rekel ženi: »Ali je naš fant bolan? Takrat, ko se ga je prijemala vročinska bolezen, je bil takšen – nič se ne tepe, nič se ne krega, kar se mu reče, kar se mu da, vse mu je prav, stvar je sumljiva! Ali naj pošljem po zdravnika?«

Žena je odgovorila: »Nak,« je rekla, »le za skavta se pripravlja!«

Tako se je držal fant ves teden in ni z besedico omenil skavtov. Pa se mi je zasmilil, sirota, in sem dovolil in zdaj je skavt in zna že pet vozlov zadrgniti, mrtvih in živih – jaz znam le dva – mislim, kar se tiče vozlov, smo pri nas lahko brez skrbi.

Skavti imajo obilo tajnosti med seboj. Kako se drug drugega pozdravljajo, je že taka tajnost. Pa so še druge.

Zadnjič sva prišla s fantom domov – holaj! Na tleh pred durmi so bile načečkane čačke. Mislim sem: dimnikar se napoveduje za jutri – in sem ugibal, zakaj je neki to pot čakal po tleh in ne na duri, kakor to veleva starodavni običaj.

Pa so se fantu že zaiskrile oči. Ogledal si je čačke, poiskal in ubral je smer, tri korake je strumno stopil naprej, dva koraka krenil na desno, potem je pričel meriti od tal kvišku, nameril je dvanajst pedi pa mu je obstala roka na vratih ob nabiralniku za pisma. Resnično! – notri je bil list. Na listu pa je stalo: Jutri ima skavtski njegov vod, imenovan »Prepelica«, izlet na Janče!

– Tajinstveni ta način obvestitve me je globoko pretresel.

Seveda se je udeležil izleta in je prišel domov lačen in navdušen in je povedal, da je bilo jako lepo. Ako bi bili imeli s seboj še šotore, je dejal, pa bi jih razpeli in si uredili taborišče; kuhali niso, ker niso imeli kotla. Vse je bilo imenitno! Le potoka ni vrh Janč! Ako bi bil vrh Janč potok, bi bili čezenj napravili sijajen most, ako bi bili namreč s seboj imeli vrvi – in bili potem s suho nogo prišli čez potok.

Bil je jako zadovoljen in je z iskrenim navdušenjem jedel špinačo in v koščkih krompir – oboje ga je čakalo od opoldne – in ni prav nič cecal pod mizo mlajšega bratca, dasi je sedel tik njega. Pač pa je cmokal pri jedi, nemara tega zakona nimajo skavti: Skavt ne cmoka!

Torej – skavtski zakoni, to je tisto, kar bi rad povedal.

Nekega dne me je namreč naš skavt iznenadil z vestjo, da je napravil izpit za tretji red. Najprej sem menil, da se je odločil pustiti posvetno nečimrnost in posvetiti svoje mlado življenje spodbudnemu premišljevanju večnosti in boguvšečni hoji za procesijami s svečo in da je za to reč tudi že potreben kos male mature. Pa me je podučil, da imajo skavti takisto svoj tretji red in nikdo ne pride vanj, kdor ni prebil strogega izpita iz vozlov in iz zakonov.

Iz zakonov!

Moj sin ima prijatelja, ime mu je Vinko, in mi je prišlo v spomin, da je bil ta Vinko izjavil, da k skavtom ne gre, ker imajo zakone. Že tedaj sem zaslutil, da skavtski zakoni niso sladoled in niso pečen kostanj.

Zdaj so me zanimali ti zakoni in sem vprašal in naš skavt je dejal, da skavtski zakoni niso tajnost, in jih je pričel naštevati: Prvič. Skavt ne laže!

Ustavil sem ga. Zdi se mi, že ta prvi zakon ni tak, da bi se moglo mimo njega brez pomisleka.

Sveta cerkev je jako modra in vendar ni kratko malo laži sprejela med grehe. V posvetnem življenju ima laž jako važno vlogo. Lažejo na najodločilnejših mestih in ne lažejo za kratek čas, nego izvršujejo svojo bridko službo, in sploh prosim: ko pravim, da lažejo, ni to nič razžaljivega – služba je služba in vsake stvari se je treba naučiti in jo znati.

Baš zato sem se pomišljal, ali je prav, da uče, da skavt ne laže, in ali se s takim zakonom ne jemlje mladim ljudem možnost, da kdaj pridejo na odlična mesta!

Ne vem, kakšni so še drugi skavtski zakoni, toda ni nemogoče in se bojim, da se kateri glasi: Skavt ne krade!

Potem pa sem dejal sam sebi, da ne vem, ob čem naj danes sploh pošteno živi človek!

Skrbelo me je in sem stopil h gospodu ravnatelju, kamor mi hodi sin v šolo, in je gospod ravnatelj poklical še gospoda kateheta, da smo se pomenili, in sta oba prav prijazna gospoda. In sta rekla in je to res: Saj bo fant skavt le, dokler bo mlad!

Potolažila sta me.

Naj pa bo skavt v božje ime in naj uboga skavtske zakone, dokler je mlad, in naj ne laže in naj ne krade!

Mladost hitro mine. Potem bo pa tako drugače.

Razmisli:

- Pripovednik na humoren način opisuje dogajanje v njegovi družini. Ali se strinjaš?
- Kaj je oče pričakoval, ko je sinu naštel vse pozitivne lastnosti skavtov?
- Kako imenujemo skavtom sorodno društvo?
- Si tudi ti član kakega društva? Pripoveduj in napiši nekaj besed o tem.
- Ali si med branjem naletel na besede, ki jih ne razumeš? Izpiši jih in poišči razlago v slovarju.
- V priročnikih, knjigah, revijah ali na spletnih straneh poišči kaj več o skavtih. Nato na podlagi teh podatkov sestavi miselni vzorec in ga likovno opremi.

To je resnična zgodba mladega dekleta, ki je svet ne bi nikdar izvedel, če bi ne pisala dnevnika. Poskusi zapisati dogodke minulega dne v obliki dnevnika.

Anna Frank
DNEVNIK

Draga Kitty,

ko bi brala vsa moja pisma po vrsti, drugo za drugim, bi se kar čudila, da so pisana v tako različnem duševnem stanju. Prav žal mi je, da sem taka sužnja razpoloženja, pa nisem edina, taki smo tu vsi. Če berem knjigo, ki vpliva name, se moram najprej umiriti, preden govorim s kom, sicer bi se mu zdela kaj čudna. Kot si najbrž opazila, preživljam zadnje čase dobo hude potrnosti. Ne bi ti mogla povedati zakaj, toda menim, da je tisto, v kar se neprestano zaletavam, predvsem moja strahopetnost.

Nocoj, ko je bila Eli pri nas, je nenadoma dolgo in močno pozvonilo. Na mah sem od strahu prebledela in začutila krče v trebuhu ter močno utripanje srca.

Ko sem zvečer v postelji, se mi zdi, da sem v zaporu, sama, brez očeta in matere. Kdaj pa kdaj se mi dozdeva, da begam po cesti, da je naše skrivališče v plamenih, ali pa, da prihajajo po nas. Vse to vidim tako živo pred seboj, kot bi se v resnici dogajalo, in občutek imam, da se v kratkem tako tudi zgodi.

Miep večkrat pravi, da nas kar zavida, ker smo lahko tako na miru. Morda je to tudi res, toda ne ve za strah, ki ga preživljamo. Niti predstavljati si ne morem več, da se kdaj še povrnejo za nas stari časi. Večkrat sicer čenčam o povojnih časih, ali zdi se mi, kot bi govorila o pravljicah, ki se nikdar ne uresničijo. Mislim na naš prejšnji dom, na prijateljice in na šolske veselice, kakor da bi vse to doživel nekdo drug, ne pa jaz.

Tajno skrivališče z malo družino osmih beguncev se mi zdi kot ozka jasnina modrega neba, ki je obdana s črnimi, hudourniški oblaki. Okrogla, tesna jasnina, kjer stojimo, je za zdaj še varna, toda oblaki se nam bolj in bolj bližajo in čedalje bolj se oži obroč, ki nas loči od preteče nevarnosti. V temine potopljeni se v nevarnosti zaganjamo drug v drugega in obupno iščemo varnega izhoda. Spodaj gledamo ljudi, ki se borijo, zgoraj čutimo mir in lepoto, pred nami je temna gmota, ki nam zapira pot navzgor kakor nepremagljiva stena, ki nas hoče streti, pa nas še ne more. Ne morem drugače, kakor da kličem in prosim: »O, obroč, razširi se, raztegni in daj nam prosto pot!«

Tvoja Ana

Četrtek, 11. novembra 1943

Razmisli:

- S kakšnimi občutki Ana zapisuje svojo zgodbo? Kaj si občutil med branjem?
- V kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje?
- O čem piše Ana Frank v dnevniku?
- Če te zanima, kaj vse je še Ana zapisala, si v knjižnici izposodi knjigo *Dnevnik Ane Frank* in jo preberi.

Feri Lainšček
AJŠA NAJŠA

48. POGLAVJE

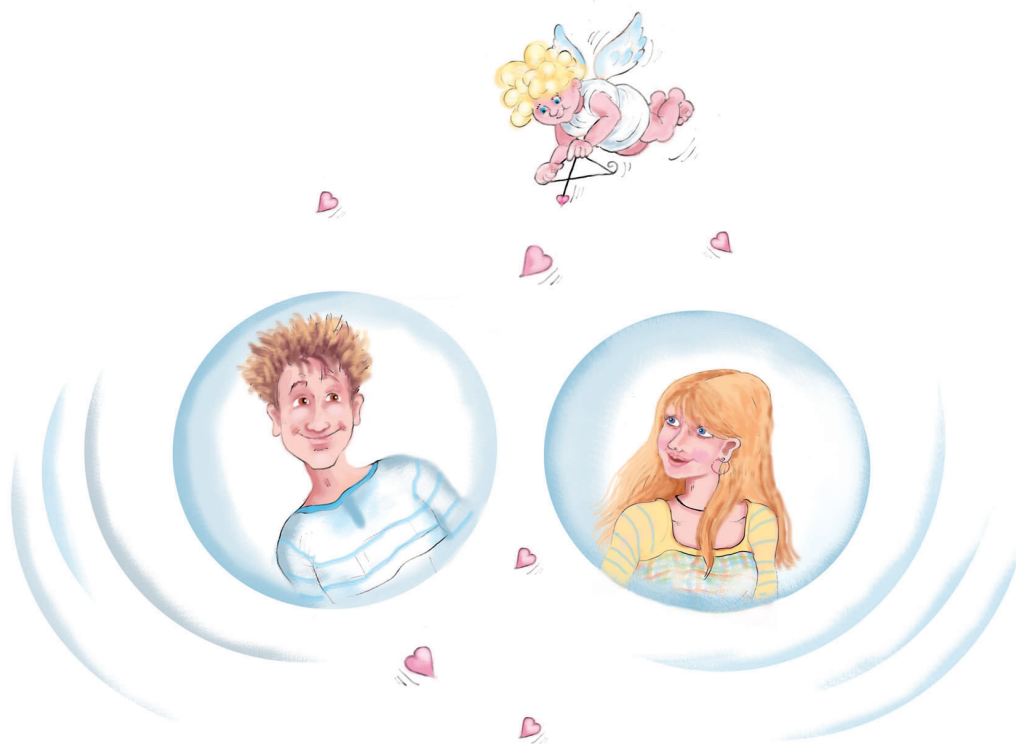
ki je nadvse kratko. To pa zato, ker ponazarja, kako vse lepo v življenju traja kratko.

Da.

Zdaj ni bilo več nobenega dvoma – ne da bi se sploh zavedela, sem postala čisto ta pravi trap najtrapejši. Pravcata klasika tako rekoč – saj sem izpolnjevala vse potrebne pogoje:

1. S starši, predvsem pa z očetom, sem bila na bojni nogi.
2. S prfoksi v šoli ni bilo nič bolje, kajti luknje v mojem znanju so postajale vse bolj očitne.
3. Za obšolske dejavnosti nisem imela več ne volje in ne časa, tako da celo k plesu nisem več odhajala.
4. »Grega + Ajša« ni bil več samo reklamni slogan, temveč že kar sinonim za t. i. veliko ljubezen.
5. Če sem se kjerkoli slučajno pojavila sama, sem seveda morala odgovarjati na vprašanja v stilu »Kje imaš pa njega?«.
6. Razen tega pa mi je bilo »brez njega« resnično butasto na svetu, zato sem živela samo še za najine skupne trenutke.

S primerjanjem mojega šolskega urnika in njegovega šolskega urnika sva sestavila najin pošolski urnik, po katerem sva se dobivala na poti iz šole. Seveda sva se dobivala potem še popoldne ali vsaj pod večer. Če pa nama tudi to ni zadoščalo, sva se potem ponoči dobivala še v mojih sanjah. Skratka, ni je bilo sile, ki bi naju lahko ločila, posebej še potem, ko sem jela leteti v sanjah. Pri tem letenju v sanjah seveda ne gre za kak banalni štos in to torej ne pomeni, da bi se človek recimo spremenil v ptico in zaplahutal nad mestom do svojega doma, temveč je to vse nekaj drugega – nekaj,

nekaj neupovedljivega,
 da!
 Kajti tega,
 kako si se na lepem znašel v zraku,
 pravzaprav nikoli ne izveš,
 in te, mislim, tudi ne zanima,
 kajti –
 pomigneš recimo z mezincem na roki,
 pomigneš s palcem na nogi
 in že se začneš premikati,
 dvigati,
 spuščati,
 prekopicati,
 lebdeti
 in se sploh počutiti
 kot milni mehurček.
 Potem –
 potem povsem nepričakovano trčiš z Grego,
 ki je prav tako milni mehurček
 in tak trk vaju tako rekoč lansira med oblake,
 da!

Začne se vajino vznemirljivo popotovanje od neba do neba, med katerim sploh nikoli ne pomisliš, da bi ga bilo lahko kdaj konec, čeprav ga je seveda konec takoj, ko se zbudiš.

A tudi to te ne vznevolji preveč, kajti veš, da bosta danes znova letela, takrat za spremembo v budnih sanjah.

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *slogan* – geslo
- *lansirati* – potisniti in usmeriti

Razmisli:

- Kaj je razlog Ajšine »odštekanosti«?
- Pisatelj je v besedilu uporabil nenavaden način izražanja, ki ga slišiš med vrstniki. Ali veš, kako se imenuje? Besedi SNEG dodaj črko L, ob pomoči učitelja premeči črke in dobil boš odgovor.
- Napiši nekaj besed, ki jih uporabljaš v pogovoru s prijatelji, in iz njih sestavi povedi ali pa jih celo strni v zgodbo.

Anton Tomaž Linhart

TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI

ČETRTE AKT

Mostovž z rožami prevlečen, poln lučic. Spredaj na strani stoji miza in stol

PRVI NASTOP

Matiček, Nežka

MATIČEK: Ha, ha, ha! Sméjaj se, ljuba moja!

NEŽKA: Sem svoje dni slišala, če je človek bolj poreden, več sreče ima.

MATIČEK: Še včeraj sem bil sam na svetu kakor tuj človek, nisem vedel, čgà sem; in danes naenkrat svoje starše najdem. – Res je, da tako imenitni niso, kakor sem préd menil; pak boljši bodo vendar kakor cigani.

NEŽKA: Nisi nič drugega našel?

MATIČEK: Mojo Nežko.

NEŽKA: Jo ljubiš?

MATIČEK: Ko bi tolikanj jezikov imel, kolikor imam las na glavi, bi ne mogel izreči, kako grozno jo ljubim.

NEŽKA: Lažnivec! Resnico govôri!

MATIČEK: Narbolj resnično od vseh resnic!

NEŽKA: Nesramnež, kaj jih je mari več?

MATIČEK: To se ve, da jih je več. Stara neumnost sčasom modrost rata in iz starih, majhnih laži sčasom mlade, velike resnice venkaj rasejo. Zato je tolikanj resnic. Kakor postavim: resnice, katere vemo in ne smemo povedati, zakaj veliko resnic se mora zamolčati; resnice, katere hvalimo in ne verjamemo, zakaj veliko resnic se ne sme verjeti; prisege zaljubljenih, zvestóst mladih žen, solze starih bab, siromačija skopih, bogatija bahačev, obljuba gospode; o, takih resnic ni konca in kraja! Al narbolj važna resnica je moja ljubezen proti Nežki.

NEŽKA: Kaj mi poveš! – No, ti že moram verjeti. – Matiček, povej mi zdaj, kaj bo pak danes na večer? Al hočem baronu besedo držati?

MATIČEK: Dol v boršt priti, meniš?

NEŽKA: No ja?

MATIČEK: Nikar dol ne hòdi!

NEŽKA: Kakor hočeš.

MATIČEK: Obljubi mi, da ne boš dol hodila.

NEŽKA: Iz srca rada! – Meni je veliko laže, da se mu zlažem.

MATIČEK: Svojo pravo resnico mi povej!

NEŽKA: O jaz nisem tako učena kakor ti; imam le eno.

MATIČEK: Me zelo ljubiš?

NEŽKA: In kako zelo!

MATIČEK: To ni veliko.

NEŽKA: No!

MATIČEK: Veš, da v ljubezni preveč še zadosti ni.

NEŽKA: Jaz ne znam tako lepo govoriti kakor ti. Al to ti povem, da zunaj mojega možička ne bom nobenega ljubila.

MATIČEK: To ne bo po gospôsko, al pámetnejši bo, to ti obljubim. Že velja!

DRUGI NASTOP

Gospa, Matiček, Nežka

GOSPA: Sem dejala, da bosta spet vkup. Meni verjemi, Matiček, kolikanj za naprej vasuješ, tolikanj sam sebi kradeš. Vse nate čaka.

MATIČEK: Je res, skoraj sem pozabil. To je moj izgovor! *Nežko prime*. Al mi morejo za hudo vzeti? *Jo hoče proč peljati*.

GOSPA: *Nežko nazaj drži*. Bo kmalu za tabo prišla.

TRETJI NASTOP

Nežka, gospa

GOSPA: Medve bova gvante premenili; je že vse pripravljeno?

NEŽKA: Ne bo treba, vaša gnada!

GOSPA: Tako? Si se premislila?

NEŽKA: Matiček –

GOSPA: Ti me hočeš goljufati!

NEŽKA: Moj Bog!

GOSPA: Jaz vem, da Matiček ne bo dote proč metal.

NEŽKA: Kako pak menijo, vaša gnada?

GOSPA: Tako menim le: ti se z mojim gospodom zastopiš; tebi je žal, da si mi kaj povedala. O, jaz te poznam. Poberi se! *Hoče iti*.

NEŽKA: *se na kolena vrže*. Za božjo voljo, vaša gnada! – Oní ne vedó, kaj za eno krivico mi storé. Saj so bili vselej tako dobri z mano!

GOSPA: *jo gor vzdigne*. No, kaj je? – Sama ne vem, kaj sem že rekla – če jaz namesto tebe v boršt grem, ljubka, tak ja ti ne greš dol; ti si svojemu možóvu zvesta in mojega mi nazaj daš.

NEŽKA: Oh, kako so me ustrašili, vaša gnada!

GOSPA: Sem bila malo prenapla. *Jo na čelo kušne*. Kam ti je rekel priti?

NEŽKA: *ji roko kušne*. V boršt, pod véliko lipo.

GOSPA: Tukaj, vzemi pero in piši mu cédelc! *Pokaže na mizo*.

NEŽKA: Kaj, jaz bom pisala? GOSPA: Moraš!

NEŽKA: O jejmene, kaj bodo rekli!

GOSPA: Vesel bo – nič se ne boj.

NEŽKA: *se usede in gnádljiva gospa diktira.*

GOSPA: »Kak fletno bo doli pod lipo zeleno – kak fletno bo doli.«

NEŽKA: *piše.* »Pod lipo zeleno –« Kaj še?

GOSPA: Že dosti! Kaj meniš, da ne bo zastopil?

NEŽKA: Imajo prav. *Papir vkup zgane.* S čim bova pak zapečatile?

GOSPA: Z iglo, le hitro! Jo kmalu nazaj pošlje, namesto da bi pisal. Zunaj pak napiši: »Naj mi pečat nazaj pošljejo!«

NEŽKA: *cédelc z iglo vkup pripne in ga v aržet vtakne.*

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *čgà* – čigav
- *boršt* – gozd
- *gnada* – vaša milost
- *cedelc* – listič

Razmisli:

- V katerem zgodovinskem obdobju se dogaja zgodba?
- Kam vabi baron Nežko?
- Kakšen načrt skujeta baronica in Nežka?
- Naučite se vloge in poskusite zaigrati prizor.

Srečko Kosovel

PA DA BI ZNAL

Pa da bi znal, bi vam zapel
o svetlo šumečih topolih,
o kraškem soncu
v hladnem septembru,
o belih ajdovih dolih.

Pa da bi znal, bi vam
zapel o enem, o enem dekletu;
tako rad ga imam
in ga ne dam
za vse, za vse na tem svetu.

Manj znane besede:

- *dol* – dolina

Razmisli:

- Kakšno razpoloženje je pesem vzbudila v tebi?
- Kaj želi pesnik povedati v pesmi?
- S katerima verzoma se začenjata kitici?
- Razmisli in povej, kaj je razlog pesnikovi vznesenosti.

Marjana Moškrič

ČADAVEC

6. pismo Veri

Borut. Kaj naj z njim? Mnogo mi odpušča in dopušča. Sem že rekla, da je moja skala. Moja opora. Moj oče. Moja največja skrb in ljubezen. Sesula si ga. Pa se je pobral. Nekaj let je gradil na Bližnjem vzhodu. Skupaj sva preživljala počitnice in praznike. Največ kar pri babici. Jaz in on in seveda tvoja senca, ki naju je prva leta povsod spremljala. Ta praznina, ta manjko nama je marsikaj pokvaril. Počasi sva to prebrodila. Tvoje mesto je še vedno prazno. Nikoli ni nobene pripeljal v sivo hišo. Vem, da je in še hodi na zmenke, ampak nikoli ni bilo zares. Tudi jaz bi se težko navadila na kakšno tujko. Včasih sem težila, izsiljevala sem mu obljube, da nama ne bo nikoli in nikdar pripeljal nobene ženske, da s Cilko v hiši nikogar ne potrebujeva. Zdaj vem, da nisem imela prav, vseeno pa mislim, da nisem ničesar pokvarila. Saj, če bi našel pravo, bi jo že pripeljal, in če bi bila v resnici prava, bi se tudi midve prenašali.

Na zunaj se ni dosti spremenil. Prav mladosten in poskočen je še. Še vedno igra košarko in daje mladeniče v koš. Še vedno hodi na dolge sprehode ... Zdaj je ujet tukaj v tem mestu in njegov nemir se počasi miri.

Je pravi strokovnjak za čorbe. Vse kuha za dva, tri dni, tako se izogneva pretiranemu gospodinjstvu. Manj kuhanja. Manj pomivanja ... ltd. Odkar Cilka ne zmore več vsega, si vse deliva in znese nama. Ne bom o tem. Zate to ni važno, za naju pa sploh ni hec.

Tudi o Borutu ti ne bom več govorila, saj ga predobro poznaš. Na rokah te je nosil. Oboževal te je. Dobro je vedel, da nama lažeš, uhajaš, bežiš. On te je hotel samo za naju. Saj, zato pa si storila to. Ti se že ne daš ukrotiti, ti se ne daš privezati, si kričala in meni nič, tebi nič spokala. Le kako si mogla? Skoraj ne mine dan, da ne pomislim na to. Sploh pa bi ti vse odpustil, samo da bi se vrnila.

Bi bilo kaj bolje? Pri vsem skupaj pa sploh nisi bila slaba mati. Tako zabavna, sproščena, prhuta-joča, prepevajoča ... Pa zdaj? Imaš zdaj trdega, mačo tipa, ki ti grozi, te zaklepa in pretepa? Ti je zdaj bolje? Imaš copato, po kateri hodiš, jo teptaš in ji lažeš? Ljuba moja, in kar tako si nasedla temnemu, bogatemu avanturistu z rodovnikom? Je bil res bogat? Je imel res grad? Je res imel rodovnik?

Ko sva že pri rodovniku. Pozabljam na svojega Wanga. Nima rodovnika, ampak je čudovit. Predstavlja si zares velikega in zares čisto črnega mačka na mavrični blazini, ki prede, prede in vse razume. Čudovit je, ta moj Wang, in čisto sama še kar vzorno skrbim zanj. Nekoč se je izgubil, mislim, da si je dobil ljubico. Ne jedla ne spala nisem, dokler nista Borut in Cveto obrnila pol našega mesta. Umazan, smrdljiv in skesan se je vrnil nazaj k meni. On ja, ti pa ne.

Res je nekaj posebnega. Dala mi ga je babica in je kmalu zatem umrla. Bil je njeno poslovilno darilo.

Marjetica

(Odlomek)

Manj znane besede:

- *avanturist* – pustolovec

Razmisli:

- Kakšna čustva so navdajala dekle pri pisanju pisma? In kakšna tebe pri branju?
- Kdo je glavna junakinja književnega dela?
- V kakšni obliki je napisano besedilo?
- Komu je namenjeno in zakaj?
- Sestavi pismo.

Niko Grafenauer

UŠESA

Ušesa so kamrica sluha.
Lahko so zelo poslušna,
lahko so gluha,
ali pa le naglušna.

Tista najbolj zvedava
ne preslišijo nikdar ničesar.
Kot kakšna prisluškovalna naprava
vlečejo vse na ušesa.

Včasih v ušesih zvoni,
da odmeva po celi glavi.
Takrat se glava jezi,
ker zvončka nihče ne popravi.

Če si počitka želijo,
ušesa ne ležejo spat,
samo na ušesih sedijo
in ne odpirajo vrat.

V ušesnih veščinah veljajo
za čudo nad vsemi čudesi
taka ušesa, ki znajo
striči z ušesi.

Le nekaj ne gre in ne gre
ušesom v glavo:
zakaj se jim vsi smeje,
če slišijo rasti travo!

Razmisli:

- Katere besedne zveze je pesnik uporabil v svoji pesmi?
- Poskusi pesnikovo hudomušnost preslikati še na kak drug človeški organ, na primer jezik.

Erich Kästner

GOSPA TISCHBEINOVA JE TAKO RAZBURJENA

Drugo jutro je gospa pekovka Wirthova v Neustadtu pozvonila na vratih gospe frizerke Tischbeinove.

»Dan, gospa Tischbein,« je potem rekla. »Kako gre?«

»Jutro, gospa Wirth. Tako zelo sem v skrbeh! Moj fant mi še ni napisal vrstice. Zmeraj, kadar pozvoni, pomislim, da je pismonoša. Naj vas sfriziram?«

»Ne. Hotela sem samo priti pogledat in ... ker vam imam nekaj sporočiti.«

»Prosim,« je rekla frizerka.

»Emil vas lepo pozdravlja in ...«

»Za božjo voljo! Kaj se mu je pripetilo? Kje je? Kaj veste?« je zavpila gospa Tischbein. Bila je stršansko razburjena in je v strahu vzdignila obe roki.

»Ampak saj mu gre dobro, ljuba moja. Celo zelo dobro. Ujel je nekega tatu. Le pomislite! In policija mu je poslala nagrado tisoč mark. Kaj pravite na to? Hm? In vi naj z opoldanskim vlakom pridete v Berlin.«

»Ampak od kod neki veste vse to?«

»Vaša sestra, gospa Heimbald, je pravkar telefonirala k meni v pekarno. Tudi Emil je rekel nekaj besed. In morate zagotovo priti! Zdaj ko imate toliko denarja, bi se to pač dalo napraviti.«

»Tako, tako ... Ja seveda,« je mrmrala gospa Tischbein vsa zmešana. »Tisoč mark? Ker je ujel nekega tatu? Kako mu je to le prišlo na misel? Same neumnosti počne!«

»A saj se je izplačalo! Tisoč mark je vendar kup denarja!«

»Pojdite mi no s tisoč markami!«

»No, no, človeku se lahko zgodi kaj hujšega. Torej, se boste peljali?«

»Seveda! Niti za hip ne bom imela miru, dokler ne bom videla fanta.«

»Torej srečno pot. In veliko veselja!«

»Lepa hvala, gospa Wirth,« je rekla frizerka in majala z glavo, ko je zaprla vrata.

Ko je popoldne sedela v berlinskem vlaku, je doživela še večje presenečenje. Njej nasproti je neki gospod bral časopis. Gospa Tischbein je nervozno pogledovala iz svojega kota v drugi kot, preštevala telegrafske drogove, ki so leteli mimo okna, in bi bila najrajši tekla za vlakom in ga porivala. Prepočasi ji je šlo.

Medtem ko se je tako presedala sem in tja in vrtela glavo, ji je pogled obvisel na časopisu nasproti sebe.

»O bog!« je vzkliknila in iztrgala gospodu časopis iz roke. Gospod si je mislil, da je gospa na lepem morda znorela, in ga je postalo strah.

»Poglejte! Poglejte!« je jecljala. »Tole tu ... to je moj sin!« In dregala je s prstom po fotografiji, ki jo je bilo videti na prvi strani časopisa.

»Kaj ne poveste!« je menil možak ves vesel. »Vi ste mati Emila Tischbeina? Saj to je sijajen fant. Klobuk dol pred vami, gospa Tischbein, klobuk dol!«

»Tako, tako,« je rekla frizerka. »Klobuk kar mirno obdržite na glavi, gospod!« In potem je začela članek brati. In nad njim je stalo zapisano z velikanskimi črkami:

MAJHEN DEČEK KOT DETEKTIV!
Sto berlinskih otrok na lovu za zločincem

In potem je sledilo izčrpno, napeto poročilo o Emilovih doživetjih vse od postaje v Neustadtu pa do policijske uprave v Berlinu. Gospa Tischbein je zares prebledela. In časopis je šuštel, kakor da piha veter. In vendar so bila okna zaprta. Gospod je komajda mogel pričakati, kdaj bo članek prebrala do konca. Bil je vendar zelo dolg in je napolnil skoraj celo prvo stran. In na sredi strani je bila Emilova slika.

Končno je položila časopis poleg sebe, ga pogledala in rekla: »Komaj je sam, pa že naredi tako reč! In tako sem mu zabičevala, naj pazi na tistih sto štirideset mark! Le kako je mogel biti tako malomaren! Kakor da bi ne vedel, da nimava toliko denarja, da bi si ga lahko pustila ukrasti!«

»Je pač postal utrujen. Morebiti ga je tat celo hipnotiziral. To se menda včasih dogaja,« je menil gospod. »Ampak mar se vam ne zdi kratko in malo občudovanja vredno, kako so se dečki izvlekli iz vse zadeve! Saj to je bilo genialno! To je bilo kratko in malo sijajno! Kratko in malo sijajno je bilo!«

»To že,« je rekla gospa Tischbein, ki ji je to bilo pogodu. »Moj sin je res bister fant. Zmerom najboljši v razredu. In zraven še marljiv. Ampak pomislite, če bi se mu kaj pripetilo! Kar lasje se mi ježijo, čeprav je pač vse že zdavnaj mimo. Ne, nikoli več ga ne bom mogla pustiti, da bi se peljal sam. Umrla bi od strahu.«

»Ali je natanko takšen kot na sliki?« je vprašal gospod.

Gospa Tischbein si je spet ogledala fotografijo in rekla: »Ja. Natanko takšen. Vam je všeč?«

»Sijajen je!« je vzkliknil mož. »Pravi fant, iz kakršnega bo pozneje res nekaj.«

»Samo malo bolj lepo bi se bil moral usesti,« se je jezila mati. »Suknjič se mu ves naguba. Mora si ga vselej odpeti, preden se usede. Ampak saj nič ne sliši!«

»Če ne dela nobenih hujših napak ...« se je zasmel gospod.

»Ne, napak moj Emil pravzaprav nima,« je rekla gospa Tischbein in se od ganotja useknila ...

Potem je gospod izstopil. Smela je obdržati časopis in je zmerom znova brala o Emilovih doživetjih prav do berlinske postaje na Friderikovi ulici. Vsega skupaj enajstkrat.

Ko se je pripeljala v Berlin, je Emil že stal na peronu. Materi na čast je imel na sebi praznjo obleko, objel jo je in vzkliknil: »No, kaj praviš na vse to?«

»Le nikar si zdaj še ne domišljaj, ti pobalin!«

»Ah, gospa Tischbein,« je rekel on in jo prijel pod pazduho, »saj sem tako neznansko vesel, da si tukaj.«

»Tvoja praznja obleka se pač ni polepšala pri lovu za zločincem,« je menila mama. Vendar ni ravno zvenelo tako, kot da je huda.

»Če hočeš, dobim novo obleko.«

»Od koga le?«

»Neka veletrgovina hoče meni in profesorju in Gustavu podariti nove obleke in v časopisih natisniti oglase, da mi detektivi kupujemo nove obleke le pri njih. To je reklama, razumeš?«

»Ja, razumem.«

»Ampak mi bomo verjetno odklonili, četudi bi namesto dolgočasnih oblek vsak tudi lahko dobil svojo nogometno žogo,« je vzvišeno pripovedoval Emil. »Ker se nam, da veš, ta trušč, ki ga vzdigujejo okrog nas, zdi precej neumen. Odrasli pač lahko, kar se nas tiče, to mirno počno. Oni so pač smešni. Ampak otroci naj take reči pustijo pri miru.«

»Bravo!« je rekla mama.

»Denar je stric Heimbold zaklenil. Tisoč mark. Kaj ni to prelepo? Predvsem ti bova kupila električni sušilnik za lase. In zimski plašč, znotraj podložen s kožuhom. Pa meni? To moram najprej še premisliti. Morebiti vendarle žogo. Ali fotografski aparat. Bomo že še videli.«

»Jaz sem že mislila, da bi morala denar rajši shraniti in ga odnesti v banko. Kdaj pozneje ga boš gotovo lahko s pridom uporabil.«

»Ne, ti dobiš sušilnik in topel plašč. Kar bo ostalo, pa lahko spraviva, če hočeš.«

(Odlomek)

Razmisli:

- Ali ti je odlomek všeč? Utemelji.
- Kakšna se ti zdi glavna književna oseba? Opiši jo.
- Kakšna je tema besedila?
- Kaj poleg skrbi za Emila razberemo iz materinih besed?
- Kako je Emil nameraval porabiti denarno nagrado? Kakšna se ti zdi njegova odločitev? Pojasni.
- Ali so ti všeč detektivske knjige? Poznaš kakšno? Imenuj jo.

Ciril Kosmač
RINGARAJA

Spet je prišla pomlad in na mojem vrtu je zacvetela češnja. Vsa je v belem kot mlada nevesta in skoraj prav tako glasno diha v svoji cvetoči sreči. V radostnem drhtenju stoji sredi zelene trate in se z odprtim cvetjem skrivnostno smehlja mlademu soncu, ki ji neugnano pošilja zlate in vroče pozdrave z modrega neba.

Pod češnjo se igrajo otroci; moja dva in trije sosedovi. Tako razposajeno se sučejo, da so vsi zadihani; njihova lica so rdeča in napeta kot češnje hrustavke. V krogu vrtijo razigrani ringaraja, se ozirajo v cvetoče veje in mi veselo vzklikajo:

»Joj, kako bomo zobali češnje! Kako jih bomo zobali, zobali, zobali!«

»Bomo!« pravim. »Seveda jih bomo, če jih ne bodo prej pozobali kosi.«

»Kosi?« zategnejo otroci in obstanejo. Zresnijo se in mi potem preprosto povedo: »Torej bo treba kose odganjati!«

»Dragi moji,« se jim nasmehnem, »kosi zobljejo ob zori, kadar mi še sladko spimo. Kdo jih bo takrat odganjal?«

»Kdo jih bo takrat odganjal?...« počasi ponovijo in me vprašujoče pogledajo.

»Da, to je zdaj vprašanje!« rečem globoko resno in se nato glasno zasmejem.

»To je zdaj vprašanje ...« globoko ponovijo tudi otroci, a se ne zasmejejo, ker še ne poznajo Hamleta in njegovega vprašanja. Samo rahlo karajoče me pogledajo in se nato spet zamaknejo v cvetoče veje.

Pustim jih pod češnjo in se spet vrnem k svoji pisalni mizi, kjer tudi mene čaka še toliko nerešenih vprašanj o svetu in sadu, o življenju in smrti ...

Pomladni dnevi hitijo mimo mojega okna; srebrno pojo in lahkotno plešejo skozi brsteče veje kakor vitka, svetlolasa dekleta. Sam pa s težkimi koraki merim sobo od stene do stene, mrko molčim in premetavam svoje papirje, zakaj v meni je zima, takšna zima, kakršne še pozimi ni bilo. Z nestrpnostjo, z žalostjo, včasih celo z obupom čakam svoje pomladi, tiste pomladi, ki bi razgnala mrzlo meglo duha ter razgrnila pred mano toplo poljano jasnih misli, posejano s pisanimi, zdravimi besedami.

Otroci pa medtem razmišljajo in seveda tudi najdejo rešitev, kako bodo odganjali črne kose. Lepega popoldneva prihrumita k meni moja in mi zmagoslavno pokažeta klopotec.

»Sama sva ga naredila! Popolnoma sama!« se bahata in me gledata s pogledi, ki so žejni moje pohvale.

»Aha, aha ...« rečem in v mojem glasu ni prav nobenega navdušenja in v očeh prav nobene pohvale.

»Poglej, očka!« mi hlastno razlagata otroka. »Tukaj sva privezala staro škatlo! In tukaj je klavir, ki tolče po njej, da klopota: klop – klop – klop! ... Ali ni imeniten, kaj?«

»Seveda je imeniten! Zelo imeniten je!« rečem in se trudim, da bi moj glas zvenel pohvalno. Ker se mi to ne posreči, vstanem od mize in si zavzeto ogledam njun izdelek. Klopotec ni kaj prida.

Izdelan je slabo in grobo, s pravo naglico in neokretnostjo mestnih otrok. Toda klopotec je, celo velik klopotec, ki z lesenim kladivcem tolče po zarjaveli pločevini, da votlo klopota: klop – klop – klop.

»In zdaj ga priveževa vrh češnje, da bo odganjal kose!« rečeta otroka vsa srečna ter se kar zasučeta in planeta k vratom.

»Ah, ne!« ju ustavim. »Rajši ne!«

Otroka obstaneta in me začudeno pogledata. Nato plaho in hkrati očitajoče vprašata:

»Zakaj pa ne?«

V zadregi iščem izgovor. Obrišem čelo, ki je potno, in počasi rečem:

»Saj morajo tudi kosi živeti.«

»Kosi?« se zamislita oba hkrati in takoj tudi oba hkrati najdeta rešitev. »Kosom bova dajala kruha. In zrnja.«

Moj izgovor je bil slab. In bojim se, da mi otroka sploh ne verjameta. Iščem kaj drugega, a ne najdem. Otroka me premerita, nato pa spet ponovita svoje:

»Res se ne boj za kose! Če rečeva, da jim bova dajala kruha in zrnja, drži kakor pribito!«

Zdaj mi ne kaže drugega, kakor da pridem s pravo barvo na dan.

»Saj vam verjamem,« rečem resno, »toda ... toda kdo bo noč in dan poslušal to klopotanje!«

Otroka sta tako prizadeta, da jima roke kar omahnejo. In gledata me tako potrto, da me skoraj zaboli pri srcu.

»No, pa ga privežita!« se vdam. »Ampak brez tiste škatle.«

»Brez škatle?« me užaljeno zavrne starejši. »Zakaj sva ga potem pa naredila?«

Odprem usta, da bi ju z lepimi besedami prepričal, kako je klopotec pravzaprav lepši, če se samo vrti in ne klopota, toda mlajši me prehití; kodrasto glavo nagne na rame, me pogleda prav milo in hkrati hudomušno ter prikupno reče:

»Oh, očka, pusti nama to veselje!«

Vdam se, da ne bi kalil čistega otroškega veselja. A še bolj se vdam zaradi tega, ker me gledata s tistim predirljivim in skrivnostnim otroškim pogledom, ki vrta globoko v srce in dušo. Bojim se, da že slutita, kako se za mojim odporom skriva nekaj drugega, nekaj takega, česar jima ne maram povedati.

»No, pa ga privežita!« široko rečem in se celo potrudim, da bi se jima prostodušno nasmehnil.

Zavriskata, poskočita in zmagoslavno odvihrata iz sobe.

Hitro se vrnem k mizi in sedem k svojemu delu. A ne morem obsedeti. V meni raste drugačen nemir. Kmalu spet vstanem in stopim na staro pot jetnika in ustvarjalca, na kratko in vendar brezkončno pot od stene do stene. Toda zdaj ne razmišljam in ne snujem, zdaj samo čakam, kdaj se bo oglasilo votlo klopotanje klopotca. A še preden se oglasi, se razgrne pred mano tisti daljni pomladni dan, ko sem bil še otrok in sem tudi sam naredil svoj prvi in hkrati svoj zadnji in edini klopotec.

(Odlomek)

Razmisli:

- Kateri del pripovedi je nate napravil najmočnejši vtis? Pripoveduj.
- V kateri osebi pripoveduje pisatelj?
- Kako opisuje češnjo na vrtu? Prepiši odstavek in ga ilustriraj.
- V besedilu se zrcalijo različni interesi staršev in otrok. Povej, kaj je vzrok tega.
- Verjetno si tudi sam že doživel podobno izkušnjo. Opiši jo.

Kaj pravzaprav pomeni beseda »ljubezen«? Ali poznaš kak pregovor o njej? Zapiši ga. Katera beseda pa je njena protipomenka? Za katero bi se odločil ti?

Niko Grafenauer

LJUBEZEN

Ljubezen se skrivaj rodi,
da sploh ne ve zase.
Od svetlih pogledov živi
in tiho rase.

Ljubezni cveti v očeh
zasanjana roža
in nežnost ima v dlaneh,
ki žametno boža.

Na ustnicah ji trepeta
zamišljen vzdih.
In venomer se smehlja
zlat sončni zajček na njih.

Ljubezen plava v oblakih,
ne hodi po tleh.
A rada je s skrivnimi znaki
zapisana v šolskih klopeh.

Ljubezni se jezik zatika,
vse počne sebi navkljub,
dokler ni dovolj velika
za prvi poljub.

Razmisli:

- Na kakšen način pesnik izraža občutke ljubezni?
- Pesem izraža vedrost in radoživost, kar pa ni značilno za vse ljubezenske pesmi. Poznaš kakšno ljubezensko pesem, v kateri prevladujeta otožnost in potrnost?
- Izpiši vse rime besede in jih uporabi v novih zvezah.

Tone Partljič

VEŠ, KOGA SO DANES POKOPALI? JE VPRAŠAL DOMEN OSORNO

Pri naši hiši sva najraje brala midva z mamo, precej je brala tudi sestra, ata je v glavnem prebiral časopise, brat pa je bil raje tepen, kot da bi bral kako knjigo. Ni imel potrpljenja. Čeprav bi mama večkrat potrebovala novo bluzo ali nogavice, smo ji otroci radi kupovali za rojstni dan knjige. Večkrat nam je po večerih brala. Spominjam se, da nam je brala Cankarjeve črtice, mi smo spoštljivo poslušali, jaz pa sem nemilo jokal, tako so se mi zdele žalostne.

Bilo mi je deset let, ko sem prebral Jurčičevega Domna. Najprej ga je brala mama, potem pa ga je dala meni. Zelo všeč mi je bila knjiga o ognjevitem, junaškem, preganjanem, dobrem in sploh ubogem Domnu, o njegovi materi, ki jo je zavrzel ljubček, hudobni graščak Sova, Domnov nezakonski oče; všeč mi je bila Jurčeva hči Anica, ki jo je Domen tako lepo ljubil, všeč berač Urh ... Odlomek iz knjige sem že prej našel v sestrični čitanki in je imel naslov Možje lovci. To sem bral, ko sem hodil v prvi razred in mi je bila sestrina čitanka bolj zanimiva od moje. Pa nisem prav razumel, spoznal sem le, da so Domna lovili in tudi ulovili in poslali k vojakom in da je bilo vse skupaj hudo narobe.

Ko sem pri desetih letih potem prebral vso knjigo, sem si takoj zaželel, da bi bil podoben Domnu. Nič zato, če je bil moj ata prava dobričina in če se je pisal Partljič namesto Sova, jaz bi bil lahko kljub temu Domen!

Zelo sem se jokal, ko sem prišel do prizora smrti Domnove matere in do njenega pogreba. Zapomnil sem si stavek, ki ga je Domen izrekel po njenem pogrebu, ko je srečal na ozki sneženi gazi svojega očeta. – Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno. – Še danes mi poje v ušesih. Zapomnil sem si vse skupaj, premi govor in – je vprašal Domen osorno. Besede osorno – nisem razumel, vendar sem čutil, da mora biti nekaj posebnega. Stavek – Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno, je bil najbolj učen, najbolj globok in sploh najlepši in najbolj umetniški stavek mojega otroštva.

Kasneje v mladeniških letih mi je zvenel v ušesih že drug, to je Cankarjev stavek – Ne sovraštva, ljubezni je treba, tople in sočutne, ki je ne more zatemniti nobena žalost! – Toda tja do mojega petnajstega leta ga ni bilo stavka nad – Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno. – Kar videl sem graščaka Sova, ki se je prestrašen umaknil s poti, videl sem Domna, ki je s srepmi očmi gledal izpod las, srce pa mu je krvavelo od žalosti za materjo in od jeze nad očetom. Ko so Domna peljali k vojakom, je pobegnil tako, da si je odrezal palec. To, da si je sam odrezal palec, je bilo junaštvo brez primere. Dolgo sem premišljeval, ali bi si vsaj ne urezal, če že ne odrezal palca.

Bila je zima, ko sem se tisto jutro odpravljal v šolo. Do šole sem imel več ko pol ure, najprej po hribih mimo Peklarjevih, Tomažičevih in Mezgečevih, potem pa po gozdu navzdol mimo Doba-jev, potem pa čez raztreseno vas ob cesti do nove velike neometane šole. Tisti dan sem se pri zajtrku urezal v prst in prosil sem mamo, naj mi ga na debelo obveže, čeravno se ni skoraj nič poznalo. Ker je bil to ravno palec, mi je že zaradi Domna bilo veliko do tega, da bi imel velik bel ovoj, skozi katerega bi prodirala kri. Žal krvi ni bilo in mama mi skoraj ni hotela zavezati palca. Potem mi ga je le obvezala in se smejala, kako sem občutljiv.

Šel sem po sneženi gazi po hribu. Sonce mi je bleščalo v oči, zanašalo me je v snegu, čevlji so mi žulili ozeblina, velika torba na hrbtu me je zanašala. Toda nisem mislil na to. Srepo sem gledal, kdaj mi bo, tako kot v knjigi, prišel po ozki gazi nasproti hudobni graščak Sova. Včasih sem se ustavil, ko da je že pred mano, in rekel:

– Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno.

Takrat sem si še pogledal obvezani palec in pri srcu me je zaskalelo. Začutil sem bolečino zaradi izgubljene matere (nič ni pomagalo, da je moja mama medtem doma krmila kure), zaradi hudobnega očeta Sove, zaradi nesrečne ljubezni do Anke ... Kake sladke bolečine ... Ustavil sem se, pogledal naokrog, če me kdo ne gleda, in kriknil:

– Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno.

Tišina, samo kavke so se presedle v snegu.

Šel sem naprej in prišel skoro do gozda. Tedaj ga zagledam, moža, ki prihaja nasproti ... Je že pri zadnjih drevesih ... Seveda, saj to je on, srečala se bova v ozki gazi, graščak Sova! Roko potegnem iz žepa, naj se vidi ovoj, ki ga je prav tako zakrivil hudobni graščak. Nič ne pozdravim, čakam, da pride blizu, in mu rečem z na moč mračnim glasom.

– Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno.

– Kaj ti pa je? Te trga? je vprašal sosed Tomažič in šel naprej ter se oziral za mano. Jaz pa sem šel v gozd na moč zadovoljen. Povedal sem mu, kar mu gre. Storil sem svojo dolžnost ... To mu je bilo potrebno povedati.

Tako je ravnal Domen ... Hitel sem v šolo in ves vesel večkrat vzkliknil:

– Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno.

Ko sem prišel popoldne domov, mi je pa mama povedala svoje. Kaj da sem pravil Tomažiču, koga so danes pokopali? In zakaj sem imel tak glas, ko da je sosed kaj kriv. Ko me je srečal, je namreč prišel k hiši vprašat, če se je kaj zgodilo ali če je kaj narobe z mano.

Mama mu je rekla, da imam to gotovo od knjig ...

Potem sta se s sosedom strinjala, da bo nekoč iz mene ali velik umetnik ali pa velik norec. Žal se ni nič uresničilo. Vsakega imam po malo.

Manj znane besede:

- *osorno* – neprijazno
- *srepo* – grozno, hudo
- *kavka* – vrsta ptice

Razmisli:

- Ali te je besedilo prevzelo? Pripoveduj, o čem si razmišljal med branjem.
- S katero književno osebo se je pisatelj identificiral in zakaj?
- Na kakšen način je napisana črtica?
- Ali zaznaš v besedilu humor?
- Katera je tvoja najljubša knjiga? O čem pripoveduje?

Naj ti bo ta pesem popotnica za življenje. Srečno pot!

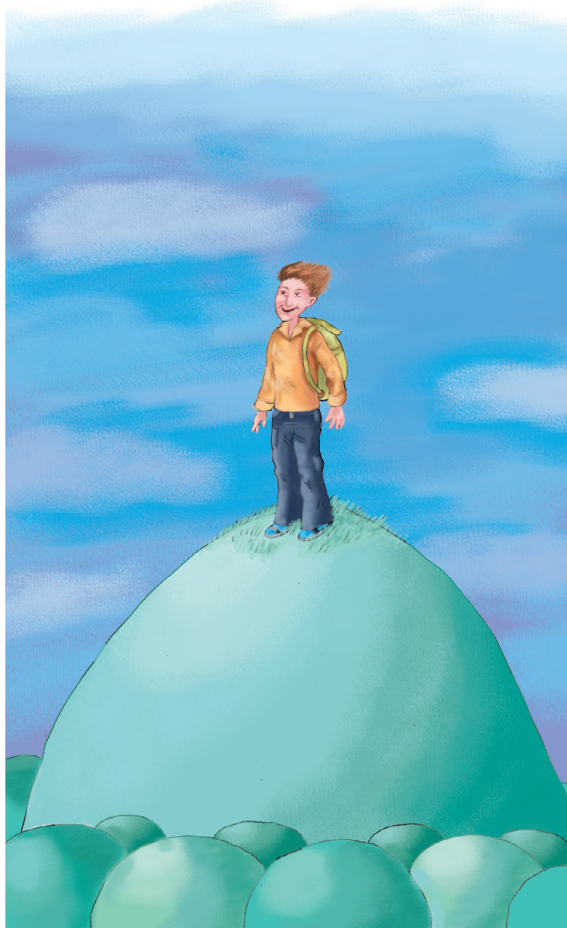
Tone Pavček
POPOTNIK

Ko hodiš, pojdi zmeraj do konca.

Spomladi do rožne cvetice,
poleti do zrele pšenice,
jeseni do polne police,
pozimi do snežne kraljice,
v knjigi do zadnje vrstice,
v življenju do prave resnice,
a v sebi – do rdečice
čez eno in drugo lice.

A če ne prideš ne prvič ne drugič
do krova in pravega kova,
poskusi

vnovič
in zopet
in znova.

O avtorjih

Ivan Cankar (rojen leta 1876 na Vrhniki, umrl leta 1918)

Je največji slovenski pripovednik. Pisal je pesmi, črtice, povesti, novele, romane in drame. Nekaj njegovih del: roman *Na klancu*, povesti *Martin Kačur*, *Hlapec Jernej in njegova pravica*, zbirka črtic *Podobe iz sanj*, drami *Kralj na Betajnovi*, *Lepa Vida* ...

Daniel Defoe (1660–1731)

Angleški pisatelj, znan po pustolovskem romanu *Robinson Crusoe*.

Fran Saleški Finžgar (rojen leta 1871 na Gorenjskem, umrl leta 1962)

Bil je pisatelj. Napisal je spomine na svojo življenjsko pot *Leta mojega popotovanja* in pripovedi *Študent naj bo*, *Gospod Hudournik*, *Iz mladih dni* ...

Ana Frank (rojena 1929, umrla leta 1945 v taborišču Bergen-Belsen v Nemčiji)

Annelies Marie Frank (bolj znana kot Ana Frank) je bila judovsko nemškega rodu. Po dveh letih skrivanja pred gestapom, v katerih je skrbno pisala svoj dnevnik, so družino odkrili na podstrešju in jo odpeljali v koncentracijsko taborišče. Preživel je samo njen oče, ki je kasneje objavil dnevnik preminule hčerke. *Dnevnik Ane Frank* je preveden v več kot 55 jezikov.

Ervin Fritz (rojen leta 1940 v Preboldu)

Piše pesmi za mladino in odrasle. Njegove pesniške zbirke so: *Dimnikar je črn grof*, *Svet v na-prstniku* in *Mavrica mavra*.

Alenka Goljevšček (rojena leta 1933 v Ljubljani)

Je pisateljica in raziskovalka slovenskega ljudskega izročila. Napisala je veliko pravljic, radijskih in televizijskih lutkovnih iger (*Če zmaj požre mamo*, *Hiša*).

Niko Grafenauer (rojen leta 1940 v Ljubljani)

Znan je kot mladinski pesnik in pesnik za odrasle. Njegove priljubljene pesniške zbirke so: *Abeceda*, *Pedenjped*, *Avtozaver*, *Skrivnosti*, *Nebotičniki*, *sedite*, *Stara Ljubljana* ...

Jaroslav Hašek (1883–1923)

Je češki pisatelj, ki je pisal predvsem humoreske in satire. Najbolj znan je po romanu *Pustolovščine dobrega vojaka Švejka v svetovni vojni*.

Janez Jalen (rojen leta 1891 pri Žirovnici, umrl leta 1966)

Bil je pisatelj in dramatik. Njegovo najbolj znano delo je roman *Bobri*.

Simon Jenko (rojen leta 1835 v Podreči pri Mavčičah, umrl leta 1869)

Bil je pesnik in pisatelj. Poleg pesmi je napisal tudi dve pripovedni deli: *Tilka* in *Jeprški učitelj*.

Branka Jurca (rojena leta 1914 pri Sežani, umrla leta 1999)

Pisateljica, ki je napisala veliko knjig za mladino (*Poredni zajček*, *Špelin dnevnik*, *Marjanka Vseznalka* ...).

Josip Jurčič (rojen leta 1844 na Muljavi pri Stični, umrl leta 1881)

Sodi med največje slovenske pripovednike. Pisal je pripovedke, povesti in romane. Njegova najpomembnejša dela so: *Jurij Kozjak*, *Rokovnjači*, *Sosedov sin Domen*, *Spomini na deda* in druge. Napisal je prvi slovenski roman *Deseti brat*.

Erich Kästner (1899–1974)

Bil je nemški pisatelj, ki je zaslovel s pripovednimi deli za mladino: *Emil in detektivi*, *Leteča učilnica*, *Dvojčici*, *Pikica* in *Tonček* ...

Janko Kersnik (rojen leta 1852 pri Lukovici, umrl leta 1897)

Bil je pisatelj. Pisal je črtice, romane, povesti. Kersnikovi junaki so ponavadi kmečki ljudje. Najbolj znana njegova dela so: *Kmetske slike*, *Ciklamen*, *Jara gospoda*, *Rošlin* in *Verjanko*.

Mile Klopčič (rojen v Franciji leta 1905, umrl leta 1984)

Bil je pesnik in prevajalec. Najbolj znani sta pesniška zbirka *Preproste pesmi* ter dramska igra *Mati*.

Ciril Kosmač (rojen leta 1910 v vasi Slap ob Idrijci, umrl leta 1980)

Bil je pisatelj. Pisal je novele (*Gosenica*, *Človek na zemlji*, *Pomladni dan*), zbrane v knjigi *Sreča in kruh* in romane (*Balada o trobenti in oblaku*).

Srečko Kosovel (rojen leta 1904 v Sežani, umrl leta 1926)

Bil je pesnik. Med mladimi bralci so najbolj znane njegove pesmi: *Prošnja*, *Otrok s sončnico*, *Pa da bi znal*, *Starka za vasjo*.

Polonca Kovač (rojena leta 1937 v Ljubljani)

Je mladinska pisateljica. Njena dela so: *Zverinice z večne poti*, *Stric hladilnik*, *Kaj se komu sanja*, *Deževen dan je krasen dan*, *Urške so brez napake*, *Andrejev ni nikoli preveč* ...

Miško Kranjec (rojen leta 1908 v Veliki Polani, umrl leta 1983)

Bil je pisatelj. Pisal je povesti in romane (*Mladost v močvirju*, *Strici so mi povedali*).

Marko Kravos (rojen leta 1943 v južni Italiji)

Je zamejski pesnik in prevajalec, ki živi v Trstu. Izdal je več pesniških zbirk: *Pesem*, *Trikotno jadro*. Piše tudi radijske igre (*Govoreča žogica*, *Deček s piščalko*).

Lovro Kuhar – Prežihov Voranc (rojen leta 1893 v Kotljah na Koroškem, umrl leta 1950)

Bil je pisatelj. Pisal je za mladino in odrasle. Napisal je romane *Požganica*, *Jamnica* in *Doberdob* ter zbirko novel *Samorastniki*, pa tudi več krajših pripovedi, med katerimi je najbolj znana črtica *Solzice*.

Feri Lainšček (rojen leta 1959 na Goriškem)

Je pisatelj, pesnik in dramatik. Za najmlajše je izdal zbirke: *Cicibanija*, *Škrat Sanjavec*, pravljico *Cufek v živalskem vrtu*. Nekoliko starejši pa ga poznajo po romanu *Ajša Najša*.

Anton Tomaž Linhart (rojen leta 1756 v Radovljici, umrl leta 1795)

Bil je dramatik in zgodovinar. Napisal je veseloigri *Županova Micka* in *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*. Z njima je slovenskemu jeziku odprl vrata na gledališki oder.

Vitan Mal (rojen leta 1946 v Ljubljani)

Je mladinski pisatelj. Napisal je veliko mladinskih povesti. Njegova najbolj znana pripovedna dela so: *Sreča na vrhovi*, *Mali veliki junak*, *Čarodejni novič*, *Nedelje nekega poletja*. Po povesti *Ime mi je Tomaž* je bil napisan tudi scenarij za film *Poletje v školjki*.

Janez Menart (rojen leta 1929 v Mariboru, umrl leta 2004)

Bil je pesnik, urednik, prevajalec in dramaturg. Izdal je več pesniških zbirk: *Pesmi štirih* (skupaj s K. Kovičem, C. Zlobcem, T. Pavčkom), *Bela pravljica*, *Semaforji mladosti*, *Časopisni stiki*.

Fran Milčinski (1867–1932)

Pisal je humoristične pripovedi. Zabavne doživljaje svoje družine je opisal v knjigi *Fridolin Žolna in njegova družina*, *Kravji zvonec*. Njegovo najboljšo delo je povest *Ptički brez gnezda*.

Frane Milčinski – Ježek (rojen leta 1914 v Ljubljani, umrl leta 1988)

Bil je pisatelj, igralec, režiser. Pisal je predvsem humoreske, pesmi in lutkovne igre.

Ivan Minatti (rojen leta 1924 v Slovenskih Konjicah)

Je pesnik. Njegove pesniške zbirke so: *Pa bo pomlad prišla*, *Nekoga moraš imeti rad*, *Veter poje* in druge.

Marjana Moškrič (rojena leta 1958 v Ljubljani)

Doslej je objavila mladinski roman *Čadavec*, pravljico pripoved za otroke *Potovanje v nekoč* in mladinski roman *Ledene magnolije*.

Desa Muck (rojena leta 1955 v Ljubljani)

Piše različne prispevke za mladinske časopise, scenarije, stripe, romane, radijske igre, povesti za mladino (*Hči lune*, *Pod milim nebom*, *Lažniva Suzi*, *Blazno resno zadeti*). Piše na humoren način, ki mlade bralce zelo pritegne.

Josip Murn – Aleksandrov (rojen leta 1879 v Ljubljani, umrl leta 1901)

Bil je pesnik. Njegova pesniška zbirka *Pesmi in romance* je izšla po njegovi smrti.

Tone Partljič (rojen leta 1940 v Mariboru)

Je pisatelj in politik. Piše črtice, drame, komedije. Najbolj znane so: *Hotel sem prijeti sonce*, *Slišal sem, kako trava raste*, *Ščuke pa ni*, *Moj ata*, *socialistični kulak*.

Tone Pavček (rojen leta 1928 v Šentjuriju pri Mirni Peči na Dolenjskem)

Je pesnik in prevajalec. Znanе so njegove pesniške zbirke za mlade bralce (*Juri Muri v Afriki*, *Sončece v žepu*, *Majnice*, *Majhen dober dan* ...) Napisal je tudi pripoved *Kaj je najlepše*.

Žarko Petan (rojen leta 1929 v Ljubljani)

Znan je predvsem po svojih humorističnih delih. Piše za odrasle in mladino (*Humoreske z napako*, *Pet pepelk*, *Poslednja vojna Njegovega Veličanstva*, *Pravljice o Jasmini*, *Dobro jutro, dober dan* in druge).

France Prešeren (rodil se je leta 1800 v Vrbi, umrl leta 1849)

Je največji slovenski pesnik. Svoje najboljše pesmi je izdal v zbirki *Poezije*. Zapustil je veliko pesmi in nam dal sonet, romanco, gazelo. *Zdravljica* je po osamosvojitvi postala slovenska himna.

Tone Seliškar (rojen leta 1900 v Ljubljani, umrl leta 1969)

Bil je pisatelj in pesnik. Pisal je za mladino in odrasle. Njegove znane realistične povesti so: *Rudi*, *Janko in Metka*, *Deklica z junaškim srcem*, *Posadka brez ladje*. Pisal je tudi črtice (*Mule*, *Liščki*). Najbolj znana pa je njegova povest *Bratovščina Sinjega galeba*.

Jonathan Swift (1667–1745)

Bil je angleško-irski satirik, ki velja za enega največjih mojstrov angleške proze. Napisal je *Guliverjeva potovanja*, *Guliver med pritlikavci in velikani* ...

Ivan Tavčar (rojen leta 1851 v Poljanah nad Škofjo Loko, umrl leta 1923)

Pisal je novele, povesti in romane (*Med gorami*, *V Zali*, *Cvetje v jeseni*, *Življenje mojega življenja*, *Visoška kronika*).

Oton Župančič (rojen leta 1878 v Vinici, umrl leta 1949)

Bil je pesnik, dramatik, prevajalec. Izdal je več pesniških zbirk: *Pisanice*, *Lahkih nog naokrog*, *Sto ugank*, *Ciciban in še kaj*.

LITERATURA

- Cankar, Ivan: SKODELICA KAVE; v: Cankar, Ivan: MOJE ŽIVLJENJE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1984.
- Cankar, Ivan: NA PEČI; v: Cankar, Ivan: MOJE ŽIVLJENJE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1984.
- Defoe, Daniel: ROBINSONOVA DRUŽINA – NJEGOV BEG IZ DOMAČE HIŠE; v: Defoe, Daniel: ROBINSON CRUSOE, prev. Cvetko Zagorski, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1975.
- Finžgar, Fran Saleški: POD SVOBODNIM SONCEM, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1969.
- Fritz, Ervin: OKO; v: Fritz, Ervin: SVET V NAPRSTNIKU, DZS, Ljubljana, 1992.
- Frank, Anne: DNEVNIK ANE FRANK, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1981.
- Goljevšček, Alenka: ZAKAJ AVTO NOČE ZJUTRAJ VŽGATI; v: Goljevšček, Alenka: GORNASTENISEDIMUHA, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1989.
- Grafenauer, Niko: LJUBEZEN; v: Grafenauer, Niko: SKRIVNOSTI, Založba Borec, Ljubljana, 1983.
- Grafenauer, Niko: UŠESA; v: Grafenauer, Niko: NEBOTIČNIKI, SEDITE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1980.
- Hašek, Jaroslav: KAKO SEM KUHAL JAJCE V MEHKO; v: Hašek, Jaroslav: POVELJNIK BUGULME, prev. Z. Škerlj-Jerman, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976.
- Jalen, Janez: ZOBATI TESARJI; v: Jalen Janez: BOBRI, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1982.
- Jenko, Simon: JEPRŠKI UČITELJ, Karantanija, Ljubljana, 1994.
- Jurca, Branka: KO ZORIJO JAGODE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976.
- Jurčič, Josip: DESETI BRAT, Karantanija, Ljubljana, 1998.
- Erich Kästner: EMIL IN DETEKTIVI, prev. Vital Klabus, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2002.
- Kersnik, Janko: MAČKOVA OČETA; v: Kersnik, Janko: KMETSKE SLIKE, Karantanija, Ljubljana, 1995.
- Klopčič, Mile: MARY SE PREDSTAVI; v: Klopčič, Mile: PESMI IN PREPESNITVE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968.
- Kosmač, Ciril: RINGARAJA; v: Kosmač, Ciril: V GAJU ŽIVLJENJA, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2000.
- Kosovel, Srečko: PA DA BI ZNAL; v: Kosovel, Srečko: PESMI IN KONSTRUKCIJE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1977.
- Kosovel, Srečko: STARKA ZA VASJO; v: Kosovel, Srečko: SONCE IMA KRONO, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1981.
- Kovač, Polonca: ANDREJEV NI NIKOLI PREVEČ, Založba Borec, Ljubljana, 1977.
- Kranjec, Miško: DVE ŠE NEPREBRANI KNJIGI; v: Kranjec, Miško: IZBRANA MLADINSKA BESEDA, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1978.
- Kranjec, Miško: MORSKI PES V BLEJSKEM JEZERU; v: Kranjec, Miško: OTROCI, ČIGAVI STE? Mladinska knjiga, Ljubljana, 1964.
- Kravos, Marko: BESEDA NI KONJ; v: Kravos, Marko: SREDI ZEMLJE SREDOZEMLJE, Mihelač, Ljubljana, 1993.
- Lainšček, Feri: AJŠA NAJŠA, DZS, Ljubljana, 2005.
- Linhart, Anton Tomaž: TA VESELI DAN ALI MATIČEK SE ŽENI, Karantanija, Ljubljana, 1997.
- Linhart, Anton Tomaž: ŽUPANOVA MICKA, Karantanija, Ljubljana, 1999.
- Ljudska: LISICA IN PETELIN; v: Gajšek, Mojca: VESELO NAPREJ, BERILO ZA 8. RAZRED OŠPP, Jutro, Ljubljana, 2000.
- Ljudska: SIROTA JERICA; v: Gajšek, Mojca: VESELO NAPREJ, BERILO ZA 8. RAZRED OŠPP, Jutro, Ljubljana, 2000.
- Mal, Vitan: POLETJE V ŠKOLJKI, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1988.
- Mal, Vitan: NEDELJE NEKEGA POLETJA, Prešernova družba, Ljubljana, 1996.
- Menart, Janez: JAZ; v: Menart, Janez: STIHI MOJH DNI, Prešernova družba, Ljubljana, 1989.
- Minatti, Ivan: NEKOGA MORAŠ IMETI RAD; v: Minatti, Ivan: NEKOGA MORAŠ IMETI RAD, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1981.
- Milčinski – Ježek, Frane: ZA POREDNE OTROKE; v: Milčinski – Ježek, Frane: PREPROSTA LJUBEZEN, Sanje, Ljubljana, 1997.
- Milčinski, Fran: SKAVT; v: Milčinski, Fran: ZGODBE FRIDOLINA ŽOLNE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1983.
- Moškrič, Marjana: ČADAVEC: ROMAN V PISMIH, Franc-Franc, Murska Sobota, 1998.
- Muck, Desa: HČI LUNE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 2001.
- Muck, Desa: LAŽNIVA SUZI, Mladinska knjiga, 2001.
- Murn – Aleksandrov, Josip: PESEM; v: Murn – Aleksandrov, Josip: ZBRANO DELO, Prva knjiga, DZS, 1954.
- Partljič, Tone: ALI VEŠ, KOGA SO DANES POKOPALI?; v: Partljič, Tone: HOTEL SEM PRIJETI SONCE, Karantanija, Ljubljana, 2002.
- Partljič, Tone: ŠČUKA, DA TE KAP; v: Partljič, Tone: KOMEDIJE, Slovenska knjiga, Ljubljana, 1990.

- Pavček, Tone: DOBER DAN, ŽIVLJENJE; v: Tone Pavček: RADOBESEDNICE, Prešernova družba, Ljubljana, 2004.
- Pavček, Tone: POPOTNIK; v: Pavček, Tone: DEČEK GRE ZA SONCEM, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998.
- Pavček, Tone: PREPROSTE BESEDE; v: Pavček, Tone: DEČEK GRE ZA SONCEM, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1998.
- Petan, Žarko: POSLEDNJA VOJNA NJEGOVEGA VELIČANSTVA; v: Petan, Žarko: POJDIMO SE GLEDALIŠČE, RADIJSKA IGRA ZA OTROKE, Univerzum, Ljubljana, 1984.
- Prešeren, France: APEL IN ČEVLJAR; v: Slodnjak, Anton (ur.): POEZIJE DR. FRANCETA PREŠERNA, Prešernova družba, Ljubljana, 1982.
- Seliškar, Tone: BRATOVŠČINA SINJEGA GALEBA, Karantanija, Ljubljana, 2000.
- Swift, Jonathan: GULIVERJEVA POTOVANJA, prev. Dušan Čater, Karantanija, Ljubljana, 1994.
- Tavčar, Ivan: ŠAREVČEVA SLIVA; v: Tavčar, Ivan: MED GORAMI, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1992.
- Voranc, Prežihov: SOLZICE, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1983.
- Župančič, Oton: ŽABE; v: Župančič, Oton: MEHURČKI, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1995.
- Župančič, Oton: ŽEBLJARSKA; v: Župančič, Oton: IZBRANE PESMI, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1978.

